

Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU27

Tryck- och yttrandefrihet, massmediefrågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motioner som behandlas i betänkandet. Motionsyrkandena rör frågor om säkerheten för opinionsbildare, stöd till medieföretag för investeringar i säkerhetsåtgärder, meddelarskydd, spridning av pornografi och grova våldsskildringar, yttrandefrihet på internet och regleringen av techjättarna, en granskningsfunktion för utländska direktinvesteringar i medieföretag, sökbarheten när det gäller vissa personuppgifter, en evenemangslista, granskningsnämnden för radio och tv, pressetik och rättelser samt statens stöd till medierna.

I betänkandet finns tolv reservationer (S, V, C, MP) och fyra särskilda yttranden (SD).

Behandlade förslag

Cirka 30 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2022/23.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	6
Utskottets överväganden	7
Säkerheten för opinionsbildare och medieföretag	7
Utöka meddelarskyddet	17
Begränsa spridning av pornografi och skildringar av grovt våld	24
Yttrandefrihet på internet och reglering av techjättarna	30
Granskningsfunktion för utländska direktinvesteringar i svenska medieföretag	43
Begränsa sökbarheten när det gäller vissa personuppgifter	49
Evenemangslista	54
Granskningsnämnden för radio och tv	56
Pressetik och rättelser	64
Statens stöd till medierna	68
Reservationer	75
1. Stärkt skydd för journalister, förtroendevalda och konstnärer, punkt 1 (S)	75
2. Stärkt skydd för journalister, förtroendevalda och konstnärer, punkt 1 (C)	76
3. Stärkt skydd för journalister, förtroendevalda och konstnärer, punkt 1 (MP)	76
4. Stöd till medieföretag för investeringar i säkerhetsåtgärder, punkt 2 (C)	77
5. Utöka meddelarskyddet, punkt 3 (MP)	78
6. Yttrandefrihet på internet och reglering av techjättarna, punkt 5 (C) ...	78
7. Granskningsfunktion för utländska direktinvesteringar i svenska medieföretag, punkt 6 (C)	79
8. Begränsa sökbarheten när det gäller vissa personuppgifter, punkt 7 (S, V, MP)	80
9. Mediestöden, punkt 11 (S)	80
10. Mediestöden, punkt 11 (C)	81
11. Mediestöden, punkt 11 (MP)	82
12. En parlamentarisk utredning om framtidens mediestöd, punkt 12 (S)	83
Särskilda yttranden	84
1. Yttrandefrihet på internet och reglering av techjättarna, punkt 5 (SD)	84
2. Evenemangslista, punkt 8 (SD)	84
3. Granskningsnämnden för radio och tv, punkt 9 (SD)	84
4. Pressetik och rättelser, punkt 10 (SD)	84
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	85
Motioner från allmänna motionstiden 2022/23	85

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Säkerheten för opinionsbildare och medieföretag

1. Stärkt skydd för journalister, förtroendevalda och konstnärer

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:181 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 6,
2022/23:862 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 6,
2022/23:1673 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 21,
2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 72,
2022/23:2166 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 2 och
2022/23:2277 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 5.

Reservation 1 (S)

Reservation 2 (C)

Reservation 3 (MP)

2. Stöd till medieföretag för investeringar i säkerhetsåtgärder

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:862 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 7 och
2022/23:1882 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 8.

Reservation 4 (C)

Meddelarfrihet m.m.

3. Utöka meddelarskyddet

Riksdagen avslår motion

2022/23:181 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 7.

Reservation 5 (MP)

Spridning av pornografi och grova våldsskildringar

4. Begränsa spridning av pornografi och skildringar av grovt våld

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:599 av Marléne Lund Kopparklint (M) och
2022/23:1679 av Helena Vilhelmsson m.fl. (C).

Yttrandefrihet på internet m.m.

5. Yttrandefrihet på internet och reglering av techjättarna

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:294 av Jan Ericson (M),
2022/23:984 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD) yrkande 2,

2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 7 och
2022/23:2262 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 7.

Reservation 6 (C)

6. Granskningsfunktion för utländska direktinvesteringar i svenska medieföretag

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:849 av Kerstin Lundgren m.fl. (C) yrkande 27 och

2022/23:862 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 2.

Reservation 7 (C)

7. Begränsa sökbarheten när det gäller vissa personuppgifter

Riksdagen avslår motion

2022/23:2166 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 9.

Reservation 8 (S, V, MP)

Frågor om radio och tv samt journalistik

8. Evenemangslista

Riksdagen avslår motion

2022/23:984 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD) yrkande 3.

9. Granskningsnämnden för radio och tv

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:991 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD) yrkande 4 och

2022/23:1510 av Larry Söder (KD).

10. Pressetik och rättelser

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:984 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD) yrkande 1 och

2022/23:991 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD) yrkande 5.

Statens stöd till medierna

11. Mediestöden

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:181 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 14,

2022/23:862 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 1,

2022/23:1672 av Annie Löf m.fl. (C) yrkande 38,

2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 23 och

2022/23:2171 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 21.

Reservation 9 (S)

Reservation 10 (C)

Reservation 11 (MP)

12. En parlamentarisk utredning om framtidens mediestöd

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 24 och

2022/23:2166 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 12.

Reservation 12 (S)

Stockholm den 16 mars 2023

På konstitutionsutskottets vägnar

Ida Karkiainen

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ida Karkiainen (S), Erik Ottoson (M), Matheus Enholm (SD), Fredrik Lindahl (SD), Mirja Räihä (S), Per-Arne Håkansson (S), Malin Danielsson (L), Amalia Rud Pedersen (S), Susanne Nordström (M), Jessica Wetterling (V), Gudrun Brunegård (KD), Malin Björk (C), Lars Engsund (M), Jan Riise (MP), Lars Johnsson (M), Peter Hedberg (S) och Carl Nordblom (M).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet ca 30 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2022/23. Motionsyrkandena handlar om säkerheten för opinionsbildare, stöd till medieföretag för investeringar i säkerhetsåtgärder, meddelarskydd, spridning av pornografi och grova våldsskildringar, yttrandefrihet på internet och regleringen av techjättarna, en granskningsfunktion för utländska direktinvesteringar i medieföretag, sökbarheten när det gäller vissa personuppgifter, en evenemangslista, granskningsnämnden för radio och tv, pressetik och rättelser samt statens stöd till medierna.

En förteckning över de behandlade förslagen finns i bilagan till betänkandet.

Utskottets överväganden

Säkerheten för opinionsbildare och medieföretag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om stärkt skydd för journalister, förtroendevalda och konstnärer samt motionsyrkanden om stöd till medieföretag för investeringar i säkerhetsåtgärder.

Jämför reservation 1 (S), 2 (C), 3 (MP) och 4 (C).

Motionerna

Stärkt skydd för journalister, förtroendevalda och konstnärer

I partimotionerna 2022/23:1673 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 21, 2022/23:181 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 6 och 2022/23:2277 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 5 samt i kommittémotionerna 2022/23:2166 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 2, 2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 72 och 2022/23:862 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 6 efterfrågas åtgärder för att stärka skyddet för bl.a. journalister, förtroendevalda och konstnärer. I flera av motionerna framhålls att den fria åsiktsbildningen, som är central för demokratin, hotas av de angrepp som riktas mot opinionsbildare.

Stöd till medieföretag för investeringar i säkerhetsåtgärder

I kommittémotionerna 2022/23:1882 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 8 och 2022/23:862 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 7 begärs tillkännagivanden om offentligt stöd för mindre medieföretags investeringar i säkerhetsåtgärder. Motionärerna anför att det bör införas ett offentligt stöd, likt det som finns för trossamfund, som nyhetsredaktioner och andra inom medierna kan använda för att investera i fysiska och tekniska säkerhetsåtgärder. Det är enligt motionärerna inte minst viktigt för små företag som saknar de stora mediehusens resurser och kunskap.

Gällande rätt

Grundlagarna och brottsbalken

I 1 kap. 1 § regeringsformen (RF) framhålls att den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning. Ytrandefriheten är garanterad genom 2 kap. 1 § RF. Enligt denna bestämmelse är var och en gentemot det allmänna tillförsäkrad ytrandefrihet, dvs. frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor.

Begränsningar i yttrandefriheten får enligt 2 kap. 21 § RF göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar.

I fråga om tryckfriheten och motsvarande frihet att yttra sig i radio, tv eller vissa liknande överföringar, offentliga uppspelningar ur en databas samt filmer, videogram, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar gäller tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) innehåller ett detaljerat skyddssystem för tryck- och yttrandefriheten. Systemet vilar på ett antal grundprinciper som syftar till att ge ett särskilt starkt skydd för tryckta skrifter och vissa andra medieformer. De principer det handlar om är principerna om censurförbud, etableringsfrihet, ensamansvar, meddelarskydd, en särskild brottskatalog och en särskild rättegångsordning. En viktig komponent i skyddet är vidare att inga andra begränsningar i tryck- och yttrandefriheten får göras än de som följer av de två grundlagarna. Begränsningar av det slaget förutsätter alltså en grundlagsändring.

Enligt 4 och 5 kap. brottsbalken (BrB) kan den som uttalar hot eller kränkningar göra sig skyldig till brott, t.ex. olaga hot, ofredande, förtal eller förolämpning. Vidare kan den som gör intrång i någons privatliv genom spridning av vissa slag av bilder eller andra uppgifter, om spridningen är ägnad att medföra allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör, dömas för olaga integritetsintrång (4 kap. 6 c § BrB).

Olaga hot, förtal och förolämpning är även straffbart som tryckfrihetsbrott eller yttrandefrihetsbrott om de begås i grundlagsskyddade medier (7 kap. 2–4 §§ TF och 5 kap. 1 § YGL). Ofredande och olaga integritetsintrång omfattas däremot inte av tryckfrihetsförordningens brottskatalog.

Enligt 18 kap. 5 § BrB kan den som begår olaga tvång eller olaga hot med uppsåt att påverka den allmänna åsiktsbildningen eller inkräkta på handlingsfriheten inom en politisk organisation eller yrkes- eller näringsammanslutning och därigenom sätter yttrande-, församlings- eller föreningsfriheten i fara dömas för brott mot medborgerlig frihet till fängelse i högst sex år.

I 29 kap. 2 § 9 BrB anges som straffskärpningsgrund att ett brott begås mot en förtroendevald. Vid bedömningen av straffvärdet ska alltså som en försvårande omständighet särskilt beaktas om brottet har begåtts mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående innehaft ett uppdrag som förtroendevald i stat, kommun, region, Sametinget eller Europaparlamentet. (Se prop. 2018/19:154, bet. 2019/20:JuU6, rskr. 2019/20:42.)

Förordningen om statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället

I förordningen (2018:1533) om statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället finns bestämmelser som syftar till att

tillgodose behovet av säkerhetskänsliga åtgärder hos organisationer inom det civila samhället vars verksamhet påverkas av rädsla för hot, våld och trakasserier (3 § förordningen). Statsbidrag får enligt förordningen lämnas för säkerhetskänsliga åtgärder i form av bl.a. skydd av byggnader eller lokaler där verksamhet bedrivs och personella resurser eller tekniska lösningar för bevakning av sådana byggnader eller lokaler (4 § förordningen). Statsbidrag får enligt 5 och 6 §§ förordningen lämnas till sådana trossamfund, samverkansorgan och församlingar som framgår av 3 § förordningen (1999:974) om statsbidrag till trossamfund och till organisationer som i sin verksamhet bidrar till att främja mänskliga rättigheter och värna demokratin och som

1. är självständiga
2. saknar vinstsyfte
3. i sin verksamhet respekterar demokratins idéer, inklusive jämställdhet och förbud mot diskriminering
4. är demokratiskt uppbyggda
5. bedriver verksamhet i Sverige.

Statsbidrag får inte lämnas till stiftelser som är statliga eller kommunala eller som kontrolleras av ett företag eller har som ändamål att främja en enskild familj eller släkt (8 § förordningen).

Pågående arbeten m.m.

Utredningen om ett förstärkt straffrättsligt skydd för vissa samhällsnyttiga funktioner och några andra straffrättsliga frågor

Riksdagen beslutade i november 2019, på förslag från justitieutskottet, om ett tillkännagivande till regeringen om en särskild straffskärpningsgrund för angrepp mot viktiga samhällsfunktioner (bet. 2019/20:JuU8, rskr. 2019/20:43).

Regeringen beslutade i maj 2020 att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a. ta ställning till om det finns behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd mot brott som riktar sig mot någon som utövar sin yttrandefrihet, särskilt inom ramen för yrkesmässigt bedrivna nyhetsförmedling eller annan journalistisk verksamhet (dir. 2020:54). Utredningen redovisade sitt uppdrag i betänkandet En skärpt syn på brott mot journalister och utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner (SOU 2022:2). Utredningen bedömer bl.a. att det behövs ett starkare straffrättsligt skydd för den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik och föreslår att det införs en särskild straffskärpningsgrund i brottsbalken. Enligt utredningens förslag ska det införas en ny straffskärpningsgrund i 29 kap. 2 § brottsbalken enligt vilken det vid bedömningen av straffvärdet för en gärning ska ses som försvårande att den brottsliga gärningen begåtts mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående yrkesmässigt bedrivit nyhetsförmedling eller annan journalistik.

Betänkandet har varit föremål för remissbehandling, och regeringen beslutade den 9 mars 2023 om en lagrådsremiss. I lagrådsremissen Skärpt syn på brott mot journalister och vissa andra samhällsnyttiga funktioner konstaterar regeringen bl.a. att angrepp mot journalister och utövare av vissa andra samhällsnyttiga funktioner är ett allvarligt problem. Brottsbegås mot en person på grund av att han eller hon har bedrivit journalistik eller mot en person med en samhällsnyttig funktion i hans eller hennes tjänsteutövning är, enligt regeringen, ett angrepp inte bara mot den som utsätts för brottet utan i förlängningen även mot demokratin och samhället som sådant. För att stärka det straffrättsliga skyddet för journalister föreslår regeringen, i enlighet med utredningens förslag, att det ska införas en särskild straffskärpningsgrund för brott som begåtts mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående yrkesmässigt bedrivit nyhetsförmedling eller annan journalistik. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 augusti 2023.

Regeringens handlingsplan

Regeringen beslutade i juli 2017 om en handlingsplan, Till det fria ordets försvar (Ku17:04). Handlingsplanen omfattar tre åtgärdsområden som ska bidra till ett mer systematiskt arbete: ökad kunskap, stöd till dem som utsätts och ett stärkt rättsväsende. Åtgärderna riktar sig till förtroendevalda, journalister, konstnärer, opinionsbildare, forskare och det civila samhällets organisationer.

Uppdrag till myndigheter

Polismyndigheten

Enligt regleringsbrevet till Polismyndigheten för budgetåren 2021 och 2022 samt bilagan till regleringsbrevet för budgetåret 2023 ska myndigheten fortsätta att utveckla och förbättra arbetet för att bekämpa hatbrott och andra brott som hotar demokratin. Inom ramen för uppdraget ska Polismyndigheten bl.a. göra kompetenshöjande insatser inom myndigheten. Polismyndigheten ska redovisa resultatet av det arbete som bedrivs för att förstärka den brottsutredande förmågan och uppklaringen av dessa brott. Redovisningen ska även innefatta en beskrivning av arbetet mot it-relaterade hatbrott och andra brott som hotar demokratin. Myndigheten ska beskriva vad som görs för att skapa förutsättningar för samverkan med andra myndigheter och organisationer samt hur en strukturerad dialog säkerställs gentemot grupper som utsätts för denna typ av brott. När uppgiften genomförs ska Polismyndigheten beakta annat relevant arbete inom det aktuella ämnesområdet och analysera hur det kan bidra till att utveckla polisverksamheten.

Uppdraget har delredovisats till regeringen den 1 mars 2022 genom rapporten Hatbrott och andra brott som hotar demokratin. I rapporten anförs följande under rubriken Sammanfattning:

En målbild för Polismyndigheten är att alla brott inom ramen för området *demokratihotande brottslighet* ska utredas av en särskild resurs med fördjupad kunskap om området och att det för medborgarna ska kännas meningsfullt att anmäla brott och kontakta polisen oavsett utgång i det enskilda ärendet. En såväl grundläggande som fördjupad kunskap är avgörande för polisens förmåga att möta brottsoffer på bästa sätt, men också för att tidigt kunna identifiera, dokumentera och bevisa motivbrotten. En hög kompetens är även starkt kopplat till medborgarnas förtroende för myndigheten. Om Polismyndigheten upplevs som kompetent och inger förtroende kan detta öka anmälningsbenägenheten och minska mörkertalen. Det viktiga är att den demokratihotande brottsligheten anmäls, för att synliggöra problembilden och för att kunna följa denna brottsutveckling över tid. I dag ser Polismyndigheten stora skillnader mellan den upplevda utsattheten och den faktiska anmälda utsattheten. En effektiv utredningsförmåga är avgörande för brottsoffrets möjlighet till upprättelse och för att förtroendet för polisen i dessa frågor ska stärkas. En polisanmälan är även helt central för den kriminalstatistiska verksamheten.

Eftersom det i stort saknas straffbestämmelser och brottskoder gällande demokratihotande brottslighet är djupare kunskap om motivbrott av vikt i syfte att snabbt kunna identifiera påverkans-, våldsbejakande- eller hatbrottsmotiv. En träffsäker identifiering av motivbild ger en effektivare utredning, en stabilare statistisk uppföljning av brottstypen, ett effektivare informationsutbyte med Åklagarmyndigheten och en bättre återkoppling till brottsoffren. Samverkan med övriga myndigheter och intresseorganisationer med liknande uppdrag på området ger Polismyndigheten ökad insikt i frågor gällande omvärldsbevakning, trender, behov, utvecklingsområden och framför allt möjligheter att dela framgångsrika arbetsmetoder och lärdomar med varandra.

Genom ett systematiskt arbete i alla delar av ärendeprocessen kan Polismyndigheten nå framgång inom området demokratihotande brottslighet eftersom alla delar påverkar varandra. En systematiskt säkerställd dialog med utsatta grupper genererar förtroende och vilja att anmäla brott. Kunskap hos anmälningsupptagare, granskare, förundersökningsledare och utredare höjer kvalitén på utredningarna och ger Åklagarmyndigheten eller Justitiekanslern förutsättningarna att väcka åtal som leder till fällande domar. Ett brottsofferperspektiv som genomsyrar helheten gör att den utsatte väljer att anmäla brott igen och känner förtroende för Polismyndigheten och de demokratiska värdena som det svenska rättsväsendet är skyldiga att upprätthålla. I samverkan med andra myndigheter, organisationer och civilsamhället kan Polismyndighetens arbete bli ännu bättre och tillsammans står vi upp för den svenska demokratin.

Ytterligare delredovisning skedde den 1 mars 2023. I rapporten Hatbrott och andra brott som hotar demokratin, Delredovisning 2, anförts följande under rubriken Sammanfattning:

I delredovisning två av regeringsuppdraget hatbrott och andra brott som hotar demokratin redovisas Polismyndighetens arbete inom området under 2022. Polismyndigheten har genomfört ett stort antal kompetenshöjande insatser på nationell, regional och lokal nivå för att höja förmågan att bekämpa dessa brott. Det pågår även ett arbete med att utveckla en ny e-kurs för att nå nyckelfunktioner i processen med att identifiera och synliggöra dessa motivbrott, för att på så vis identifiera fler brott samt öka

träffsäkerheten genom att särskild resurs med fördjupad kunskap på området utreder brotten.

Polismyndigheten skapar förutsättningar för samverkan med andra myndigheter och organisationer på samtliga nivåer. Detta sker bland annat genom ett nära samarbete med Åklagarmyndigheten samt andra myndighetsaktörer som Forum för levande historia och Säkerhetspolisen men även högskolor och universitet. Det finns ett flertal goda exempel på samverkan inom polisregionerna med regionala och lokala aktörer, exempelvis länsstyrelser, kommuner, civilsamhällesorganisationer och trossamfund.

Arbetet med att etablera en strukturerad dialog gentemot grupper som utsätts för hatbrott och andra brott som hotar demokratin taktar väl med Polismyndighetens nationella brottsförebyggande strategi och de verktyg som ska implementeras för att åstadkomma lokala lägesbilder och medborgardialog. [*fotnot här utelämnad, utskottets anm.*] Ett annat exempel är att Polismyndigheten under 2022–2023 genomför ett antal samverkanstillfällen mellan polisregioner och Tidningsutgivarnas (TU) medlemmar, dvs. lokala och regionala nyhetsredaktioner. Syftet med mötena är bland annat att etablera en strukturerad dialog mellan Polismyndigheten, nationellt, regionalt och lokalt, och gruppen journalister för att minska deras utsatthet och öka anmälningsbenägenheten samt att conceptualisera samverkan.

Det återstår ett arbete med att höja förmågan beträffande att bekämpa it-relaterade hatbrott och andra brott som hotar demokratin samt etablera en robust uppföljning gällande resultat av den brottsutredande förmågan och uppleringen av dessa brott.

Uppdraget ska slutredovisas till regeringen den 16 december 2023.

Brottsoffermyndigheten

Som framgått ovan fattade regeringen i juli 2017 beslut om handlingsplanen Till det fria ordets försvar. Brottsoffermyndigheten fick då regeringens uppdrag att ta fram ett utbildnings- och informationsmaterial om hot och hat mot deltagare i det demokratiska samtalet. Inom ramen för det uppdraget tog myndigheten fram webbplatsen tystnaint.se. Webbplatsen ger information och råd till personer som utsätts för hot och hat när de deltar i det demokratiska samtalet. Den kan också användas av de som möter utsatta personer.

I juni 2020 gav regeringen Brottsoffermyndigheten i uppdrag att förbereda en informationsinsats om stöd till deltagare i det demokratiska samtalet som utsätts för hot och hat (Ku2020/00364/MD). Myndigheten skulle göra en analys av hur behoven ser ut och på vilket sätt en informationsinsats som ska nå ut brett till allmänheten kan utformas. Insatsens syfte var att förebygga och motverka förekomsten av näthat i det demokratiska samtalet samt att bidra till att stödja dem som riskerar att drabbas av näthat. Myndigheten redovisade slutsatserna i en rapport i april 2021. I rapporten föreslog myndigheten hur informationsinsatsen skulle kunna genomföras.

I regleringsbrevet för såväl budgetåret 2021 som budgetåret 2022 gav regeringen Brottsoffermyndigheten i uppdrag att genomföra informationsinsatsen mot näthat, med utgångspunkt i det tidigare redovisade uppdraget om näthat (Ku2020/01463). Insatsen skulle genomföras för personer som blir utsatta för näthat på grund av rasism, könsrelaterat hat, sexism och liknande

former av fientlighet. Digitala kanaler skulle utgöra basen för informationsinsatsen.

Uppdraget slutredovisades till regeringen den 31 maj 2022. Av slutredovisningen framgår sammanfattningsvis följande.

Informationskampanjen genomfördes mellan den 29 november 2021 och den 22 december 2021. Annonseringen syftade till att få så många som möjligt att besöka myndighetens webbplats tystnaint.se. Annonseringen skedde huvudsakligen i digitala kanaler men även i trafikmiljö och på andra ställen där stora mängder människor rör sig dagligen. Totalt bedöms över 3 miljoner personer ha nåtts av informationskampanjen.

Brottsoffermyndigheten drar slutsatsen att informationskampanjen har bidragit till en ökad medvetenhet om näthat kopplat till delaktighet i det demokratiska samtalet. Den har även bidragit till att personer som utsätts för näthat fått information om var det finns stöd och hjälp samt bidragit till att förebygga och motverka förekomsten av näthat i det demokratiska samtalet.

Linnéuniversitetet

I regleringsbrevet för budgetåren 2021, 2022 respektive 2023 gav regeringen Linnéuniversitetet i uppdrag att identifiera, utveckla och genomföra kompetens- och kapacitetsutvecklande insatser riktade till journalister och redaktioner för att förebygga och hantera utsatthet för hot och hat. Budgetåret 2023 fick Linnéuniversitetet extra medel för att nå redaktioner och enskilda journalister som tidigare inte nåtts av insatser. Uppdraget ska fokusera på att stärka redaktioners kunskap om skillnader i de former av hot och hat som riktas mot kvinnliga respektive manliga journalister och att särskilt stärka redaktioners förmåga att hantera angrepp och ofredanden av sexuell karaktär.

Uppdraget är en fortsättning av ett regeringsuppdrag som lämnades till Linnéuniversitetet i juni 2017 (Ku2017/01562/D), och det genomförs av Medieinstitutet Fojo, som är ett institut vid Linnéuniversitetet som fortbildar journalister.

Inom ramen för uppdraget, som har arbetsnamnet Demokratijouren, driver Fojo sedan 2018 en digital kunskapsbank där verksamma journalister och mediechefer kan söka råd och kunskap om hur de ska hantera hat och hot i arbetet. Fojo arrangerar dessutom ett årligt nationellt seminarium på Pressfrihetens dag där verksamma i branschen och andra relevanta samhällsaktörer kan utbyta erfarenheter och bygga kontaktnät. Fojo tillhandahåller även en bemannad helpdesk där utsatta journalister och redaktionsledare kan söka råd och stöd, och man bedriver uppsökande verksamhet hos redaktioner och frilanssammanslutningar. Utbildning om hat, hot och andra former av påverkansförsök har även integrerats i Fojos ordinarie kursprogram.

Uppdraget redovisas årligen till regeringen. Den senaste redovisningen ägde rum i mars 2022 (Ku2022/00652/MD). Uppdraget ska slutredovisas till regeringen senast den 31 mars 2024.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor

I juni 2021 gav regeringen i uppdrag till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) att göra en kvantitativ och representativ kartläggning av omfattning och konsekvenser av trakasserier, hot och våld som riktas mot personer som företräder eller på annat sätt är verksamma inom organisationer i det civila samhället (Ku2021/01476).

I uppdraget ingick att samråda med Brottsförebyggande rådet och institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Göteborgs universitet samt andra relevanta aktörer. Undersökningen och resultatredovisningen skulle genomföras på ett sådant sätt att jämförelser med resultat i andra relevanta undersökningar skulle möjliggöras i största möjliga utsträckning.

För att svara mot regeringsuppdraget genomförde MUCF under oktober till december 2021 en enkätundersökning riktad till 4 000 ideella föreningar och registrerade trossamfund, och 1 705 av dessa organisationer valde att delta i undersökningen. Resultatet av undersökningen redovisas i MUCF:s rapport Kartläggning av hot och hat mot det civila samhället, som publicerades den 1 april 2022. MUCF:s undersökning visar bl.a. att 14 procent av organisationerna eller dess medlemmar under de senaste tolv månaderna blivit utsatta för trakasserier, hot eller våld kopplat till verksamheten. Över hälften av de organisationer som utsatts relaterar händelserna till ställningstaganden eller opinionsbildning i en särskild fråga.

Svar på skriftlig fråga

Den 27 oktober 2021 besvarade dåvarande justitie- och migrationsminister Morgan Johansson en skriftlig fråga (fr. 2021/22:175) om ifall han avsåg att fördöma ett attentat som nyligen hade skett mot en journalist och hur väl regeringens handlingsplan för att komma till rätta med kriminella gängingar mot journalister fungerar. Han anförde följande som svar:

Det är helt oacceptabelt att den som deltar i samhällsdebatten eller bedriver samhällsgranskande journalistik utsätts för våld, hot eller trakasserier. Alla former av hot och brott som riktas mot journalister utgör ett angrepp inte bara mot den enskilda personen utan även mot det demokratiska samhället.

Regeringen antog under den förra mandatperioden handlingsplanen Till det fria ordets försvar – åtgärder mot utsatthet för hot och hat bland journalister, förtroendevalda och konstnärer. Med handlingsplanen inleddes ett starkt arbete för att förebygga och hantera hot och hat mot bl.a. journalister eftersom de anses vara särskilt utsatta i och med sin centrala roll i det demokratiska samtalet. Handlingsplanen omfattar åtgärder för ökad kunskap, stöd till dem som utsätts och åtgärder för ett starkt rättsväsende.

Regeringen vidtar en mängd olika åtgärder för att stärka skyddet för demokratin och för utsatta samhällsnyttiga funktioner. Bland annat har medieinstitutet Fojo vid Linnéuniversitetet sedan 2017 haft i uppdrag att ge stöd till journalister och redaktioner som utsätts för hot och hat. Ett starkt skydd för förtroendevalda har redan genomförts. Förra året infördes en ny straffskärpningsgrund i brottsbalken för brott som begås mot

förtroendevalda. Lagändringen utgör en tydlig markering att sådana brott ska ses som särskilt allvarliga och är ett av stegen i regeringens genomförande av handlingsplanen.

Regeringen har i maj 2020 gett en utredare i uppdrag att analysera och ta ställning till vilka samhällsnyttiga funktioner som är i behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd och hur ett sådant skydd kan uppnås. I uppdraget ingår också att ta ställning till om det behövs ett förstärkt straffrättsligt skydd mot brott som riktar sig mot någon som utövar sin yttrandefrihet, särskilt inom ramen för yrkesmässigt bedriven nyhetsförmedling eller annan journalistisk verksamhet. Utredaren ska redovisa sina slutsatser senast den 17 januari 2022.

Polismyndigheten arbetar med att bekämpa brott som hotar den fria åsiktsbildningen. Inom Polismyndigheten finns en nationell kontaktpunkt och så kallade demokrati- och hatbrottsgrupper i Stockholm, Göteborg och Malmö samt utpekade demokrati- och hatbrottsutredare i samtliga regioner. Särskilda hatbrottsutredare och specialister driver utvecklingen av arbetet mot hatbrott. Regeringen har gett Polismyndigheten i uppdrag att under de tre kommande åren fortsatt utveckla och förbättra det viktiga arbetet för att bekämpa hatbrott och andra brott som hotar demokratin. Polismyndigheten ska inom ramen för uppdraget redovisa resultat av det arbete som bedrivs för att förstärka den brottsutredande förmågan och uppkläringen av dessa brott samt redovisa en beskrivning av arbetet mot it-relaterade hatbrott och andra brott som hotar demokratin.

Regeringen har alltså redan vidtagit flera åtgärder för att genomföra handlingsplanen och kommer att fortsätta sitt arbete för att värna om demokratin och minska utsattheten hos bl.a. journalister.

EU:s handlingsplan för demokrati m.m.

I december 2020 presenterade kommissionen EU:s handlingsplan för demokrati (COM(2020) 790 final)¹. Handlingsplanen är kommissionens avsiktsförklaring om en starkare politisk ram för att bidra till att göra EU:s demokratier mer motståndskraftiga inför utmaningar på områden där kommissionen bedömer att våra system och medborgare är som mest sårbara. Handlingsplanen riktar sig till de EU-institutioner, nationella regeringar och parlament som har huvudansvaret för att säkerställa en välfungerande demokrati. Den riktar sig också till andra nationella myndigheter, politiska partier, medier, det civila samhället och internetplattformar. Utgångspunkten är att demokrati, rättsstatens principer och grundläggande rättigheter utgör grunden för EU men att de europeiska demokratierna nu utmanas i grunden av den digitala omvandlingen som stöpt om förutsättningarna för politiken.

I handlingsplanen – som är indelad i tre delar – aviseras specifika åtgärder för att främja fria och rättvisa val samt demokratisk delaktighet, stödja fria och oberoende medier samt motverka desinformation.

Kommissionen har inom ramen för handlingsplanen i september 2021 antagit en rekommendation om stärkt skydd och säkerhet för journalister och andra mediearbetare (C(2021) 6650 final)².

¹ Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén: EU:s handlingsplan för demokrati.

² Kommissionens rekommendation av den 16.9.2021 om säkerställande av journalisters och andra mediearbetares skydd, säkerhet och egenmakt i Europeiska unionen.

Vidare har kommissionen i april 2022 presenterat ett initiativ för att motverka att uppenbart ogrundade rättsprocesser används som ett medel för att tysta eller skrämja journalister, människorättsförfvarare och andra från att delta i den offentliga debatten, s.k. munkavleprocesser eller SLAPP-processer (Strategic lawsuits against public participation). Initiativet består av ett förslag till direktiv (COM(2022) 177 final)³ och en kommissionsrekommendation. Direktivförslaget består i huvudsak av processrättsliga regler som ska gälla vid gränsöverskridande civilrättsliga processer. Förslaget innehåller bestämmelser om bl.a. avvisning av en uppenbart ogrundad talan, skadestånd och böter samt skydd mot domar från länder utanför EU. Rekommendationen innehåller ytterligare åtgärder som medlemsstaterna uppmanas vidta nationellt för att förhindra denna typ av rättegångsmissbruk. Det handlar bl.a. om utbildningsinsatser och att medlemsstaterna ska anpassa sina rättegångsregler för nationella rättsprocesser så att de erbjuder motsvarande skydd som enligt direktivförslaget.

Den 16 september 2022 presenterade kommissionen ett förslag till förordning om en europeisk mediefrihetsakt (COM(2022) 457 final)⁴, åtföljt av en rekommendation till medlemsstater och medieföretag om skyddsåtgärder för redaktionellt oberoende och insyn i medieäggande. Förslaget kompletterar kommissionens rekommendation om skydd, säkerhet och egenmakt för journalister (C(2021) 6650 final), och det av kommissionen föreslagna direktivet om att skydda journalister och människorättsförfvarare mot rättegångsmissbruk (COM(2022) 177 final). Syftet är att skydda mediernas mångfald och oberoende, och därigenom bidra till en bättre fungerande inre marknad för medietjänster. Med utgångspunkt i allmänhetens rätt att ta del av en mångfald av fria och oberoende medier ställer förordningen ett antal krav på medlemsstaterna, medieföretagen, stora plattformsföretag liksom andra aktörer som verkar på mediemarknaden. Förslaget planeras att behandlas under Sveriges EU-ordförandeskap den 1 januari–30 juni 2023.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat motioner om skydd för journalister och medieredaktioner (se bl.a. bet. 2015/16:KU18, bet. 2017/18:KU31, bet. 2018/19:KU29 och bet. 2019/20:KU14). Även under riksmötet 2021/22 behandlades liknande motionsyrkanden. I sitt ställningstagande uttalade utskottet då följande (bet. 2021/22:KU33 s. 15 f.):

Som utskottet tidigare har framhållit är det inte acceptabelt i en demokrati att journalister och medieredaktioner utsätts för hot och trakasserier. Utskottet noterar de åtgärder som regeringen har vidtagit, däribland det

³ Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om skydd för personer som deltar i den offentliga debatten mot uppenbart ogrundade rättsprocesser och rättegångsmissbruk (*strategiska rättsprocesser för att hindra offentlig debatt*).

⁴ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om fastställande av en gemensam ram för medietjänster på den inre marknaden (europeisk mediefrihetsakt) och om ändring av direktiv 2010/13/EU.

updrag som regeringen har gett till Utredningen om ett förstärkt straffrättsligt skydd för vissa samhällsnyttiga funktioner och några andra straffrättsliga frågor med anledning av ett tillkännagivande från riksdagen. Utskottet noterar även det arbete som för närvarande pågår inom EU för att stärka skyddet för journalister och medieredaktioner.

Mot bakgrund av det arbete som bedrivs, de åtgärder som redan har vidtagits och det arbete som pågår inom Regeringskansliet och inom EU är utskottet inte berett att vidta någon åtgärd med anledning av motionerna. De avstyrks därmed.

I betänkandet lämnades tre reservationer (M, C, C).

Utskottets ställningstagande

Som utskottet tidigare har framhållit är det inte acceptabelt i en demokrati att journalister och medieredaktioner utsätts för hot och trakasserier. Likaså är hot mot andra opinionsbildare, såsom förtroendevalda och konstnärer, oacceptabelt.

Utskottet noterar de åtgärder som regeringen har vidtagit, däribland utredningen som ledde fram till lagrådsremissen Skärpt syn på brott mot journalister och vissa andra samhällsnyttiga funktioner. I lagrådsremissen föreslår regeringen bl.a. att det ska införas en särskild straffskärpningsgrund för brott som begåtts mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående yrkesmässigt bedrivit nyhetsförmedling eller annan journalistik.

Utskottet noterar även det arbete som för närvarande pågår inom EU för att stärka skyddet för journalister och medieredaktioner.

Mot bakgrund av det arbete som bedrivs, de åtgärder som redan har vidtagits och det arbete som pågår inom Regeringskansliet och inom EU är utskottet inte berett att vidta någon åtgärd med anledning av motionsyrkandena. De avstyrks därmed.

Utöka meddelarskyddet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att stärka arbetet med öppenhet och utöka meddelarskyddet.

Jämför reservation 5 (MP).

Motionen

I partimotion 2022/23:181 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 7 begärs ett tillkännagivande om att stärka arbetet med öppenhet och utöka meddelarskyddet. Motionärerna hänvisar till en rapport från Fackförbundet ST där det enligt motionärerna framgår att många statsanställda är rädda för att larma om missförhållanden och framföra kritik. Enligt motionärerna finns det ett behov av att säkerställa kvaliteten på den nya statliga introduktionsutbildningen vad

gäller exempelvis yttrandefrihet och meddelarfrihet samt ett behov av att stärka uppföljningen av myndigheternas arbete med öppenhet. Vidare menar motionärerna att meddelarskydd bör införas även för anställda i statliga bolag och anställda i företag som utför tjänster som upphandlats av statliga myndigheter.

Gällande rätt

Meddelarskydd

Det s.k. meddelarskyddet består av flera delar: meddelarfrihet, anskaffarfrihet, rätt till anonymitet, efterforskningsförbud och repressalieförbud. Meddelarskyddet gäller i förhållande till myndigheter och andra allmänna organ.

Meddelarfriheten innebär att var och en har rätt att straffritt lämna uppgifter i vilket ämne som helst för publicering i de medier som omfattas av tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen (1 kap. 7 § första stycket TF och 1 kap. 10 § första stycket YGL). I vissa undantagsfall kan emellertid en meddelare straffas för sitt uppgiftslämnande. Det rör sig om fall där utlämnandet av uppgifter omfattar vissa grövre brott mot rikets säkerhet, ett utlämnande av en allmän handling som omfattas av sekretess eller ett uppsåtligt åsidosättande av s.k. kvalificerad sekretess, dvs. sådan sekretess som enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, bryter meddelarfriheten (7 kap. 22 § TF och 5 kap. 4 § YGL).

Anskaffarfriheten innebär att var och en har rätt att straffritt anskaffa uppgifter för publicering i ett medium som omfattas av tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen (1 kap. 7 § andra stycket TF och 1 kap. 10 § andra stycket YGL). En anskaffare kan dock straffas om anskaffandet innefattar sådana grövre brott mot rikets säkerhet som också är straffbara för meddelare (7 kap. 23 § TF och 5 kap. 5 § YGL). Vanlig lag tillämpas på det sätt genom vilket anskaffandet sker. Det innebär att det är straffbart att anskaffa uppgifter genom t.ex. stöld eller dataintrång.

Meddelarskyddet innefattar också ett anonymitetsskydd, som innebär en rätt för en författare, en upphovsman eller en meddelare att vara anonym och ett förbud för den som har tagit befattning med tillkomsten eller utgivningen att avslöja vem som är författare, upphovsman eller meddelare (3 kap. 1 och 3 §§ TF och 2 kap. 1 och 3 §§ YGL).

Efterforskningsförbudet innebär att efterforskning av identiteten hos en författare, upphovsman eller meddelare som omfattas av anonymitetsskyddet endast är tillåten i den begränsade utsträckning som anges i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Det är endast Justitiekanslern (JK) som är behörig att under vissa förutsättningar besluta om sådana åtgärder. Andra myndigheter och andra allmänna organ är alltså förbjudna att efterforska (3 kap. 5 § TF och 2 kap. 5 § YGL). Uttrycket efterforska har en vidsträckt innebörd och innefattar alla former av förfrågningar och åtgärder som syftar till att få fram vem som har lämnat en uppgift eller offentliggjort

en sådan. Överträdelse av förbudet är straffbelagda (3 kap 7 § TF och 2 kap. 7 § YGL).

Repressalieförbudet betyder att en myndighet eller ett annat allmänt organ inte får ingripa mot någon för att den personen har utnyttjat sin tryck- och yttrandefrihet (3 kap. 6 § TF och 2 kap. 6 § YGL). Förbudet avser alla åtgärder som medför negativa konsekvenser för den enskilde. I detta inbegrips i princip varje form av kritik mot en arbetstagare för att arbetstagaren har haft kontakter med massmedierna. Det är dock endast åtgärder som innebär avskedande, uppsägning, meddelande av disciplinpåföljd eller liknande som är straffbelagda (3 kap. 7 § TF och 2 kap. 7 § YGL).

JK är åklagare när det gäller brott mot efterforsknings- och repressalieförbudena (9 kap. 3 § TF och 7 kap. 1 § YGL). Även Riksdagens ombudsmän (JO) har emellertid enligt 6 § andra stycket lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän möjlighet att väcka åtal mot en befattningshavare som genom att åsidosätta vad som åligger honom eller henne i tjänsten eller uppdraget har begått någon annan brottslig gärning än tryck- eller yttrandefrihetsbrott, t.ex. brott mot efterforsknings- och repressalieförbudena.

Meddelarskydd för anställda inom kommunala bolag m.m.

Enligt 2 kap. 3 och 4 §§ OSL gäller bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen om rätt att ta del av allmänna handlingar också handlingar hos vissa andra organ än myndigheter. Det gäller dels handlingar hos aktiebolag, handelsbolag, ekonomiska föreningar och stiftelser där kommuner, regioner eller kommunalförbund utövar ett rättsligt bestämmande inflytande, dels handlingar hos de organ som anges i bilagan till OSL, i den mån handlingarna hör till den verksamhet som nämns där.

Enligt 13 kap. 2 § OSL gäller tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens bestämmelser om rätt att lämna uppgifter för offentliggörande, om förbud mot att ingripa mot missbruk av tryckfriheten eller yttrandefriheten eller medverkan till ett sådant missbruk och om förbud mot att efterforska en upphovsman eller meddelare i förhållandet mellan å ena sidan sådana organ som är uppräknade i bilagan till OSL eller kommunala bolag m.m. och å andra sidan deras anställda och uppdragstagare. Vissa personer i företagsledande ställning är undantagna från meddelarskyddet.

I 14 kap. 1 § OSL finns bestämmelser om ansvar för överträdelse av repressalie- och efterforskningsförbudena.

Ett visst meddelarskydd för privatanställda kan i vissa fall åstadkommas genom kollektivavtal eller andra avtal. Om en kommun eller en region sluter avtal med en privat utförare, ska också kommunen respektive regionen genom avtalet tillförsäkra sig information som gör det möjligt att ge allmänheten insyn i den verksamhet som lämnas över, se 10 kap. 9 § kommunallagen (2017:725).

Lagen om meddelarskydd i vissa enskilda verksamheter

Enligt lagen (2017:151) om meddelarskydd i vissa enskilda verksamheter, s.k. meddelarskyddslagen, ges anställda, uppdragstagare och andra som på liknande grund deltar i yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet inom skola, vård och omsorg, som till någon del är offentligt finansierad, motsvarande rätt som offentligt anställda att lämna uppgifter om verksamheten för publicering i medier som omfattas av tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen.

Lagen omfattar endast en rätt att lämna uppgifter om verksamheten i fråga. Den medför ingen rätt att lämna ut handlingar. Rätten att lämna uppgifter gäller inte om det föreskrivs i lag att uppgifterna omfattas av tystnadsplikt.

Meddelarskyddet innebär att den som bedriver verksamheten förbjuds att efterforska vem som har utnyttjat sin meddelarfrihet eller medverkat till en grundlagsskyddad framställning och inte heller får utsätta den personen för negativa åtgärder, t.ex. avskedande eller uppsägning, på grund av detta. Lagen gäller inte personer i företagsledande ställning.

Lagen innehåller bestämmelser om straff för den som ingriper eller efterforskar i strid med lagen motsvarande vad som gäller enligt tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen. Straffskalan är böter eller fängelse i högst ett år.

Lagen om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden

Lagen (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden, den s.k. visselblåsarlagen, trädde i kraft i december 2021. Lagen bygger på och genomför Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1936 av den 23 oktober 2019 om skydd för personer som rapporterar om överträdelse av unionsrätten, det s.k. visselblåsarlagets direktiv.

Visselblåsarlagen gäller inom all privat och offentlig verksamhet vid rapportering i ett arbetsrelaterat sammanhang av information om missförhållanden som det finns ett allmänintresse av att de kommer fram. Med arbetsrelaterat sammanhang menas en persons nuvarande eller tidigare arbete i privat eller offentlig verksamhet, där personen kan eller har kunnat förvärva informationen om missförhållanden. Med rapportering avses muntligt eller skriftligt lämnande av information om missförhållanden genom intern rapportering, extern rapportering eller offentliggörande.

Lagen innebär ett skydd mot hindrande åtgärder och repressalier, samt ansvarsfrihet för åsidosättande av tystnadsplikt. En arbetsgivare får inte hindra eller försöka hindra rapportering eller vidta repressalier mot en rapporterende person. En arbetsgivare får inte heller vidta repressalie på grund av att någon vänder sig till sin arbetstagarorganisation för samråd i fråga om rapportering, eller hindra eller försöka hindra samråd med arbetstagarorganisation. Repressalieförbudet gäller även till skydd för personer med koppling till den rapporterende personen och som bistår den rapporterende personen,

exempelvis förtroendevalda och skyddsombud. En arbetsgivare som bryter mot förbuden är skyldig att betala skadestånd.

För att en rapporterende person ska omfattas av lagens skydd måste vissa förutsättningar vara uppfyllda. Förutom att de missförhållanden som rapporteringen gäller ska ha ett allmänintresse krävs bl.a. att den rapporterende personen vid tidpunkten för rapporteringen hade skälig anledning att anta att informationen om missförhållandena var sann och att rapporteringen sker internt, externt eller genom offentliggörande på det sätt lagen föreskriver.

Visselblåsarlagen inskränker inte skydd som gäller enligt annan lag, förordning eller på annan grund (1 kap. 4 §). I 1 kap. 5 § visselblåsarlagen finns en upplysningsbestämmelse om grundlagsregleringen i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen om rätten att meddela och offentliggöra uppgifter.

Pågående arbete m.m.

Utredningen Ökad insyn i välfärden

Regeringen beslutade den 3 september 2015 att ge en särskild utredare i uppdrag att utarbeta ett förslag om hur offentlighetsprincipen kan införas i offentligt finansierad privat utförd vård och omsorg samt utbildning inom vissa skol- och utbildningsformer (dir. 2015:92).

Utredningen, som antog namnet Ökad insyn i välfärden, överlämnade sitt betänkande med samma namn i september 2016 (SOU 2016:62).

Utredningen föreslår att offentlighetsprincipen i princip ska införas i offentligt finansierad, privat utförd välfärd. Enskilda juridiska personer som driver sådan verksamhet ska med vissa undantag jämföras med myndigheter vid tillämpningen av OSL. Utredningen föreslår även att anställda och uppdragstagare i offentligt finansierade, privat utförda välfärdsverksamheter ska omfattas av meddelarskydd genom att bestämmelsen i 13 kap. 2 § OSL utvidgas till att omfatta även enskilda juridiska personer som bedriver offentligt finansierad välfärd.

Betänkandet har remissbehandlats och förslagen bereds inom Regeringskansliet.

Genom beslut den 23 juni 2022 gav Regeringskansliet en utredare i uppdrag att biträda Socialdepartementet med att komplettera förslagen i betänkandet Ökad insyn i välfärden (SOU 2016:62) när det gäller hur offentlighetsprincipen i praktiken kan införas i skattefinansierad hälso- och sjukvård och socialtjänst (S2022/02610). I uppdraget ingick bl.a. att

- föreslå de kompletterande författningsändringar som krävs för att offentlighetsprincipen ska kunna införas i sådana skattefinansierade privata verksamheter som tillhandahåller insatser som ges utan föregående behovsprövning enligt socialtjänstlagen (2001:453)

- utreda möjligheten för privata utförare av skattefinansierad hälso- och sjukvård och socialtjänst att få stöd av kommunen eller regionen att hantera allmänna handlingar
- analysera och lämna förslag på lämpligt bemyndigande som möjliggör att kommuner och regioner ges rätt att meddela föreskrifter om privata aktörers arkivhållning
- göra en bedömning av vilka konsekvenser införandet av offentlighetsprincipen har för börsnoterade aktiebolag och dotterbolag till börsnoterade aktiebolag inom hälso- och sjukvård och socialtjänst.

Uppdraget gällde ursprungligen den 1 augusti 2022–30 juni 2023 men upphörde den 28 december 2022 efter beslut av Regeringskansliet (S2022/04890).

Utredningen om ett stärkt meddelarskydd för privatanställda i verksamheter som är helt eller delvis offentligt finansierade

Den 21 januari 2016 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå hur ett stärkt meddelarskydd kan införas för privatanställda i verksamheter som är helt eller delvis offentligt finansierade för andra verksamheter än skola, vård och socialtjänst (dir. 2016:4).

Utredningen antog namnet Utredningen om ett stärkt meddelarskydd för privatanställda i verksamheter som är helt eller delvis offentligt finansierade (Ju 2016:01). I maj 2017 överlämnade utredningen sitt betänkande Meddelarskyddslagen – fler verksamheter med stärkt meddelarskydd (SOU 2017:41).

Utredningen föreslår att stärkt meddelarskydd enligt meddelarskyddslagen ska införas inom verksamheter som bedrivs som interregional, regional och lokal kollektivtrafik. Förslaget innebär även att viss särskild kollektivtrafik ska omfattas av meddelarskyddslagens tillämpningsområde. Det är fråga om särskilda persontransporter inom färdtjänst, riksferdtjänst och skolskjuts. Särskild kollektivtrafik i form av sjukresor ska dock inte omfattas av lagen.

Betänkandet har remissbehandlats, och förslagen bereds inom Regeringskansliet.

Introduktionsutbildning för statligt anställda

I april 2018 tillkännagav riksdagen för regeringen att en introduktionsutbildning för statsanställda ska införas (bet. 2017/18:KU37 punkt 9, rskr. 2017/18:230). I tillkännagivandet framhölls att det är viktigt att statsanställda har goda kunskaper om den statliga värdegrunden samt de grundläggande rättsprinciper och regelverk som gäller i statsförvaltningen, tex. bestämmelser om offentlighet och sekretess.

Den 28 mars 2019 beslutade regeringen att ge Tillitsdelegationen i uppdrag att göra en kartläggning av och analysera introduktionsutbildningar som statliga myndigheter tillhandahåller sina anställda samt att lämna förslag till

hur och när en gemensam, obligatorisk introduktionsutbildning för statsanställda kan införas (dir. 2019:6). Tillitsdelegationen lämnade i betänkandet En gemensam utbildning inom statsförvaltningen (SOU 2020:40) förslag till en sådan utbildning. Betänkandet har remissbehandlats.

Den 10 februari 2022 beslutade regeringen att ge Statskontoret i uppdrag att ta fram och tillhandahålla en webbaserad introduktionsutbildning för statligt anställda (Fi2018/01688, Fi2020/02978 och Fi2022/00504). Utbildningen ska kunna tillhandahållas fr.o.m. den 1 juli 2023. Den ska rikta sig till anställda i statsförvaltningen, målgruppen för utbildningen ska primärt vara nyanställda vid myndigheter under regeringen. Nivån på utbildningen ska vara grundläggande. Utbildningen ska omfatta frågor som är centrala för statsanställda, t.ex. den statliga värdegrunden, en god förvaltningskultur, risker för korruption och regelverk som gäller i statsförvaltningen, som den konstitutionella ordningen och bestämmelser om offentlighet och sekretess. Syftet med utbildningen ska vara att stärka förmågan att hantera den särskilda roll som statsanställda har. Riksdagens tillkännagivande ska vara vägledande vid utförandet av uppdraget. Statskontoret ska bl.a. beakta de analyser och slutsatser i Tillitsdelegationens betänkande som myndigheten bedömer vara relevanta.

Statskontoret har i promemorian Introduktionsutbildning för statligt anställda, Delredovisning, daterad den 24 november 2022 (dnr 2022/56-6) redogjort för hur myndigheten tänker utforma utbildningen.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare avstyrkt liknande motionsyrkanden om att utöka meddelarskyddet (bet. 2017/18:KU16 och bet. 2021/22:KU33). Under riksmötet 2021/22 hänvisade utskottet till att Utredningen om ett stärkt meddelarskydd för privatanställda i verksamheter som är helt eller delvis offentligt finansierade hade lämnat sitt betänkande med förslag i maj 2017 samt att betänkandet hade remissbehandlats och bereddes inom Regeringskansliet. Utskottet ville inte föregripa resultatet av beredningen av betänkandet och avstyrkte motionsyrkandena. I betänkandet lämnades en reservation (L).

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att betänkandet från Utredningen om ett stärkt meddelarskydd för privatanställda i verksamheter som är helt eller delvis offentligt finansierade fortfarande bereds inom Regeringskansliet. Utskottet vill inte föregripa resultatet av beredningen av betänkandet och avstyrker därför motionsyrkandet.

Begränsa spridning av pornografi och skildringar av grovt våld

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att begränsa spridningen av pornografi och skildringar av grovt våld.

Motionerna

I motion 2022/23:599 av Marléne Lund Kopparklint (M) begärs ett tillkännagivande om att utreda förutsättningarna för att kunna införa identifieringskrav på icke-kommersiella plattformar med pornografiskt och våldsamt innehåll samt möjligheten för internetleverantörer att blockera sajter som inte uppfyller kraven.

I motion 2022/23:1679 av Helena Vilhelmsson m.fl. (C) efterfrågas ett tillkännagivande om att tillsätta en utredare för att med tydligt mandat se över lagstiftningen för att begränsa spridningen av våldsamt pornografiskt material på nätet. Motionärerna menar att tillgången till våldsamt pornografi bör begränsas för att värna barns och ungas hälsa samt att frågan bör belysas utifrån både rättspolitiska och socialpolitiska skäl samt integritetsskäl.

Gällande rätt

Tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen

En grundläggande princip i svensk tryck- och yttrandefrihetslagstiftning är förbudet mot censur och andra hindrande åtgärder. Enligt 1 kap. 8 § TF och 1 kap. 11 § YGL får inte myndigheter eller andra allmänna organ förhandsgranska yttranden i de medier som omfattas av tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. I tryckfrihetsförordningen är censurförbudet absolut. I yttrandefrihetsgrundlagen finns det ett undantag som innebär att det i lag får meddelas föreskrifter om s.k. biografcensur. Det är inte heller tillåtet för myndigheter eller andra allmänna organ att på grund av innehållet i en skrift eller ett medium som omfattas av yttrandefrihetsgrundlagen förbjuda eller hindra offentliggörande eller spridning bland allmänheten av skriften eller mediet om åtgärden inte har stöd i tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen.

Enligt 3 kap. 1 § YGL råder etableringsfrihet för sändningar av program genom tråd. Etableringsfriheten hindrar dock inte att det i lag bl.a. meddelas föreskrifter om ingripanden mot fortsatt sändning av ett utbud som inriktas på våldsframställningar, pornografiska bilder eller hets mot folkgrupp (3 kap. 2 § YGL). Sådana bestämmelser finns i radio- och tv-lagen (2010:696).

Enligt 3 kap. 3 § YGL får rätten att sända radioprogram på annat sätt än genom tråd regleras genom lag som innehåller föreskrifter om tillstånd och villkor för att sända. Även sådana bestämmelser finns i radio- och tv-lagen.

Enligt 3 kap. 6 § YGL avgör den som sänder program självständigt vad som ska förekomma i programmen.

Enligt 1 kap. 14 § TF och 1 kap. 21 § YGL är dessa grundlagar inte tillämpliga på pornografiska bilder av personer vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som är under 18 år. Barnpornografi undantas därmed helt från grundlagsskyddet.

Även vissa former av spridning av pornografi är undantagna från tryckfrihetsförordningens tillämpningsområde. Enligt 6 kap. 2 § TF gäller utan hinder av denna grundlag vad som föreskrivs i lag när någon

1. visar en pornografisk bild på eller vid en allmän plats genom skyltning eller annat liknande förfarande på ett sätt som är ägnat att väcka allmän anstöt eller utan föregående beställning sänder eller tillställer någon en sådan bild på annat sätt eller
2. bland barn och ungdom sprider en tryckt skrift som genom sitt innehåll kan verka förråande eller annars medföra annan allvarlig fara för de unga.

I 3 kap. 12 § första stycket YGL anges att bestämmelserna i grundlagen inte hindrar att det i lag meddelas föreskrifter om straff och särskild rättsverkan för den som

1. visar pornografiska bilder på eller vid allmän plats genom skyltning eller något liknande förfarande på ett sätt som kan väcka allmän anstöt
2. utan föregående beställning med post eller på annat sätt tillställer någon pornografiska bilder eller
3. bland barn och ungdom sprider tekniska upptagningar som genom sitt innehåll kan verka förråande eller medföra annan allvarlig fara för de unga.

Enligt 7 kap. 1 § TF ska de gärningar som anges i 7 kap. 2–20 §§ TF anses vara tryckfrihetsbrott om de begås i en tryckt skrift och är straffbara enligt lag, dvs. enligt brottsbalken. Enligt 7 kap. 7 § TF anses olaga våldsskildring som innebär att någon i bild skildrar sexuellt våld eller tvång med uppsåt att bilden sprids vara ett tryckfrihetsbrott om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig (jfr 16 kap. 10 c § BrB). Gärningen ska anses som yttrandefrihetsbrott om den begås i ett program eller en teknisk upptagning och är straffbar enligt lag (5 kap. 1 § YGL). Som yttrandefrihetsbrott anses även en sådan olaga våldsskildring genom vilken någon genom rörliga bilder närgånget eller utdraget skildrar grovt våld mot människor eller djur med uppsåt att framställningen sprids (jfr 16 kap. 10 c § BrB). Detta gäller dock inte om gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig (5 kap. 2 § YGL).

Radio- och tv-lagen

Enligt 5 kap. 2 § radio- och tv-lagen får program med ingående våldsskildringar av verklighetstrogen karaktär eller med pornografiska bilder inte sändas i tv under sådan tid och på sådant sätt att det finns en betydande risk

för att barn kan se programmen, om det inte av särskilda skäl ändå är försvarligt. Sådana program får inte heller tillhandahållas i beställ-tv på sådant sätt att det finns en betydande risk för att barn kan se programmen, om det inte av särskilda skäl ändå är försvarligt. Enligt 5 kap. 3 § ska en leverantör av medietjänster som sänder eller tillhandahåller program med ingående våldsskildringar av verklighetstrogen karaktär eller med pornografiska bilder varna för att sådant innehåll förekommer.

Enligt 16 kap. 1 § radio- och tv-lagen övervakar Justitiekanslern genom granskning i efterhand om program som har sänts i tv eller tillhandahållits i beställ-tv innehåller våldsskildringar eller pornografiska bilder i strid med 5 kap. 2 §. Enligt 16 kap. 2 § radio- och tv-lagen övervakar granskningsnämnden för radio och tv genom granskning i efterhand om program som har sänts i tv eller ljudradio eller som har tillhandahållits i beställradio som finansieras med public service-avgift enligt lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst eller i beställ-tv står i överensstämmelse med radio- och tv-lagen och de programrelaterade villkor som kan gälla för tjänsterna. Finner nämnden att en sändning eller ett tillhandahållande innehåller våldsskildringar eller pornografiska bilder i strid med 5 kap. 2 § ska nämnden göra en anmälan om detta till Justitiekanslern.

Av 17 kap. 13 § radio- och tv-lagen framgår att om någon vid upprepade tillfällen sänder eller tillhandahåller program med våldsskildringar eller med pornografiska bilder i tv på tider och sätt som avses i 5 kap. 2 §, får Justitiekanslern förelägga denne att inte på nytt sända eller tillhandahålla sådana program på tider och på sådant sätt att det finns en betydande risk för att barn kan se programmen. Ett beslut om föreläggande får förenas med vite.

Genom ändringar i radio- och tv-lagen som trädde i kraft den 1 december 2020 innehåller lagen numera även bestämmelser som riktar sig till tillhandahållare av videodelningsplattformar (prop. 2019/20:168, bet. 2020/21:KU3, rskr. 2020/21:16). En videodelningsplattform kan beskrivas som en tjänst där audiovisuellt innehåll, dvs. rörlig bild med eller utan ljud, laddas upp av användare av tjänsten och tillhandahålls allmänheten (se 3 kap. 1 § 23 radio- och tv-lagen). Ett exempel på en videodelningsplattform är Youtube. Bestämmelserna i radio- och tv-lagen tillämpas emellertid endast på videodelningsplattformar om leverantören av plattformen är etablerad i Sverige (se 1 kap. 3 a § radio- och tv-lagen).

Närmare bestämmelser om videodelningsplattformar har införts i 9 a kap. radio- och tv-lagen. Regleringen innebär bl.a. att en leverantör av en videodelningsplattform ska vidta lämpliga åtgärder så att användargenererade videor, tv-program och audiovisuella kommersiella meddelanden med ingående våldsskildringar av verklighetstrogen karaktär eller med pornografiska bilder inte tillhandahålls på ett sådant sätt att det finns en betydande risk för att barn kan se dessa, om det inte av särskilda skäl ändå är försvarligt (1 §). Vidare ska en leverantör av en videodelningsplattform, enligt 3 §, vidta lämpliga åtgärder för att användargenererade videor, tv-program och

audiovisuella kommersiella meddelanden på plattformen inte har ett innehåll som avses i bestämmelserna om

1. olaga hot i 4 kap. 5 § BrB
2. uppvigling i 16 kap. 5 § BrB
3. hets mot folkgrupp i 16 kap. 8 § BrB
4. barnpornografibrott i 16 kap. 10 a § BrB
5. olaga våldsskildring i 16 kap. 10 c § BrB eller
6. offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet i 7 § terroristbrottslagen (2022:666).

Myndigheten för press, radio och tv utövar tillsyn och får besluta om de förelägganden som behövs i enskilda fall för att en leverantör av en videodelningsplattform ska följa bestämmelserna om lämpliga åtgärder i 9 a kap. 1 och 3 §§ radio- och tv-lagen (se 16 kap. 3 och 9 a §§ och 17 kap. 11 a § radio- och tv-lagen). Myndighetens förelägganden kan inte förenas med vite. I propositionen anger regeringen att den har för avsikt att följa utvecklingen på området och att det kan finnas anledning att återkomma i frågan om det skulle visa sig att bestämmelserna inte följs och att leverantörerna inte rättar sig efter beslutade förelägganden (prop. 2019/20:168 s. 129).

Brottsbalken

Enligt 16 kap. 10 a § första stycket BrB döms för barnpornografibrott den som

1. skildrar barn i pornografisk bild
2. sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan
3. förvärvar eller bjuder ut en sådan bild av barn
4. förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder eller
5. innehar en sådan bild av ett barn eller betraktar en sådan bild som han eller hon berett sig tillgång till.

Straffet för barnpornografibrott är fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, böter eller fängelse i högst sex månader. Med barn avses en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som är under 18 år. Är pubertetsutvecklingen fullbordad, ska ansvar för gärning enligt första stycket 2–5 dömas ut bara om det framgår av bilden och omständigheterna kring den att den avbildade personen är under 18 år. Är brottet att anse som grovt, döms för grovt barnpornografibrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Enligt 16 kap. 10 c § BrB döms den som i bild skildrar sexuellt våld eller tvång med uppsåt att bilden eller bilderna sprids eller som sprider en sådan skildring, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig,

för olaga våldsskildring till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som i rörliga bilder närgånget eller utdraget skildrar grovt våld mot människor eller djur med uppsåt att bilderna sprids eller som sprider en sådan skildring.

Enligt 16 kap. 11 § BrB döms den som på eller vid allmän plats genom skyltning eller annat liknande förfarande förevisar en pornografisk bild på ett sätt som är ägnat att väcka allmän anstöt för otillåtet förfarande med pornografisk bild till böter eller fängelse i högst sex månader. Detsamma gäller den som med posten sänder eller på något annat sätt tillställer någon en pornografisk bild utan föregående beställning.

Den som bland barn eller ungdomar sprider en skrift, bild eller teknisk upptagning som genom sitt innehåll kan verka förråande eller medföra allvarlig fara för de ungas sedliga fostran döms för förledande av ungdom till böter eller fängelse i högst sex månader (16 kap. 12 § BrB).

Pågående arbete m.m.

Uppdrag till Barnombudsmannen

Den 27 februari 2020 gav regeringen Barnombudsmannen i uppdrag att utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter kartlägga befintlig kunskap från såväl forskning som aktörer som möter barn och unga om hur och var barn konsumerar, eller exponeras för, pornografi och hur det påverkar barns och ungas hälsa och relationer (A2020/00346/JÄM).

Barnombudsmannen redovisade uppdraget till regeringen den 30 juni 2021 i tre delrapporter (dnr 2020-0063): en forskningsöversikt, en metodöversikt och en delrapport där erfarenheter och kunskap från barn och unga samt offentliga och ideella aktörer samlats.

Enligt Barnombudsmannen visar kartläggningen att det saknas systematiska utvärderingar av de metoder och verktyg som används för att skydda och stärka barn mot pornografins potentiella negativa effekter. Ett systematiskt kvalitetsarbete och vetenskapliga utvärderingar kopplade till de utbildningsinsatser och andra metoder som används behöver enligt Barnombudsmannen tas fram utifrån ett tydligt barnrättsperspektiv.

Svar på skriftlig fråga

Den 9 december 2020 besvarade dåvarande justitie- och migrationsminister Morgan Johansson två skriftliga frågor (fr. 2020/21:773 och fr. 2020/21:777) om ifall han ämnade verka för att barn inte ska få åtkomst till pornografi på internet lika enkelt som i dag och om han ämnade verka för att begränsa barns tillgång till material på internet som innehåller grovt våld. Han anförde följande som svar:

Pornografiska framställningar och skildringar av grovt våld förekommer i stor utsträckning på nätet. Det är en självklar utgångspunkt att det som är olagligt offline också är olagligt online. Den som exempelvis sprider bilder

av sexuellt våld eller tvång (s.k. våldspornografi) på nätet kan dömas för olaga våldsskildring till böter eller fängelse i högst två år. Sådana brottsliga ageranden ska givetvis utredas och beivras av de brottsbekämpande myndigheterna.

En undersökning som genomförts av Statens medieråd (Ungar och medier 2019) visar att nästan var tredje tonårskille i åldrarna 13–18 år tittar på pornografi en eller flera gånger i veckan. Motsvarande siffra för tjejer i samma åldrar är 3 procent. Vad gäller barns och ungas tillgång till innehåll som pornografiska framställningar och skildringar av grovt våld kan konstateras att det finns en risk att även yngre barn tar del av sådant innehåll om inte vårdnadshavare ser till att installera någon typ av filter på sina barns mobiltelefoner, surfplattor m.m.

I debatten förekommer många uppgifter om exempelvis pornografins negativa påverkan på barns och ungas hälsa och utveckling. Regeringen har därför gett Barnombudsmannen i uppdrag att kartlägga befintlig kunskap från såväl forskning som från aktörer som möter barn och unga om hur och var barn konsumerar eller exponeras för pornografi och hur det påverkar barns och ungas hälsa och relationer. Kartläggningen ska omfatta eventuella samband mellan konsumtion av eller exponering för pornografi och negativa effekter hos barn och unga, t.ex. ett våldsamt beteende i ungas intima relationer.

I det uppdrag som Barnombudsmannen har fått ingår det också att inventera metoder och arbetssätt för att stärka barns och ungas motståndskraft och skydda dem mot negativ inverkan av pornografi och att inventera metoder för att begränsa barns tillgång till pornografi. Inventeringen kommer också att vara intressant i förhållande till det grova våldet på nätet.

Jag vill samtidigt understryka att det är en stor skillnad mellan å ena sidan frivilliga metoder och arbetssätt som att vårdnadshavare kan ta kontroll över vilket innehåll på nätet som barn kan ta del av eller att plattformarna genom självsanerande åtgärder tar ansvar för att innehåll som pornografi inte sprids till barn och å andra sidan att gå fram med lagstiftning som hindrar barn från att ta del av visst innehåll.

Lagstiftning med krav på begränsningar som blockering av innehåll på nätet eller förbud av olika slag innebär alltid svåra avvägningar i förhållande till skyddet för bl.a. yttrandefriheten och informationsfriheten. I fråga om pornografi är det exempelvis inte möjligt att ställa upp några krav på internetleverantörer som hindrar åtkomsten till innehåll som skyddas av yttrandefrihetsgrundlagen.

Den absoluta merparten av pornografiska framställningar och skildringar av grovt våld som finns på nätet bedöms dock falla utanför yttrandefrihetsgrundlagens skydd. För hemsidor som inte omfattas av detta skydd ska begränsningar av möjligheterna att ta del av och sprida pornografiska framställningar och annat innehåll bedömas enligt bestämmelserna om yttrandefrihet och informationsfrihet i regeringsformen. Dessa friheter får begränsas genom lag men endast om vissa i regeringsformen angivna förutsättningar är uppfyllda. Begränsningar måste bl.a. alltid vara proportionerliga och får därför inte gå längre än vad som är nödvändigt.

I sammanhanget är det också av betydelse att riksdagen vid upprepade tillfällen uttalat att det är viktigt att samhället på olika sätt försöker motverka pornografi men att detta i första hand inte bör ske genom ytterligare inskränkningar av den grundlagsfästa tryck- och yttrandefriheten.

Barnombudsmannens rapport ska redovisas till regeringen senast den 30 juni 2021. Rapporten kommer att vara ett viktigt kunskapsunderlag för fortsatta överväganden på området.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat motioner om pornografi och våldsskildringar (se bl.a. bet. 2000/01:KU9, bet. 2017/18:KU16, bet. 2018/19:KU29, bet. 2019/20:KU14 och bet. 2021/22:KU33). Under riksmötet 2021/22 betonade utskottet, liksom tidigare, vikten av att samhället på olika sätt försöker motverka spridning av grova våldsskildringar och av pornografi, särskilt till barn och unga, men framhöll även att detta inte i första hand bör ske genom ytterligare inskränkningar av den grundlagsskyddade tryck- och yttrandefriheten. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena. I betänkandet lämnades en reservation (C, KD).

Utskottets ställningstagande

Utskottet har vid flera tillfällen tidigare behandlat motioner om pornografi och våldsskildringar. Utskottet vill liksom tidigare betona vikten av att samhället på olika sätt försöker motverka spridning av grova våldsskildringar och av pornografi, särskilt till barn och unga, men vill även framhålla att detta inte i första hand bör ske genom ytterligare inskränkningar av den grundlagsskyddade tryck- och yttrandefriheten. Motionerna avstyrks.

Yttrandefrihet på internet och reglering av techjättarna

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att se över regleringen av yttrandefriheten på internet och i sociala medier samt regleringen av techjättarna.

Jämför reservation 6 (C) och särskilt yttrande 1 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:984 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör initiera en dialog mellan de globala medieaktörerna för att säkerställa att det fria ordet inte tystas godtyckligt på de stora digitala plattformarna.

I kommittémotion 2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 7 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en utredning för att analysera hur demokratin påverkas av globala plattformsföretag, och om det finns behov att utveckla lagstiftningen för att stärka skyddet för demokratin.

I kommittémotion 2022/23:2262 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 7 begärs ett tillkännagivande om att samarbeta inom EU och med andra stora

demokratier för att kunna sätta gemensam press på de sociala mediejättarna så att de inte tillåter att desinformation sprids på deras plattformar.

I motion 2022/23/294 av Jan Ericson (M) efterfrågas ett tillkännagivande om att skydda yttrandefriheten i sociala medier. Motionären anför att riksdagen och regeringen bör signalera att yttrandefriheten är viktig även på sociala medier och uppmana alla sociala medier att erbjuda sina användare en tydlig och säker kontaktfunktion som kan användas vid invändning mot avstängningar och blockeringar och andra frågor kopplade till yttrandefriheten.

Gällande rätt

Grundlagarna och brottsbalken

I 1 kap. 1 § RF framhålls att den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning. Yttrandefriheten respektive informationsfriheten är garanterad genom 2 kap. 1 § RF. Enligt denna bestämmelse är var och en gentemot det allmänna tillförsäkrad yttrandefrihet, dvs. frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor. Informationsfriheten innebär en frihet att inhämta och ta emot upplysningar samt att i övrigt ta del av andras yttranden.

Begränsningar i yttrandefriheten får enligt 2 kap. 21 § RF göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen som en av folkstyrelsens grundvalar.

I fråga om tryckfriheten och motsvarande frihet att yttra sig i radio, tv eller vissa liknande överföringar, offentliga uppspelningar ur en databas samt filmer, videogram, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar gäller tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen innehåller ett detaljerat skyddssystem för tryck- och yttrandefriheten. Systemet vilar på ett antal grundprinciper som syftar till att ge ett särskilt starkt skydd för tryckta skrifter och vissa andra medieformer. De principer det handlar om är principerna om censurförbud, etableringsfrihet, ensamansvar, meddelarskydd, en särskild brottskatalog och en särskild rättegångsordning. En viktig komponent i skyddet är vidare att inga andra begränsningar i tryck- och yttrandefriheten får göras än de som följer av de två grundlagarna. Begränsningar av det slaget förutsätter alltså en grundlagsändring.

Enligt 4 och 5 kap. BrB kan den som uttalar hot eller kränkningar göra sig skyldig till brott, t.ex. olaga hot, ofredande, förtal eller förolämpning. Vidare kan den som gör intrång i någons privatliv genom spridning av vissa slag av bilder eller andra uppgifter, om spridningen är avsedd att medföra allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör, dömas för olaga integritetsintrång (4 kap. 6 c § BrB).

Olaga hot, förtal och förolämpning är även straffbart som tryckfrihetsbrott eller yttrandefrihetsbrott om de begås i grundlagsskyddade medier (7 kap. 2–4 §§ TF och 5 kap. 1 § YGL). Ofredande och olaga integritetsintrång omfattas däremot inte av tryckfrihetsförordningens brottskatalog.

Enligt 18 kap. 5 § BrB kan den som begår olaga tvång eller olaga hot med uppsåt att påverka den allmänna åsiktsbildningen eller inkräkta på handlingsfriheten inom en politisk organisation eller yrkes- eller näringsssammanslutning och därigenom sätter yttrande-, församlings- eller föreningsfriheten i fara dömas för brott mot medborgerlig frihet till fängelse i högst sex år. Brott mot medborgerlig frihet är även straffbart som tryckfrihetsbrott eller yttrandefrihetsbrott om det begås i grundlagsskyddade medier (7 kap. 11 § TF och 5 kap. 1 § YGL).

Lagen om elektronisk handel och andra informationssamhällets tjänster

Genom lagen (2002:562) om elektronisk handel och andra informations-samhällets tjänster (e-handelslagen) genomförs merparten av Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden. E-handelslagen är tillämplig på informations-samhällets tjänster och påbörjande och utövande av verksamhet som rör sådana tjänster (1 §). Informationssamhällets tjänster definieras i 2 § e-handelslagen som tjänster som normalt utförs mot ersättning och som tillhandahålls på distans, på elektronisk väg och på individuell begäran av en tjänstemottagare. Med tjänstemottagare avses en fysisk eller juridisk person som använder någon av informationssamhällets tjänster. Om en informations-samhällets tjänst i något fall omfattas av bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen gäller enligt förarbetena de bestämmelserna före lagen (prop. 2001/02:150 s. 55).

E-handelslagen innehåller bestämmelser om ansvarsfrihet för material som en tjänsteleverantör överför eller lagrar (16–19 §§). Bestämmelserna reglerar bl.a. ansvarsfrihet för sådana mellanhänder som bara överför information som andra har lämnat eller tillhandahåller tillgång till själva nätet etc. (s.k. mere conduit), för sådana mellanhänder som lagrar information endast i syfte att effektivisera vidare överföring till andra tjänstemottagare (s.k. cachning) och för olika typer av värdtjänster såsom webbhotell eller elektroniska anslagstavlor.

Lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor

I lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor (BBS-lagen) åläggs den som tillhandahåller elektroniska anslagstavlor vissa skyldigheter. Med elektronisk anslagstavla avses en tjänst för elektronisk förmedling av meddelanden där användare kan tillföra meddelanden och läsa eller på annat sätt få del av andras meddelanden (1 § BBS-lagen och prop. 1997/98:15 s. 9).

BBS-lagen är inte tillämplig på yttranden som skyddas av tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen (2 §).

Enligt 5 § första stycket 1 BBS-lagen ska den som tillhandahåller tjänsten ta bort eller på annat sätt förhindra vidare spridning av ett meddelande som en användare sänt in till en elektronisk anslagstavla bl.a. om meddelandets innehåll uppenbart är sådant som avses i bestämmelserna om

- a. olaga hot i 4 kap. 5 § BrB
- b. olaga integritetsintrång i 4 kap. 6 c § BrB
- c. uppvigling i 16 kap. 5 § BrB
- d. hets mot folkgrupp i 16 kap. 8 § BrB
- e. barnpornografibrott i 16 kap. 10 a § BrB
- f. olaga våldsskildring i 16 kap. 10 c § BrB eller
- g. offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet i 7 § terroristbrottslagen (2022:666).

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot 5 § första stycket döms till böter eller fängelse i högst sex månader eller, om brottet är grovt, till fängelse i högst två år. I ringa fall ska det inte dömas till ansvar (7 § BBS-lagen).

Pågående arbete m.m.

Uppförandekod för att motverka olaglig hatpropaganda på nätet

I maj 2016 presenterade Europeiska kommissionen, tillsammans med Facebook, Twitter, Youtube och Microsoft (nedan kallade it-företagen) en överenskommelse om en uppförandekod med flera riktlinjer för hur spridningen av hatpropaganda på internet ska bekämpas i Europa.

I uppförandekoden ingår följande offentliga åtaganden:

- It-företagen ska ha tydliga och effektiva rutiner för att granska anmälningar om olaglig hatpropaganda på deras plattformar så att de kan ta bort eller blockera sådant innehåll. It-företagen ska ha regler eller riktlinjer för sina forum där det tydligt framgår att uppvigling till våld och hat är förbjudet.
- It-företag som får en giltig anmälan ska granska den mot bakgrund av sina regler och riktlinjer och om nödvändigt enligt de nationella lagar som införlivar rambeslut 2008/913/RIF, där särskilt utsedda team granskar anmälningarna.
- It-företagen ska granska majoriteten av de giltiga anmälningarna om olaglig hatpropaganda inom mindre än 24 timmar och ta bort eller vid behov blockera innehållet.
- Förutom åtgärderna ovan ska it-företagen utbilda och upplysa sina användare om vilka typer av innehåll som är förbjudna enligt deras regler och riktlinjer. Anmälningssystem kan användas som verktyg för detta ändamål.

- It-företagen ska informera om sina anmälningsförfaranden, för att påskynda och effektivisera kommunikationen mellan medlemsstaternas myndigheter och it-företagen, särskilt när det gäller anmälningar och blockering och borttagning av hatpropaganda på nätet. Informationen ska skickas via de nationella kontaktpunkter som ska utses av it-företagen respektive medlemsstaterna. Därmed kan medlemsstaterna, och särskilt deras brottsbekämpande myndigheter, bättre sätta sig in i metoderna för att känna igen hatbudskap på nätet och anmäla dem till it-företagen.
- It-företagen ska uppmantra att experter i stor skala anmäler eller flaggar för innehåll som uppviglar till våld eller hat, särskilt i form av partnerskap med civilsamhällets organisationer, genom att tydligt informera om enskilda företags regler och föreskrifter om rapporterings- och anmälningsförfaranden. It-företagen ska sträva efter att stärka partnerskapen med civilsamhällets organisationer genom att utöka den geografiska täckningen för sådana partnerskap och, om det är lämpligt, ge stöd och utbildning så att partnerna kan axla rollen som ”tillförlitliga rapportörer” eller motsvarande, med vederbörlig respekt för deras behov av att upprätthålla sitt oberoende och sin trovärdighet.
- It-företagen kan förlita sig på stöd från medlemsstaterna och Europeiska kommissionen för att få tillgång till ett representativt nätverk av partner från civilsamhällets organisationer och ”tillförlitliga rapportörer” i alla medlemsstater som kan bidra med anmälningar av hög kvalitet. It-företagen ska informera om de ”tillförlitliga rapportörerna” på sina webbplatser.
- It-företagen ska regelbundet utbilda sin personal om samhällsutvecklingen och utbyta synpunkter om möjliga förbättringar.
- It-företagen ska intensivt samarbeta med varandra och andra plattformar och sociala medieföretag för att stärka utbytet om bästa praxis.
- It-företagen och Europeiska kommissionen, som bekräftar värdet av oberoende motargument mot hatisk retorik och fördomar, ska fortsätta sitt arbete med att identifiera och främja oberoende motbudskap, nya idéer och initiativ och stödja utbildning i kritiskt tänkande.
- It-företagen ska öka sitt arbete med civilsamhällets organisationer och utbilda dem om bästa praxis för att bemöta hatisk retorik och fördomar och genom sin förmåga att nå användarna hjälpa civilsamhällets organisationer att genomföra ändamålsenliga kampanjer om motbudskap. Europeiska kommissionen ska i samarbete med medlemsstaterna bidra till dessa satsningar genom att vidta åtgärder för att kartlägga vilka särskilda behov och önskemål som civilsamhällets organisationer har i detta avseende.
- Europeiska kommissionen ska i samordning med medlemsstaterna verka för att också andra relevanta plattformar och företag inom sociala medier ansluter sig till åtagandena i denna uppförandekod.

I uppförandekoden anges att it-företagen och kommissionen är överens om att regelbundet utvärdera de offentliga åtagandena i uppförandekoden. Parterna

är också överens om att fortsätta att diskutera hur man kan främja öppenhet och uppmuntra motbudskap och alternativa budskap. Det anges att det därför kommer att hållas regelbundna möten, och att det i slutet av 2016 ska läggas fram en preliminär utvärdering för EU-högnivågruppen för kampen mot rasism, främlingshat och andra former av intolerans.

Uppförandekoden har utvärderats vid sju tillfällen sedan den trädde i kraft, senast i november 2022. Enligt kommissionen visar den senaste utvärderingen att antalet anmälningar som granskats inom 24 timmar har minskat jämfört med 2021 och 2020. Den genomsnittliga borttagningshastigheten är ungefär densamma som 2021, men fortfarande lägre än 2020. Vidare har de flesta it-företagen tagit bort innehåll med hatpropaganda i mindre utsträckning än 2021. Enligt kommissionen har dock kvaliteten på feedback till användarnas aviseringar förbättrats jämfört med vad som var fallet vid tidigare utvärderingar.

Åtgärder mot desinformation inom EU

I april 2018 presenterade kommissionen en EU-strategi för att bekämpa desinformation online (COM(2018) 236 final)⁵. Strategin innebär ett brett arbete för att öka motståndskraften mot desinformation inom EU. För att bidra till ett mer tillförlitligt och transparent ekosystem online åtog sig kommissionen att samla de stora digitala plattformsföretagen liksom reklambranschen, medier och civilsamhälle och ta fram en uppförandekod om desinformation. Regeringen har välkomnat det gemensamma strategiska arbetet som föreslås (se faktaPM 2017/18:FPM95 Meddelande om att bekämpa desinformation online).

I oktober 2018 inrättade EU en uppförandekod om desinformation. Uppförandekoden om desinformation har undertecknats av ett antal online-plattformar, bl.a. Facebook, Google och Twitter. Enligt uppförandekoden är onlineplattformarna skyldiga att årligen rapportera om sina åtgärder i arbetet med att bekämpa desinformation.

I december 2018 fastslog kommissionen och EU:s höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik, härefter utrikesrepresentanten, en åtgärdsplan för att motverka desinformation. Planen utgick från de erfarenheter som dragits inom arbetsgruppen East Stratcom Task Force, som inrättats vid Europeiska utrikestjänsten för att motverka informationspåverkan från Ryssland. En viktig del av åtgärdsplanen var att uppmana internet-plattformar att vidta ytterligare åtgärder för att leva upp till den uppförandekod om desinformation som de anslutit sig till efter kommissionens meddelande från april 2018. Under våren 2019 inrättades också Rapid Alert System (RAS) som en plattform för snabbt informationsutbyte mellan medlemsländerna och EU-institutionerna.

⁵ Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén: Bekämpande av desinformation online: en EU-strategi.

Mot bakgrund av den stora mängd desinformation som kan kopplas till covid-19 lade kommissionen och utrikesrepresentanten i juni 2020 fram ett gemensamt meddelande om det gemensamma arbetet för att stävja sådan desinformation (JOIN(2020) 8)⁶. I meddelandet föreslogs ett nytt övervaknings- och rapporteringssystem där plattformarna uppmanas att varje månad rapportera alla skadliga påverkansaktioner som upptäckts i deras tjänster och vilka åtgärder som vidtagits för att stävja desinformation kopplad till covid-19, inklusive data om reklam med anknytning till sådan desinformation. Regeringen har välkomnat arbetet för att öka företagens rapportering av sitt arbete under uppförandekoden (se faktaPM 2019/20:FPM55 Meddelande om att gripa in mot covid-19-desinformation – Kolla fakta).

I december 2020 presenterade kommissionen EU:s handlingsplan för demokrati (COM(2020) 790 final)⁷. Handlingsplanen, som är indelad i tre delar, behandlar skydd av val och demokratisk delaktighet, stärkande av en mångfald av fria medier och hur desinformation ska motverkas. När det gäller åtgärder mot desinformation framgår det av handlingsplanen att kommissionen anser att den utvärdering som gjorts av uppförandekoden om desinformation har visat på brister. Kommissionen aviserade att den i dialog med relevanta aktörer, inklusive det civila samhället, skulle ta fram och utfärda en vägledning om hur uppförandekoden ska stärkas. Arbetet har en nära koppling till utarbetandet av ett nytt regelverk för den inre marknaden för digitala tjänster som kommissionen föreslog den 15 december 2020. Den övergripande ram för tillsyn, ansvarsutkrävande och transparens som föreslås i förordningen om en inre marknad för digitala tjänster (DSA), se vidare nedan, utgör en grund för arbetet mot desinformation.

Vad avser arbetet mot desinformation har regeringen särskilt välkomnat förslagen om nära samarbete med det civila samhället, näringslivet och andra berörda parter för att öka kunskapen om hotbilder i fråga om desinformation liksom för att bidra till arbetet med att utveckla uppförandekoden om desinformation (se faktaPM 2020/21:FPM59 EU:s handlingsplan för demokrati).

I maj 2021 presenterade kommissionen den aviserade vägledningen om uppförandekoden om desinformation (COM(2021) 262 final)⁸. I vägledningen gav kommissionen sin syn på vad som borde göras för att förbättra uppförandekoden. Regeringen välkomnade att kommissionen engagerar sig starkt i frågan om att motverka desinformation (se faktaPM 2020/21:FPM125 Meddelande om vägledning om uppförandekoden om desinformation).

⁶ Gemensamt meddelande till Europaparlamentet, Europeiska rådet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén: Gripa in mot covid-19-desinformation – Kolla fakta.

⁷ Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén: EU:s handlingsplan för demokrati.

⁸ Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén: Europeiska kommissionens vägledning vad gäller att stärka uppförandekoden om desinformation.

I juni 2022 presenterade kommissionen den förstärkta uppförandekoden om desinformation. Den är mer omfattande än 2018 års uppförandekod och innehåller 44 åtaganden samt 128 specifika åtgärder inom ett antal områden. Fler branschaktörer har anslutit sig till den förstärkta uppförandekoden jämfört med antalet aktörer som hade anslutit sig till 2018 års kod.

Syftet med den förstärkta uppförandekoden är bl.a. att

- skräddarsy nätplattformarnas åtaganden utifrån tjänster som de tillhandahåller
- stärka åtgärder mot manipulativt beteende som används för att sprida desinformation
- strypa penningflödet till desinformation via annonser
- upptäcka och förhindra alla typer av icke-autentiskt beteende på nätplattformarna, såväl befintliga som nya former av manipulativt beteende online (t.ex. botar, falska konton, organiserade manipulationskampanjer och kontokapningar)
- ge användarna bättre möjligheter att upptäcka, undvika och flagga desinformation
- ge användare vars innehåll eller konton har flaggats möjlighet att på ett transparent och effektivt sätt få en överprövning av beslutet
- utöka faktagranskningen och möjliggöra ett närmare samarbete mellan faktagranskare från fler EU-länder
- säkra tillgången till data för forskare
- regelbundet mäta resultaten av nätplattformarnas vidtagna åtgärder.

Kommissionen ska regelbundet utvärdera genomförandet av den förstärkta uppförandekoden med utgångspunkt i den kvalitativa och kvantitativa rapportering som ska lämnas av de aktörer som har undertecknat koden. Vidare ska det finnas en permanent arbetsgrupp som leds av kommissionen. Gruppen ska bestå av de branschaktörer som undertecknat uppförandekoden, företrädare för Europeiska utrikestjänsten, den europeiska gruppen av regleringsmyndigheter för audiovisuella medietjänster (The European Regulators Group for Audiovisual Media Services, Erga) och Europeiska observationsorganet för digitala medier (European Digital Media Observatory, Edmo). Arbetsgruppen ska hjälpa till med att se över uppförandekoden och anpassa den till teknikens, samhällets, marknadens och lagstiftningens utveckling.

Förordning om en inre marknad för digitala tjänster

I december 2020 presenterade kommissionen ett förslag till förordning om en inre marknad för digitala tjänster (COM(2020) 825)⁹, kallad DSA (Digital Services Act). Kommissionens förslag tog sikte på leverantörer av digitala tjänster såsom digitala förmedlingstjänster (providers of intermediary

⁹ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om en inre marknad för digitala tjänster (rättsakten om digitala tjänster) och om ändring av direktiv 2000/31/EG.

services). Begreppet inkluderar tre huvudgrupper av leverantörer som i olika grad tar befattning med information som användare av deras tjänster tillhandahåller – s.k. mere conduit som enbart vidarebefordrar information, cashiertjänster som därutöver utför en tillfällig mellanlagring av information och värdtjänster som tar en mer aktiv befattning med informationen. Begreppet värdtjänster inkluderar i sin tur en än mer aktiv grupp av aktörer som på begäran av en tjänstemottagare lagrar information eller sprider den vidare, s.k. internetplattformar (online platforms). Det kan t.ex. vara digitala marknadsplatser som webbplatser eller mobilapplikationer där konsumenter kan köpa varor eller tjänster från olika bolag, sociala medier-plattformar och sökmotorer.

Syftet med förslaget var att uppnå en välfungerande inre marknad för digitala tjänster och att anpassa samt harmonisera ansvarsregler för tillhandahållare av förmedlingstjänster. Förslaget syftade även till att förbättra medlemsstaternas samarbete i fråga om efterlevnad. Det syftade vidare till att säkerställa transparens, trygghet och säkerhet samt respekt för grundläggande rättigheter i en digital miljö.

Tillhandahållare av förmedlingstjänster föreslogs omfattas av stegvis striktare krav, bl.a. när det gäller transparens mot myndigheter och slutanvändare. Värdtjänster, internetplattformar och mycket stora plattformar gavs också i uppdrag att inrätta en s.k. notice and action-mekanism, vilket innebär att avlägsna innehåll från en tjänst efter anmälan. De mycket stora internetplattformarna gavs därutöver också incitament att ingå särskilda överenskommelser med myndigheter om att vidta åtgärder för att uppfylla förordningens krav i samband med tillsyn. Alla tillhandahållare av förmedlingstjänster gavs också incitament att vidta proaktiva åtgärder bl.a. för att identifiera och ta bort olagligt innehåll på eget initiativ.

Regeringen välkomnade kommissionens förslag. Sammantaget ansåg regeringen att förordningen har potential att bidra till ökad transparens, trygghet och förutsägbarhet för slutanvändare och de digitala tjänster som verkar på marknaden (se faktaPM 2020/21:FPM67 Förslag till förordning om en inre marknad för digitala tjänster).

I oktober 2022 antogs Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/2065 av den 19 oktober 2022 om en inre marknad för digitala tjänster och om ändring av direktiv 2000/31/EG (förordningen om digitala tjänster).

Regeringen beslutade den 2 juni 2022 kommittédirektiv till utredningen Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om en inre marknad för digitala tjänster (dir. 2022:49). Utredningen överlämnade den 31 januari 2023 delbetänkandet En inre marknad för digitala tjänster – ansvarsfördelning mellan myndigheter (SOU 2023:2). Utredningen ska lämna sitt slutbetänkande senast den 9 juni 2023.

Förslag till förordning om transparens och inriktning när det gäller politisk reklam

Kommissionen presenterade den 25 november 2021 ett förslag till förordning om transparens och inriktning när det gäller politisk reklam (COM(2021) 731 final)¹⁰. Syftet med förordningen är att bidra till en väl fungerande inre marknad för politiska reklamtjänster, att säkerställa hög transparens och rättssäkerhet för mottagarna av politisk reklam och att ge ett gott skydd för behandling av personuppgifter i samband med politiska kampanjer. Behovet av reglering har uppstått genom att förekomsten av politiska reklamtjänster har utvecklats och ökat i Europa, särskilt i onlinemiljö. Många medlemsstater har också infört eller planerar att införa nationell reglering, vilket kan innebära en fragmentering av den digitala inre marknaden.

Enligt förslaget ska tillhandahållare av politiska reklamtjänster följa vissa regler om transparens. Politiska reklamtjänster utförs normalt mot betalning eller annan ersättning. Sådana tjänster består enligt förslaget i utarbetande, placering, främjande, publicering eller spridning av vissa angivna budskap. Det handlar om budskap från eller för politiska aktörer, med undantag för rent privata eller kommersiella meddelanden. Det gäller också budskap som kan komma att påverka t.ex. val, röstningsbeteenden eller lagstiftningsprocesser.

Förslaget innebär bl.a. att alla tillhandahållare av politiska reklamtjänster ska inhämta och registrera information om att det rör sig om sådana tjänster, om de betalningar som utgått liksom, i förekommande fall, om sponsorns identitet och kontaktuppgifter. Tillhandahållare av politiska reklamtjänster ska överföra information till varandra och efter begäran till behöriga myndigheter. De ska även vidta lämpliga åtgärder för att på begäran och utan kostnad överföra information till andra berörda som forskare, valobservatörer och journalister.

Enligt förslaget ska ytterligare transparenskrav gälla för utgivare av politisk reklam, dvs. de som publicerar eller sprider sådan reklam. Utgivare ska genom t.ex. märkning upplysa mottagarna om att det är politisk reklam och vem som ligger bakom. De ska också tillgängliggöra ett transparensmeddelande med ytterligare uppgifter för att göra det möjligt att förstå det bredare sammanhang i vilket budskapet ingår och vilka ersättningar som utgått. Utgivare ska även införa användarvänliga mekanismer för att mottagarna ska kunna underrätta dem om reklammeddelanden som inte uppfyller förordningens krav. Utgivares intäkter från politisk reklam ska årligen rapporteras.

I förslaget ingår också ett generellt förbud mot användning av inriktnings- eller förstärkningstekniker som inbegriper behandling av känsliga personuppgifter i samband med politisk reklam.

Under våren och hösten 2022 överlade regeringen med konstitutionsutskottet om förslaget.

¹⁰ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om transparens och inriktning när det gäller politisk reklam.

Regeringen har välkomnat kommissionens arbete för att öka transparensen vid tillhandahållande av politisk reklam i syfte att förbättra de praktiska möjligheterna för fri opinionsbildning och rättvisa val. På samma sätt välkomnas ett ökat skydd för den enskilde med avseende på behandling av känsliga personuppgifter vid användningen av inriktnings- och förstärkningstekniker. Likaså välkomnas syftet att säkerställa rättvisa och transparenta politiska kampanjer och minska risken för desinformation, i den mening begreppet används inom EU, dvs. bevisligen oriktiga eller missvisande uppgifter som skapas, presenteras och sprids för att uppnå ekonomisk vinning eller avsiktligt vilseleda allmänheten och som kan orsaka skada i form av t.ex. hot mot demokratiska politiska processer.

Regeringen har bedömt att Sverige bör kunna ställa sig bakom en kommande uppgörelse om en förordning om politisk reklam under förutsättning att den är utformad på ett sätt som inte bedöms stå i strid med de svenska mediegrundlagarna. (Se § 8 i konstitutionsutskottets prot. 2022/23:8.)

I december 2022 enades rådet om ett mandat (allmän riktlinje) för förhandlingar med Europaparlamentet om förslaget till förordning om transparens och inriktning när det gäller politisk reklam. I sitt mandat strävar rådet efter att bl.a. skapa större rättssäkerhet i fråga om förordningens tillämpningsområde och vissa av de centrala definitionerna, däribland vad som ska betraktas som politisk reklam och hur man identifierar politisk reklam.

Förslaget kommer troligen att behandlas under Sveriges EU-ordförandeskap den 1 januari–30 juni 2023.

Svar på skriftliga frågor

Under riksmötena 2020/21 och 2021/22 ställdes ett antal skriftliga frågor till olika statsråd om yttrandefriheten på internet och regleringen av techjättarna. Dåvarande kultur- och demokratiminister Amanda Lind besvarade bl.a. den 5 maj 2021 en skriftlig fråga (fr. 2020/21:2693) om hur hon ser på det faktum att it-jättar som har en monopolliknande ställning kan censurera viktiga samhällsaktörer, och om man kan förvänta sig åtgärder från hennes sida för att, inte minst på nätet, ytterligare stärka yttrandefriheten. Hon anförde följande som svar:

Det senaste årtiondet har enskilda fått helt nya möjligheter att sprida tankar och idéer och att delta i den allmänna debatten. Den digitala utvecklingen och tillgången till fritt internet ger stora möjligheter att skapa och distribuera olika typer av innehåll som kan nås av alla. Internetplattformar har en viktig roll i den utvecklingen.

Yttrandefriheten har en lång tradition och en stark ställning i Sverige och utgör en av demokratins hörnstenar. Yttrandefriheten innebär att det allmänna, med några undantag, inte kan straffa dig för något du uttrycker. Det förbud mot censur som återfinns i våra grundlagar handlar om relationen mellan individen och det allmänna. De stora internetplattformarna är inte allmänna utan privata aktörer.

Rätten att uttrycka en åsikt innebär inte en skyldighet för andra att sprida den. Den enskildes användning av de stora internetplattformarnas tjänster, och plattformarnas moderering, är föremål för de användarvillkor

som den enskilde accepterat för att kunna nyttja tjänsten. Det är med andra ord en civilrättslig (avtalsrättslig) fråga mellan användaren och plattformen.

Det är otvetydigt så att de största internetplattformarna har fått en mycket stark ställning inte bara för opinionsbildning och debatt, utan också för relationer mellan offentliga och privata aktörer och allmänheten. Det är inte bra att individers, institutioners och andra aktörers praktiska möjlighet att kommunicera och delta i debatten gjorts alltför beroende av ett fåtal dominerande och kommersiella aktörers bedömningar. Detta är en fråga vi behöver hantera vidare.

Just nu förhandlas inom EU ett förslag till en förordning om en inre marknad för digitala tjänster (KOM 2020:825). Förslaget från kommissionen innebär att användare som får innehåll borttaget eller blockerat bör få reda på grunderna för detta. Vidare föreslås att det införs regler om hantering av anmälan och åtgärder mot olagligt innehåll liksom att internetplattformarna ska åläggas att utforma ett system för överprövning för den vars innehåll blir föremål för åtgärder. Det är viktigt att plattformarnas verksamhet utövas transparent, särskilt gentemot dem som är beroende av tjänsterna för att nå ut, som t.ex. medieaktörer.

Som kultur- och demokratiminister med ansvar för mediefrågor följer jag arbetet inom det här området noga. Det handlar om svåra frågor som behöver diskuteras både nationellt och internationellt. Viktiga utgångspunkter för regeringens arbete i relation till lagstiftning som träffar internetplattformar är att värna en vidsträckt yttrandefrihet, att lagstiftningen ska vara proportionerlig, tydligt avgränsad i förhållande till yttrandefrihetsgrundlagen och innehålla tillräckliga rättssäkerhetsgarantier.

Dåvarande energi- och digitaliseringsminister Khashayar Farmanbar besvarade den 16 februari 2022 en skriftlig fråga (fr. 2021/22:1005) om vilka åtgärder som avses vidtas för att ”den nya EU-lagen” inte ska inskränka yttrandefriheten. Som svar anförde han följande:

De senaste årtiondenas digitala utveckling har inneburit att stora digitala internetplattformar med användargenererat innehåll har blivit viktiga förmedlare av det fria ordet. Detta är en i grunden positiv utveckling och ger nya förutsättningar för den fria åsiktsbildningen, men utvecklingen har också medfört utmaningar bland annat när det gäller spridningen av olagligt material på internet. Regeringen har därför välkomnat att förslaget till Digital Services Act (DSA) ställer upp harmoniserade regler för förmedlingstjänsterna, och anser att de bör ta ett större ansvar för hanteringen av uppenbart olagligt innehåll. Samtidigt behöver regelverket vara balanserat och säkerställa respekten för mänskliga rättigheter, inklusive yttrande- och informationsfriheten.

Som ett led i att uppnå ett balanserat regelverk har regeringen bedrivit ett aktivt förhandlingsarbete för att åtgärder som vidtas av förmedlingstjänster efter anmälan ska omfatta enbart uppenbart olagligt innehåll och att förordningen förblir en förfarandereglering som inte innehåller materiella skyldigheter att ta bort innehåll.

Regeringens ansträngningar har bland annat resulterat i att det i de förslag som utgör grund för rådets pågående förhandlingar med Europaparlamentet tydligt anger att anmälningar som förmedlingstjänster hanterar enligt förordningen ska vara sådana att det, utan någon ingående juridisk analys, är klart att innehållet är olagligt och att det eventuella beslutet att ta bort eller förhindra åtkomst till innehållet är förenligt med yttrande- och informationsfriheten. Därigenom minimeras risken för

överborttagning. Regeringen kommer även fortsättningsvis att bevaka att DSA blir en verkningsfull förordning som leder till tydligare regler för förmedlingstjänster samtidigt som yttrandefriheten inte äventyras.

Tidigare riksdagsbehandling

Under riksmötet 2021/22 avstyrkte utskottet motioner om att bl.a. se över regleringen av yttrandefriheten på internet och i sociala medier och regleringen av techjättarna (se bet. 2021/22:KU33). Utskottet framhöll vikten av att värna den grundlagsreglerade informations- och yttrandefriheten och förespråkade lösningar som i första hand bygger på frivillighet. Utskottet konstaterade att det inom EU hade vidtagits en rad åtgärder för att motverka desinformation på internet. Utskottet noterade särskilt förslaget till förordning om en inre marknad för digitala tjänster som vid den tidpunkten förhandlades inom EU och som bl.a. syftade till att anpassa samt harmonisera ansvarsregler för de stora sociala medier-plattformarna och till att säkerställa transparens och respekt för grundläggande rättigheter i en digital miljö. Mot bakgrund av det arbete som pågick inom EU var utskottet inte berett att vidta någon åtgärd med anledning av motionerna. Motionerna avstyrktes. I betänkandet lämnades två reservationer (SD, MP).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill liksom tidigare framhålla vikten av att värna den grundlagsreglerade informations- och yttrandefriheten och förespråkar lösningar som i första hand bygger på frivillighet.

Utskottet konstaterar att det inom EU har vidtagits en rad åtgärder för att motverka desinformation på internet. Utskottet noterar särskilt den nyligen antagna förordningen om en inre marknad för digitala tjänster (Digital Services Act, DSA), som syftar till att anpassa samt harmonisera ansvarsregler för bl.a. mycket stora internetplattformar och till att säkerställa transparens och respekt för grundläggande rättigheter i en digital miljö. Utskottet noterar även kommissionens förslag till förordning om transparens och inriktning när det gäller politisk reklam, som bl.a. syftar till att öka transparensen vid tillhandahållande av politisk reklam för att förbättra möjligheterna för fri opinionsbildning och rättvisa val samt minska risken för desinformation. Förslaget förhandlas för närvarande inom EU.

Mot bakgrund av de åtgärder som har vidtagits och det arbete som pågår inom EU är utskottet inte berett att vidta någon åtgärd med anledning av motionsyrkandena. De avstyrks därmed.

Granskningsfunktion för utländska direktinvesteringar i svenska medieföretag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att inrätta en granskningsfunktion för utländska direktinvesteringar i svenska medieföretag.

Jämför reservation 7 (C).

Motionerna

I kommittémotionerna 2022/23:849 av Kerstin Lundgren m.fl. (C) yrkande 27 och 2022/23:862 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 2 begärs tillkännagivanden om en granskningsfunktion för utländska direktinvesteringar i svenska medieföretag. Enligt motionärerna ger EU:s regelverk för granskning av utländska direktinvesteringar som kan påverka säkerhet eller allmän ordning utrymme för en nationell granskningsfunktion att också granska investeringar som rör förmågan att kontrollera information och mediers frihet och mångfald. Motionärerna anför att givet det säkerhetspolitiska läget bör regeringen skyndsamt inrätta en säkerhetspolitisk granskningsfunktion också för utländska direktinvesteringar i svenska medieföretag. Syftet är enligt motionärerna att stå bättre rustade mot verksamhet som kan utgöra ett hot mot svensk demokrati, exempelvis om utländska direktinvesteringar riskerar att påverka möjligheten till fria och oberoende medier i hela Sverige.

Gällande rätt

Enligt regeringsformen är var och en gentemot det allmänna tillförsäkrad yttrandefrihet. Yttrandefriheten innebär en frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor. Yttrandefriheten enligt regeringsformen är inte absolut utan får begränsas genom lag för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen. Yttrandefriheten får begränsas med hänsyn till bl.a. rikets säkerhet samt allmän ordning och säkerhet.

Yttranden i tryckta skrifter och i medier styrs närmare av tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Dessa grundlagar syftar bl.a. till att säkerställa ett fritt meningsutbyte och en fri och allsidig upplysning och innebär en frihet för var och en att i tryckt skrift, i radio- och tv-sändningar, offentliga uppspelningar ur en databas samt filmer, videogram, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar bl.a. uttrycka tankar och åsikter och i övrigt lämna uppgifter i vilket ämne som helst. Inga andra begränsningar i

tryck- och yttrandefriheten får göras än de som följer av dessa grundlagar. Ytterligare begränsningar förutsätter grundlagsändring.

Tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen vilar på vissa grundprinciper. En av dessa är etableringsfriheten. Den innebär att det står var och en fritt att inleda och driva verksamhet för spridning av information till allmänheten i de former som skyddas av grundlagarna. Något krav på tillstånd för verksamheten får inte ställas upp, och möjligheten att driva verksamheten får inte begränsas av villkor som inte har stöd i grundlagarna. På tryckfrihetens område innebär detta att varje fysisk och juridisk person har rätt att trycka och sprida tryckta skrifter (4 kap. 1 § och 6 kap. 1 § TF). I princip alla led i framställningen och spridningen av grundlagsskyddade medier omfattas. När det gäller etableringsfriheten på yttrandefrihetsgrundlagens område skiljer grundlagen mellan sändningar genom tråd och sändningar på annat sätt. För sändningar genom tråd råder etableringsfrihet, om än inte helt oinskränkt, medan rätten att sända program på annat sätt får regleras genom lag som innehåller föreskrifter om tillstånd och villkor för att sända (3 kap. 1–3 §§ YGL). Sådana föreskrifter finns i radio- och tv-lagen (2010:696).

Det krävs tillstånd enligt radio- och tv-lagen för att sända tv och sökbar text-tv i marknätet. Reglerna om tillstånd för tv-sändningar finns i kapitel 4 i lagen. Regeringen ger tillstånd att sända tv och sökbar text-tv om sändningsverksamheten finansieras med public service-avgift enligt lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst (4 kap. 3 §). Myndigheten för press, radio och tv ger tillstånd i övriga fall.

Bestämmelser om tillstånd för att sända ljudradio finns i 10–13 kapitlet i radio- och tv-lagen. Regeringen meddelar tillstånd att sända ljudradio om sändningsverksamheten finansieras med public service-avgift. Regeringen meddelar även tillstånd att sända ljudradio till utlandet. Om det finns särskilda skäl, får regeringen därutöver ge tillstånd att sända ljudradio i lokala sändningar som inte uppfyller kraven för närradio eller kommersiell radio (11 kap. 1 §). Myndigheten för press, radio och tv ger tillstånd att sända närradio, kommersiell radio och tillfälliga tillstånd att sända ljudradio (11 kap. 1 § tredje stycket, 12 kap. 1 § och 13 kap. 1 §).

Utgångspunkten för fri- och rättighetsskyddet i 2 kap. RF är att det gäller för var och en. Förutom ett skydd för svenska medborgare tillerkänns alltså även andra personer här i riket ett betydande skydd. Till sin omfattning är detta skydd, med några få undantag, identiskt med det skydd som svenska medborgare har. Skillnaden är att grundlagsskyddet är svagare än för svenska medborgare genom att flera av fri- och rättigheterna, bl.a. yttrandefriheten och informationsfriheten, kan begränsas genom särskilda föreskrifter i lag. Det är alltså möjligt att begränsa yttrande- och informationsfriheten enligt regeringsformen för både svenska medborgare och andra genom vanlig lag, om det sker inom de ramar och under de förutsättningar som anges i 2 kap. 20–23 §§ RF. Vidare är det enligt 2 kap. 25 § 1 RF möjligt att genom lag införa särskilda begränsningar i bl.a. yttrandefriheten och informationsfriheten för andra än svenska medborgare.

Enligt principen om näringsfrihet i 2 kap. 17 § RF får begränsningar i rätten att driva näring eller utöva yrke införas endast för att skydda angelägna allmänna intressen och aldrig i syfte enbart att ekonomiskt gynna vissa personer eller företag.

Enligt både tryckfrihetsförordningen (14 kap. 5 §) och yttrandefrihetsgrundlagen (12 kap. 3 §) är det möjligt att genom lag särskilt begränsa yttrandefriheten för andra än svenska medborgare och svenska juridiska personer. En sådan begränsning finns i 2 kap. 1 § lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden. Bestämmelsen innebär att bara sådana utlänningar som är medborgare i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller har sin hemvist i Sverige och sådana utländska juridiska personer som har etablerats inom EES och har sitt säte, huvudkontor eller huvudsakliga verksamhetsställe inom detta område får äga en periodisk skrift som trycks i Sverige.

I sammanhanget bör även nämnas artikel 10 i den europeiska konventionen den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). Enligt artikel 10 i Europakonventionen ska var och en ha rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan en offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser. Utövandet av yttrandefriheten får dock underkastas sådana formföreskrifter, villkor, inskränkningar eller straffpåföljder som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till vissa angivna intressen, bl.a. statens säkerhet, den territoriella integriteten eller den allmänna säkerheten och till förebyggande av oordning eller brott.

Pågående arbete m.m.

En moderniserad radio- och tv-lag

Regeringen gav i juni 2018 en särskild utredare i uppdrag att föreslå de författningsändringar och andra åtgärder som behövs för genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv 2010/13/EU om samordning av vissa bestämmelser som fastställs i medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillhandahållande av audiovisuella medietjänster (ändringsdirektivet) (dir. 2018:55). Utredningen antog namnet 2018 års AV-utredning (Ku 2018:03). I augusti 2019 överlämnade utredningen betänkandet *En moderniserad radio- och tv-lag – genomförande av ändringar i AV-direktivet* (SOU 2019:39) till regeringen.

Utredningen övervägde bl.a. hur nationella säkerhetsintressen kan säkerställas vid tillståndsprövningen för tv, text-tv och ljudradio. Utredningen konstaterade att det inte ingår vid någon del av tillståndsprövningen – vare sig vid tilldelning, överlåtelse eller återkallelse – att det ska tas särskild hänsyn till Sveriges säkerhet. Det finns alltså inte möjlighet att låta bli att tilldela eller

upphäva ett tillstånd till en aktör enbart på den grunden att aktören kan anses utgöra en nationell säkerhetsrisk.

Utredningen bedömde att det bör införas en ny grund för återkallelse i radio- och tv-lagen med innebörden att sändningstillstånd får återkallas om tillståndshavaren bedriver sändningar som utgör en fara för Sveriges säkerhet. Det anfördes att den närmare utformningen av reglerna bör utredas vidare (SOU 2019:39 s. 383 f.).

Vidare anförde utredningen bl.a. att det finns fördelar med en ökad öppenhet om medietjänstleverantörers ägarstrukturer eftersom det kan underlätta för konsumenterna att skaffa sig en uppfattning om innehållet i en medietjänst. Enligt utredningen borde frågan om huruvida det kan införas ett krav om ökad transparens när det gäller ägarförhållanden på mediemarknaden utredas närmare, särskilt i förhållande till YGL (SOU 2019:39 s. 384 f.).

Regeringen delade utredningens bedömningar i dessa delar (prop. 2019/20:168 s. 166).

Propositionen har behandlats i konstitutionsutskottets betänkande 2020/21:KU3 En moderniserad radio- och tv-lag (rskr. 2020/21:16).

Ökad insyn i ägandet av radio- och tv-företag

Frågan om ökad transparens i ägarförhållanden behandlades i departementspromemorian *Ändringar i radio- och tv-lagen* (Ds 2021:12).

I proposition 2021/22:262 *Ökad insyn i ägandet av radio- och tv-företag* föreslog regeringen ändringar i radio- och tv-lagen (2010:696) och i lagen (2002:562) om elektronisk handel och andra informationssamhällets tjänster. Syftet var att öka insynen i radio- och tv-företag.

Regeringen konstaterade bl.a. att ägare av en leverantör av medietjänster har stora möjligheter att påverka vilken typ av innehåll och information som förmedlas. Enligt regeringen kan information om en sådan leverantörs ägare ge användare av en medietjänst möjlighet att värdera innehållet och trovärdigheten i tjänsten. I förlängningen kan sådan information innebära att förutsättningarna för yttrandefriheten och den fria åsiktsbildningen stärks eftersom användaren ges förutsättningar att bilda sig en uppfattning om innehållet utifrån dess avsändare.

Mot denna bakgrund föreslog regeringen att kretsen av leverantörer av medietjänster som enligt de nämnda lagarna ska se till att mottagare av deras tjänster har tillgång till viss information utvidgas till att omfatta även leverantörer av medietjänster som sänder sökbar text-tv, kommersiell radio, ljudradio där inget tillstånd krävs och ljudradio där regeringen meddelar tillstånd samt tillhandahåller beställradio som finansieras med public service-avgiften. Regeringen föreslog även att den information som ska lämnas utökas till att avse också information om leverantörens ägare och ägarstruktur.

Vidare föreslog regeringen att Myndigheten för press, radio och tv ska ha tillsyn över att leverantörer följer kravet på information om ägarförhållanden.

Myndigheten ska även få besluta om sanktion om kravet på information om ägarförhållanden inte följs.

Riksdagen antog regeringens förslag (bet. 2022/23:KU13, rskr. 2022/23:26). Lagändringarna trädde i kraft den 1 mars 2023.

Återkallelse av sändningstillstånd med hänsyn till rikets säkerhet

Frågan om återkallelse av sändningstillstånd har utretts vidare. I promemorian Ds 2022:20 Återkallelse av sändningstillstånd med hänsyn till Sveriges säkerhet föreslås en ny grund för återkallelse av sändningstillstånd med hänsyn till Sveriges säkerhet. Återkallelsegrunden ska gälla för den som sänder tv, sökbar text-tv eller ljudradio med tillstånd av Myndigheten för press, radio och tv. Enligt förslaget ska den som sänder tv, sökbar text-tv eller ljudradio med tillstånd av Myndigheten för press, radio och tv bedriva sändningarna så att de inte orsakar fara för Sveriges säkerhet. Ett tillstånd ska få återkallas om tillståndshavaren väsentligt brutit mot detta krav. Beslut om återkallelse får fattas endast om det med beaktande av skälen för åtgärden inte framstår som alltför ingripande. Frågan om återkallelse ska prövas av domstol på talan av Justitiekanslern. I promemorian föreslås också att tillstånd av Myndigheten för press, radio och tv att sända tv eller sökbar text-tv ska kunna återkallas om ett program har innefattat ett yttrandefrihetsbrott som innebär ett allvarligt missbruk av yttrandefriheten. Därutöver föreslås att Myndigheten för press, radio och tv, i stället för regeringen, ska ge tillstånd till vidareändring av ljudradio. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2024.

Promemorian har remissbehandlats, och ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Betänkandet Granskning av utländska direktinvesteringar

I december 2019 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå ett system för granskning av utländska direktinvesteringar inom skyddsvärda områden (dir. 2019:50). Utredningen, som antog namnet Direktinvesteringsutredningen, lämnade i mars 2020 delbetänkandet Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om utländska direktinvesteringar (SOU 2020:11). I november 2021 lämnade utredningen sitt slutbetänkande Granskning av utländska direktinvesteringar (SOU 2021:87).

I betänkandet lämnas förslag på hur ett svenskt system för granskning av utländska direktinvesteringar inom skyddsvärda områden kan utformas. Syftet med ett sådant system är att kontrollera uppköp och strategiska förvärv av bolag med säte i Sverige vars verksamhet eller teknologi har betydelse för säkerhet eller allmän ordning. Enligt utredningen finns det i dag endast begränsade möjligheter att påverka eller hindra utländska direktinvesteringar som kan medföra risker för svenska säkerhetsintressen. Relevanta risker med utländska direktinvesteringar kan därmed inte med befintliga regelverk hanteras i tillräcklig utsträckning på ett tillfredsställande sätt.

Utredningen föreslår att ett svenskt system för granskning av utländska direktinvesteringar ska omfatta både sådana investeringar som kan vara en risk för Sveriges säkerhet och sådana som kan vara en risk för allmän ordning eller allmän säkerhet i Sverige. Enligt utredningens förslag ska både investeringar som görs av investerare från tredjeländer och sådana som görs från EU-medlemsstater kunna granskas. Investeringar som görs av en svensk investerare ska kunna granskas endast om investeraren är bulvan för en utländsk investerare. Vidare föreslås att Inspektionen för strategiska produkter (ISP) ska ansvara för granskningen av utländska direktinvesteringar i ett svenskt granskningssystem.

Utredningen föreslår inte att medieföretag ska omfattas av granskningssystemet. Visserligen gör utredningen bedömningen att säkerhetspolitiska skäl kan anföras för att låta granskningssystemet omfatta vissa medieföretag och att det är lagtekniskt möjligt att utforma ett sådant system utan att det står i strid med grundlag. Med hänsyn just till skälen för det starka grundlagsskyddet på området och till aktuella förhållanden i vissa andra länder, även medlemmar i EU, valde utredningen ändå att inte föreslå att granskningssystemet ska omfatta medieområdet. I syfte att skapa förutsättningar för ett ställningstagande efter vederbörlig remissbehandling presenterar emellertid utredningen ett beredningsunderlag för hur granskningssystemets tillämpningsområde skulle kunna avgränsas när det gäller medieföretag.

Betänkandet har varit föremål för remissbehandling, och ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Enligt Regeringskansliets propositionsförteckning för våren 2023 planerar regeringen att lämna en proposition till riksdagen senast i maj 2023 för riksdagsbehandling efter sommaren.

En utredning om ingripande mot satellitsändningar med hänsyn till Sveriges säkerhet

Regeringen beslutade den 22 juni 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå regler för ingripanden mot sändningar av radio och tv via satellit med hänsyn till Sveriges säkerhet, samtidigt som yttrande- och informationsfriheterna värnas (dir. 2022:81).

Utredaren ska bl.a. översiktligt kartlägga vilka möjligheter som finns i andra EES-stater att ingripa mot satellitsändningar av radio, tv och sökbar text-tv med hänsyn till allmän ordning och säkerhet. Utredaren ska också föreslå när och på vilket sätt ingripanden med hänsyn till Sveriges säkerhet ska kunna göras mot satellitsändningar av radio, tv och sökbar text-tv som faller inom svensk jurisdiktion, inom en annan EES-stats jurisdiktion eller som kommer från tredjeländ. Uppdraget ska redovisas senast den 15 juni 2023.

Tidigare riksdagsbehandling

Riksmötet 2021/22 avstyrkte utskottet motioner om att inrätta en granskningsfunktion för utländska direktinvesteringar i svenska medieföretag (bet. 2021/22:KU33 s. 44). I sitt ställningstagande framhöll utskottet

inledningsvis vikten av att ta allvarligt på de utmaningar som en förändrad mediemarknad innefattar och de risker och hot som påverkanskampanjer och propaganda innebär, samtidigt som den grundlagsskyddade tryck- och yttrandefriheten värnas. Utskottet noterade att möjligheten att återkalla tillstånd att sända radio och tv med hänsyn till Sveriges säkerhet då bereddes inom Regeringskansliet och att regeringen hade beslutat om en lagrådsremiss där frågan om ökad tillgång till information om ägarförhållanden hos leverantörer av medietjänster behandlades. Även frågan om huruvida medieföretag bör omfattas av ett svenskt system för granskning av utländska direktinvesteringar var föremål för beredning inom Regeringskansliet. Mot bakgrund av det arbete som bedrevs inom Regeringskansliet och en lagrådsremiss som regeringen hade fattat beslut om var utskottet inte berett att vidta någon åtgärd med anledning av motionerna, och de avstyrktes därmed. I betänkandet lämnades en reservation (C).

Utskottets ställningstagande

Liksom tidigare framhåller utskottet vikten av att ta allvarligt på de utmaningar som en förändrad mediemarknad innefattar och de risker och hot som påverkanskampanjer och propaganda innebär, samtidigt som den grundlagsskyddade tryck- och yttrandefriheten värnas.

Utskottet noterar att det nyligen har genomförts författningsändringar som syftar till att öka insynen i ägandet av radio- och tv-företag. Vidare noterar utskottet att en utredning bl.a. har övervägt frågan om huruvida medieföretag bör omfattas av ett svenskt system för granskning av utländska direktinvesteringar samt hur granskningssystemets tillämpningsområde skulle kunna avgränsas när det gäller medieföretag. Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Utskottet vill inte föregripa resultatet av beredningen av betänkandet och avstyrker därför motionsyrkandena.

Begränsa sökbarheten när det gäller vissa personuppgifter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att begränsa möjligheten att göra mycket känsliga personuppgifter sökbara.

Jämför reservation 8 (S, V, MP).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:2166 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 9 begärs ett tillkännagivande om att begränsa möjligheten att göra mycket känsliga personuppgifter sökbara på internet. Motionärerna menar att det publiceras känsliga personuppgifter om enskilda, t.ex. uppgifter om förekomst i

brottsregister eller psykiatrisk tvångsvård, på vissa webbplatser som har s.k. frivilligt grundlagsskydd genom utgivningsbevis. Enligt motionärerna utgör dessa webbplatser allvarliga ingrepp i enskildas personliga integritet och kan användas av kriminella för att kartlägga individer. Motionärerna anför att Sverige har fått kritik av EU-kommissionen på grund av dessa webbplatser, vilket i förlängningen kan leda till vite. Motionärerna förutsätter att regeringen agerar så att den personliga integriteten kan upprätthållas och vill därför att det tas fram en ny lagstiftning som kommer till rätta med problemet.

Gällande rätt

Publiceringar på internet faller som utgångspunkt utanför yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområde, vilket innebär att grundlagsskyddet i stället finns i regeringsformen. Från denna huvudregel görs det undantag genom webbsändningsregeln (1 kap. 3 § andra stycket YGL) och databasregeln (1 kap. 4 § YGL).

Databasregeln ger under vissa förutsättningar grundlagsskydd för yttranden som sker genom tillhandahållanden till allmänheten ur databaser. Det som typiskt sett avses är tillhandahållanden av lagrad information från webbplatser på begäran. För vissa aktörer gäller grundlagsskyddet automatiskt, dvs. utan att någon särskild åtgärd behöver vidtas. Så är fallet för redaktioner för periodiska skrifter och redaktioner för program. Även massmedieföretag, som t.ex. bokförlag som ger ut tryckta böcker och skivbolag som ger ut tekniska upptagningar, och nyhetsbyråer har automatiskt grundlagsskydd för sina databaser. Andra aktörer, som alltså inte har automatiskt grundlagsskydd enligt yttrandefrihetsgrundlagen, har möjlighet att hos Myndigheten för press, radio och tv ansöka om utgivningsbevis och på så sätt få ett s.k. frivilligt grundlagsskydd (jfr 1 kap. 4 § första stycket 1 d och 5 § YGL).

Personuppgiftsregleringens grundläggande syfte är att värna enskilda individers personliga integritet när deras personuppgifter behandlas. Regleringen tillämpas emellertid inte om den är oförenlig med tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen. När det gäller offentliggörande av vissa särskilt integritetskänsliga personuppgifter, bl.a. uppgifter som avslöjar politisk eller religiös åskådning eller som rör hälsa och sexualliv, innehåller mediegrundlagarna dock bestämmelser om undantag från det grundlagsskyddade området som medför att personuppgiftsregleringen i viss utsträckning ändå kan tillämpas. Men något motsvarande undantag för uppgifter om lagöverträdelse finns inte.

Artikel 10 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), nedan EU:s dataskyddsförordning, innehåller bestämmelser som syftar till att skydda den personliga integriteten med avseende på behandling av personuppgifter om fällande domar i brottmål och lagöverträdelse som innefattar brott. Sådana

personuppgifter får endast behandlas under kontroll av en myndighet eller då behandling är tillåten enligt unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt, där lämpliga skyddsåtgärder för de registrerades rättigheter och friheter fastställs. Ett fullständigt register över fällande domar i brottmål får endast föras under kontroll av en myndighet.

Enligt artikel 85.1 i EU:s dataskyddsförordning ska medlemsstaterna i lag förena rätten till integritet i enlighet med förordningen med yttrande- och informationsfriheten, inbegripet behandling som sker för journalistiska ändamål eller för akademiskt, konstnärligt eller litterärt skapande. Sådana bestämmelser har förts in i lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (dataskyddslagen).

Enligt 1 kap. 7 § första stycket dataskyddslagen ska EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagen inte tillämpas i den utsträckning det skulle strida mot tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen. De båda grundlagarna innehåller inte något särskilt undantag för sådana personuppgifter som avses i artikel 10 i EU:s dataskyddsförordning. Det medför att de begränsningar i behandlingen av sådana personuppgifter som följer av den artikeln inte gäller i de fall uppgifterna publiceras i sådana medier som skyddas av tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen.

Vidare följer av 1 kap. 7 § andra stycket dataskyddslagen att stora delar av EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagen, däribland artikel 10 i EU:s dataskyddsförordning, inte ska tillämpas vid behandling av personuppgifter som sker för journalistiska ändamål eller för akademiskt, konstnärligt eller litterärt skapande. Även vid offentliggöranden som sker i sådana former som inte omfattas av mediegrundlagarna finns det alltså ett undantag för sådan personuppgiftsbehandling som sker inom ramen för bl.a. journalistisk verksamhet.

Tidigare utredning m.m.

Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefriheten

I proposition 2021/22:59 Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefriheten gjorde regeringen bedömningen att det finns skäl att begränsa grundlagsskyddet för vissa söktjänster som offentliggör personuppgifter om lagöverträdelse, med hänsyn till skyddet för den personliga integriteten. Till stöd för sin bedömning anförde regeringen bl.a. att databasernas utveckling har ökat behovet av ett stärkt integritetsskydd och att den nuvarande regleringen är inkonsekvent och ger ett otillräckligt skydd mot integritetskränkningar. Regeringen menade därför att grundlagsskyddet för vissa uppgiftssamlingar behöver begränsas.

Regeringen konstaterade bl.a. att det i dag finns databaser med utgivningsbevis som i allt väsentligt är utformade som söktjänster för personuppgifter. En del av dessa tjänster kan i praktiken liknas vid privata belastningsregister. Enligt regeringen är uppgiftssamlingar som innehåller uppgifter om lagöverträdelse integritetskänsliga. Sammantaget ansåg

regeringen att övervägande skäl talar för att skyddet för den personliga integriteten bör stärkas genom att begränsningar införs i grundlagsskyddet för vissa söktjänster som offentliggör personuppgifter om lagöverträdelser.

I propositionen föreslog regeringen därför att bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen inte ska hindra att det i lag meddelas föreskrifter om förbud mot offentliggörande av – vid sidan av vissa s.k. känsliga personuppgifter – personuppgifter som rör fällande domar i brottmål eller lagöverträdelser som innefattar brott eller därmed sammanhängande beslut om häktning och andra straffprocessuella tvångsmedel. Vidare föreslog regeringen att det som förutsättning för att föreskrifterna ska få meddelas, i fråga om alla de berörda kategorierna av personuppgifter, ska krävas att personuppgifterna ingår i en uppgiftssamling som har ordnats så att det är möjligt att söka efter eller sammanställa dessa och det med hänsyn till uppgiftssamlingens karaktär står klart att det finns särskilda risker för otillbörliga intrång i enskildas personliga integritet.

Enligt regeringens förslag skulle alltså avgränsningen i förhållande till det grundlagsskyddade området göras utifrån uppgiftssamlingens karaktär och graden av det integritetsintrång som kan accepteras. Enligt regeringens mening innebar förslaget att det upprätthölls en rimlig balans mellan de motstående intressen som gjorde sig gällande.

Propositionen behandlades i konstitutionsutskottets betänkande 2021/22:KU14 Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefriheten. Utskottet avstyrkte regeringens förslag om att begränsa grundlagsskyddet för vissa söktjänster och anförde bl.a. följande:

Redan när det frivilliga grundlagsskyddet för databaser infördes varnade utskottet för att det skulle kunna uppstå konflikter med skyddet för den personliga integriteten och att grundlagsskyddet i värsta fall skulle kunna omfatta databaser som är rena personregister (bet. 2001/02:KU21 s. 32). Utskottet har också framhållit att söktjänster som tillhandahåller personuppgifter om lagöverträdelser m.m. utgör ett allvarligt ingrepp i enskildas personliga integritet och samtidigt framhållit vikten av att grundlagarnas tillämpningsområde är tydligt avgränsat (bet. 2017/18:KU16 s. 40). Som regeringen konstaterar har utvecklingen gått i den riktning som utskottet befarade. I dag finns databaser med utgivningsbevis som i praktiken kan liknas vid privata belastningsregister. Utskottet delar därför regeringens bedömning att den nuvarande regleringen ger ett otillräckligt skydd för integritetskränkningar.

Utskottet vill samtidigt betona att intresset av att skydda enskilda mot integritetskränkningar i detta fall måste vägas mot rätten till informations- och yttrandefrihet. Vidare måste varje begränsning av det grundlagsskyddade området ske varsamt och övervägas noggrant med hänsyn till den fria åsiktsbildningens betydelse som en av demokratins grundvalar.

De förslag på begränsningar av grundlagsskyddet för vissa söktjänster som regeringen nu lagt fram ligger i linje med de förslag som presenterades av utredningen Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefriheten (SOU 2020:45). Utredningens förslag mötte mycket stark remisskritik. En majoritet av remissinstanserna har t.ex. motsatt sig förslaget på grund av att de föreslagna bestämmelserna är för vaga eller svårtolkade. Till bemötande av denna kritik har regeringen bl.a. anført att det med hänsyn till den snabba utvecklingen på området är oundvikligt att regleringen

måste ges en sådan utformning att det lämnas visst utrymme för en helhetsbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet, även om tillämpningen därmed riskerar att bli något mindre förutsebar.

Utskottets uppfattning är att de påtalade bristerna i den föreslagna regleringens förutsebarhet innebär att regeringens förslag inte kan anses utgöra en ändamålsenlig begränsning av det grundlagsskyddade området. Om regeringens förslag skulle genomföras riskerar det enligt utskottet att skapa en alltför bred och oprecis möjlighet att göra inskränkningar i grundlagsskyddet genom vanlig lag.

Utskottet vill i detta sammanhang framhålla den värdefulla ordningen att grundlagsändringar normalt genomförs i brett samförstånd. Den breda enighet som brukar eftersträvas saknas när det gäller regeringens förslag i denna del.

I betänkandet lämnades en reservation (S, V, L, MP).

Riksdagen beslutade i enlighet med utskottsmajoritetens förslag (bet. 2021/22:KU14, bet. 2022/23:KU6, rskr. 2021/22:283).

Utskottets ställningstagande

Redan när det frivilliga grundlagsskyddet för databaser infördes varnade utskottet för att det skulle kunna uppstå konflikter med skyddet för den personliga integriteten och att grundlagsskyddet i värsta fall skulle kunna omfatta databaser som är rena personregister (bet. 2001/02:KU21 s. 32). Utskottet har också framhållit att söktjänster som tillhandahåller personuppgifter om lagöverträdelse m.m. utgör ett allvarligt ingrepp i enskildas personliga integritet och att det är viktigt att grundlagarnas tillämpningsområde är tydligt avgränsat (bet. 2017/18:KU16 s. 40).

Utvecklingen har gått i den riktning som utskottet befarade. Utskottet anser att det finns behov av ändringar i nu gällande regler för att uppnå ett ändamålsenligt skydd mot integritetskränkningar. Samtidigt konstaterar utskottet att de förslag till förändringar som hittills har presenterats inte har kunnat läggas till grund för författningsändringar. Utskottet förutsätter att regeringen arbetar vidare med frågan i syfte att åstadkomma nödvändiga förändringar för att uppnå ett adekvat regelverk på detta område. Motionsyrkandet avstyrks.

Evenemangslista

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att upprätta en evenemangslista.

Jämför särskilt yttrande 2 (SD).

Motionen

I kommittémotion 2022/22:984 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD) yrkande 3 begärs tillkännagivanden om att upprätta en evenemangslista över stora sportevenemang och klassiska svenska paradgrenar som bör vara allmänt tillgängliga och tillhandahållas utan kostnad.

Gällande rätt

I 5 kap. 9 § radio- och tv-lagen (2010:696) finns en bestämmelse om hur exklusiva rättigheter till tv-sändningar från evenemang som är av särskild vikt för det svenska samhället får utnyttjas. Bland annat får enligt bestämmelsen den som sänder tv och som har den exklusiva rätten till en tv-sändning från ett sådant evenemang, om programföretaget sänder evenemanget, inte utnyttja rättigheten på ett sådant sätt att en väsentlig del av allmänheten i Sverige stängs ute från möjligheten att se evenemanget i fri tv. Bestämmelsen ger vidare regeringen möjlighet att genom föreskrifter ange vilka evenemang som är av särskild vikt för det svenska samhället (evenemangslista). Några sådana föreskrifter har inte utfärdats.

Genom denna bestämmelse har artikel 14 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/13/EU av den 10 mars 2010 om samordning av vissa bestämmelser som fastställs i medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillhandahållande av audiovisuella medietjänster (AV-direktivet) genomförts.

Tidigare riksdagsbehandling

Efter ett tillkännagivande från riksdagen 2012 (bet. 2011/12:KU16, rskr. 2011/12:224) gav regeringen den 7 februari 2013 Myndigheten för press, radio och tv i uppdrag att analysera och lämna förslag till hur en evenemangslista skulle kunna utformas (Ku2013/201/MFI). I uppdraget ingick också att hämta in synpunkter från aktörerna. Uppdraget redovisades i november 2013 (Ku2013/02249) och har remissbehandlats.

Under regeringens beredning av ärendet gjordes ett andra tillkännagivande av riksdagen i vilket regeringen uppmanades att beakta vissa synpunkter på listans utformning (bet. 2013/14:KU28, rskr. 2013/14:230). Med anledning av det andra tillkännagivandet gav regeringen ett nytt uppdrag till Myndigheten

för press, radio och tv (Ku2015/02645). Uppdraget redovisades i februari 2016 (Ku2016/00533). Myndighetens rapport har remitterats.

I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 17 avsnitt 14.3 s. 136) redogjorde regeringen för att remissutfallet är delat i fråga om huruvida en evenemangslista bör införas eller inte. Det kunde vidare konstateras att en evenemangslista inte innebär någon garanti för att evenemang som listats faktiskt sänds till en väsentlig del av allmänheten i fri tv, eftersom sändningsrätten ska förvärfvas enligt marknadspris. Det är således osäkert om en evenemangslista uppfyller sitt syfte. Mot denna bakgrund bedömde regeringen att det saknas tillräckliga skäl för att införa en evenemangslista. Regeringen beslutade att inte gå vidare i ärendet och bedömde att riksdagens båda tillkännagivanden om en evenemangslista var slutbehandlade. Riksdagen ställde sig bakom den bedömningen.

Som framgått har utskottet vid flera tillfällen tidigare behandlat motionsyrkanden om en s.k. evenemangslista (se bl.a. bet. 2011/12:KU16, bet. 2013/14:KU28, bet. 2015/16:KU19, bet. 2017/18:KU31 och bet. 2018/19:KU29).

Motionsyrkanden om en evenemangslista behandlades också vid riksmötet 2021/22 (bet. 2021/22:KU33). Utskottet anförde bl.a. att frågan om en evenemangslista utretts under en längre tid och att regeringen hade gjort bedömningen att det saknas tillräckliga skäl för att införa en evenemangslista. Utskottet gjorde ingen annan bedömning i frågan. Motionerna avstyrktes därmed. I betänkandet lämnades en reservation (SD).

Utskottets ställningstagande

Frågan om en evenemangslista har utretts under en längre tid. Regeringen har gjort bedömningen att det saknas tillräckliga skäl för att införa en evenemangslista, bl.a. med hänvisning till att en sådan lista inte innebär någon garanti för att evenemang som listats faktiskt sänds till en väsentlig del av allmänheten i fri tv, eftersom sändningsrätten ska förvärfvas enligt marknadspris. Det är således osäkert om en evenemangslista uppfyller sitt syfte. Utskottet gör ingen annan bedömning i frågan. Motionsyrkandet avstyrks därmed.

Granskningsnämnden för radio och tv

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om granskningsnämndens sammansättning och verksamhet.

Jämför särskilt yttrande 3 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:991 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD) yrkande 4 efterfrågas ett tillkännagivande om granskningsnämnden för radio och tv:s saklighetsprövningar. Motionärerna anför i huvudsak att mekanismerna för att främja saklighet och opartiskhet inom public service bör stärkas. Granskningsnämnden bör i högre grad ta in utlåtanden från olika forskare när det gäller frågor som anmälts på grund av bristande saklighet. Bedömningen av huruvida bolaget brutit mot uppdraget om saklighet bör därefter redovisas till anmälaren tillsammans med det insamlade underlaget. Bolagen bör åläggas att tydligare redovisa bl.a. rättelser i de fall de blivit fällda. Ett sådant tillvägagångssätt skulle tydligare synliggöra hur granskningsnämnden gör sin bedömning.

I motion 2022/23:1510 av Larry Söder (KD) begärs ett tillkännagivande om att utreda granskningsnämndens framtida arbetssätt och hur ledamöter i nämnden ska utses. Motionären menar att granskningsnämndens verksamhet och sammansättning behöver utredas för att säkerställa att public service-bolagen lever upp till kravet på opartiskhet.

Gällande rätt

Yttrandefrihetsgrundlagen

Yttrandefrihetsgrundlagen reglerar skyddet för yttrandefrihet i ljudradio, tv och vissa liknande överföringar och offentliga uppspelningar ur en databas m.m. Rätten att sända program på annat sätt än genom tråd, dvs. i etern, får enligt 3 kap. 3 § YGL regleras genom lag som innehåller föreskrifter om tillstånd och villkor för att sända. Sådana bestämmelser finns i radio- och tv-lagen (2010:696).

Enligt 3 kap. 6 § YGL avgör den som sänder program självständigt vad som ska förekomma i programmen. Bestämmelsen innebär att krav på innehållet i vad som sänds endast kan ställas genom lag eller genom sådana tillståndsvillkor som får förekomma.

Frågor om rätten att sända program ska kunna prövas av en domstol eller av en nämnd vars sammansättning är bestämd i lag och vars ordförande ska vara eller ha varit ordinarie domare (3 kap. 7 § YGL). Enligt 7 kap. 5 § YGL får det i lag meddelas föreskrifter om att en nämnd vars sammansättning är bestämd i lag och vars ordförande ska vara eller ha varit ordinarie domare ska

granska om program som någon har sänt står i överensstämmelse med de föreskrifter eller andra villkor som gäller för sändningarna.

En sådan nämnd får endast uttala sin mening och förelägga den sändande att följa föreskrifterna eller villkoren. I lagen får det föreskrivas att ett föreläggande av nämnden får förenas med vite. Frågor om ansvar för yttrandefrihetsbrott och utdömande av vite prövas alltid av domstol enligt 3 kap. 7 § YGL.

Radio- och tv-lagen

Enligt 4 kap. 3 § radio- och tv-lagen är det regeringen som ger tillstånd att sända tv om sändningsverksamheten finansieras med public service-avgift enligt lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst. Myndigheten för press, radio och tv ger tillstånd i övriga fall.

Tillstånd att sända tv får förenas med villkor enligt vad som närmare anges i 4 kap. 8–11 §§ radio- och tv-lagen. Motsvarande lista på villkor för tillstånd att sända ljudradio finns i 11 kap. 3 § radio- och tv-lagen. I 4 kap. 8 § anges att ett sändningstillstånd för tv får förenas med villkor som innebär att sändningsrätten ska utövas opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrandefrihet och informationsfrihet ska råda i tv. Ett sändningstillstånd får enligt 4 kap. 9 § därutöver förenas med villkor om skyldighet bl.a. att respektera den enskildes privatliv.

Sändningstillstånd får återkallas med stöd av vissa bestämmelser i 18 kap. radio- och tv-lagen. Detta gäller bl.a. om ett villkor i enlighet med 4 kap. 8–11 §§ radio- och tv-lagen väsentligen har åsidosatts. Mål om återkallelse av tillstånd på grund av överträdelse av villkor som meddelats med stöd av bl.a. 4 kap. 8 och 9 §§ ska på talan av Justitiekanslern prövas av allmän domstol (19 kap. 1 § radio- och tv-lagen). I vissa fall prövas ärenden om återkallelse av tillstånd av Myndigheten för press, radio och tv.

Nuvarande sändningstillstånd för SR, SVT och UR trädde i kraft den 1 januari 2020 och gäller t.o.m. den 31 december 2025. Som villkor för sändningsrätten gäller bl.a. att sändningsrätten ska utövas opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrandefrihet och informationsfrihet ska råda i tv. Programföretagen ska före sändning av program så noggrant som omständigheterna medger kontrollera sakuppgifter i programmet. Ämnesval och framställning ska ta sikte på vad som är relevant och väsentligt.

Granskningsnämnden för radio och tv är inrättad med stöd av yttrandefrihetsgrundlagen och är ett särskilt beslutsorgan inom Myndigheten för press, radio och tv. Bestämmelser om nämndens sammansättning och beslutsföret finns i 16 kap. 14 § radio- och tv-lagen. Enligt denna bestämmelse ska granskningsnämnden för radio och tv bestå av en ordförande och sex andra ledamöter och ersättare. Minst en av ledamöterna eller ersättarna ska vara vice ordförande. Ordföranden och vice ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare. Samtliga ledamöter utses av regeringen. Enligt en ändring i bestämmelsen, som trädde i kraft den 1 december 2020, får den som

är riksdagsledamot, statsråd eller anställd i Regeringskansliet inte vara ledamot i granskningsnämnden för radio och tv (prop. 2019/20:168, bet. 2020/21:KU3, rskr. 2020/12:16). Syftet med lagändringen var att stärka granskningsnämndens oberoende.

Enligt 16 kap. 2 § första stycket radio- och tv-lagen övervakar granskningsnämnden för radio och tv genom granskning i efterhand om program som har sänts i tv eller radio står i överensstämmelse med radio- och tv-lagen och de programrelaterade villkor som kan gälla för tjänsterna. Nämnden övervakar även efterlevnaden av bestämmelserna om tillgänglighet i 5 kap. 12 § radio- och tv-lagen om beslutet har meddelats av regeringen. Enligt en lagändring som trädde i kraft den 1 december 2020 har nämnden även tillsyn över sådana krav på produktplacering, sponsring och reklam som gäller för videodelningsplattformar.

Enligt 17 kap. 10 § radio- och tv-lagen får granskningsnämnden för radio och tv besluta att leverantören av medietjänster på ett lämpligt sätt ska offentliggöra nämndens beslut, när nämnden funnit att någon har brutit mot programrelaterade villkor som beslutats med stöd av bl.a. 4 kap. 8 och 9 §§ och 11 kap. 3 §. Ett sådant beslut får dock inte innebära att offentliggörandet måste ske i leverantörens program. Beslutet får innefatta ett föreläggande vid vite.

Granskningsnämnden granskar program efter anmälningar från tv-tittare och radiolyssnare eller på eget initiativ. Beslut av granskningsnämnden kan vara friande, fällande eller friande med kritik. Följden av ett fällande beslut är beroende av vilken bestämmelse programbolaget har överträtt. Vid överträdelse av regler om innehållet får nämnden besluta att programbolaget ska offentliggöra beslutet på lämpligt sätt. Beslutet i ett granskningsärende ska sändas till den som ansvarar för sändningen. Nämnden kan också förelägga ett programföretag vid vite att följa bestämmelser om t.ex. sändningsbeteckning eller varning för våldsskildringar i tv. Om företaget inte följer ett vitesföreläggande kan nämnden ansöka hos förvaltningsrätten om att vitet ska dömas ut. Vid överträdelse av reglerna om otillbörligt gynnande, reklam och sponsring kan nämnden ansöka hos Förvaltningsrätten i Stockholm om att programföretaget ska betala en särskild avgift.

Granskningsnämnden har vidare i uppgift att årligen i efterhand, utifrån redovisningar från SR, SVT och UR, bedöma om public service-bolagen har uppfyllt sina uppdrag. Granskningsnämnden gör bedömningen med utgångspunkt i de villkor som reglerar bolagens verksamheter och som anges i radio- och tv-lagen, sändningstillstånden och anslagsvillkoren.

Pågående arbete m.m.

Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefriheten

I regeringens proposition 2021/22:59 Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefriheten föreslås bl.a. ändringar i yttrandefrihetsgrundlagen för att

möjliggöra villkor för och granskning av public service-företagens programverksamhet på internet.

Genom en ny bestämmelse i 3 kap. 2 § 7 YGL föreslås att den frihet att sända program genom tråd som följer av 3 kap. 1 § YGL inte ska hindra att det i lag meddelas föreskrifter om villkor för att sända program för verksamhet som bedrivs med ett uppdrag att sända ljudradio eller tv i allmänhetens tjänst, under förutsättning att uppdraget finansieras med allmänna medel. Den föreslagna bestämmelsen innebär att villkor kan ställas för public service-företagens sändningar av program, men däremot inte krav på tillstånd att få sända. Begreppet program omfattar såväl radio och tv – linjär och på begäran – som textmässigt innehåll, t.ex. på en webbplats (jfr 1 kap. 4 § YGL).

I propositionen föreslås vidare att bestämmelsen i 7 kap. 5 § YGL ändras så att även sådana program som har sänts genom tråd ska kunna granskas av granskningsnämnden för radio och tv. Genom förslaget blir det möjligt för granskningsnämnden att granska efterlevnaden av sådana villkor för sändningar av program som kan uppställas med stöd av den föreslagna bestämmelsen i 3 kap. 2 § 7 YGL.

Riksdagen har antagit förslagen (bet. 2021/22:KU14, bet. 2022/23:KU6, rskr. 2022/23:10).

Lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2023.

Långsiktiga villkor för ett hållfast och oberoende public service

Regeringen beslutade den 23 februari 2023 att tillsätta en parlamentarisk utredning som ska föreslå hur public service-uppdraget ska regleras från och med 2026 samt vad som ska ingå i uppdraget under tillståndsperioden 2026–2033 (dir. 2023:27). Förslagen ska syfta till att skapa goda förutsättningar för public service-verksamheten och upprätthålla och värna dess oberoende. Kommittén ska bl.a.

- föreslå en ändamålsenlig reglering av public service-uppdraget,
- inom de ramar som yttrandefrihetsgrundlagen ställer upp, och i syfte att programrelaterade villkor följs, lämna förslag på ökade möjligheter till granskning och sanktioner för granskningsnämnden, så att granskningen och sanktionerna kan omfatta hela public service-verksamheten,
- föreslå hur innehållsuppdraget för public service ska utformas under nästa tillståndsperiod, med fokus på folkbildning och journalistik för hela landet,
- analysera och vid behov lämna förslag på hur public service-företagens redovisningar och granskningsnämndens bedömningar av dessa kan utvecklas, effektiviseras och bli mer lättillgängliga, med särskilt fokus på redovisningen av hur folkbildningsuppdraget uppfylls, av vilka nya tjänster som företagen lanserat och av intäkter vid sidan av public service-avgiften,
- analysera public service-företagens påverkan på mediemarknaden och vid behov lämna förslag på hur samverkan med kommersiella aktörer kan utvecklas, i syfte att förbättra förutsättningarna för kvalitativ regional och lokal nyhets- och samhällsjournalistik, och

- lämna nödvändiga författningsförslag.

I direktiven konstaterar regeringen bl.a. att det sedan den 1 januari 2023 finns en möjlighet enligt yttrandefrihetsgrundlagen att i lag meddela föreskrifter om granskning av allt public service-innehåll, oavsett hur det tillhandahålls. Enligt regeringen är det grundläggande för allmänhetens förtroende för public service och för verksamhetens legitimitet att enskilda som upplever att företagen brister i sitt uppdrag också kan få saken prövad, bland annat om villkoren om saklighet och opartiskhet inte följs. Mot denna bakgrund är det enligt regeringen angeläget att granskningsnämnden i lag ges utökade möjligheter att granska innehållet och meddela sanktioner om nämnden kommer fram till att public service inte följer de villkor som ställts upp för verksamheten.

Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2024.

Innehållsvillkor för public service på internet

Utredningen om innehållsvillkor på internet för public service (dir. 2021:19) överlämnade i februari 2022 sitt betänkande Innehållsvillkor för public service på internet – och ordningen för beslut vid förhandsprövning (SOU 2022:5).

Utredningens uppdrag har varit att med utgångspunkt i de ändringar i yttrandefrihetsgrundlagen som föreslås av 2018 års tryck- och yttrandefrihetskommitté föreslå hur villkor för public service-innehåll på internet kan ställas upp och bedöma vilka av de nuvarande innehållsvillkor som gäller för public service-företagens sändningar i marknätet som är lämpliga att ställa upp för deras verksamhet på internet under den resterande delen av tillståndsperioden. I uppdraget har ingått att analysera om granskning i efterhand av public service-innehåll på internet utifrån de nya innehållsvillkoren kräver ändringar i uppdraget till granskningsnämnden för radio och tv (granskningsnämnden), överväga behovet av sanktioner vid överträdelse av innehållsvillkor och bedöma i vilken omfattning innehåll på internet bör omfattas av granskningsnämndens årliga uppföljning av public service-uppdraget under innevarande tillståndsperiod. Utredningen har även haft i uppdrag att analysera förutsättningarna för att under nuvarande tillståndsperiod ställa upp innehållsvillkor för verksamhet som inte omfattas av radio- och tv-lagen (2010:696) liksom att analysera hur en övergång till ett mer teknikneutralt public service-uppdrag kan ske från och med den 1 januari 2026. Utredningen har också haft i uppdrag att analysera om nuvarande ordning för beslut vid förhandsprövning är motiverad och analysera möjligheterna att ändra den befintliga ordningen.

Utredningen gör bl.a. bedömningen att det inte krävs någon ändring av granskningsnämndens uppdrag för att nämnden i efterhand ska kunna granska om public service-innehåll på internet uppfyller de programrelaterade villkor som ställts upp enligt bestämmelser i radio- och tv-lagen. Utredningen föreslår dock att förordningen (2020:879) med instruktion för Myndigheten för press, radio och tv ändras på så sätt att en anmälan till granskningsnämnden som avser ett program som tillhandahållits i beställradio eller beställ-tv och där villkor gäller enligt beslut från regeringen ska göras inom tre månader från att

tillhandahållandet inletts. Vid överträdelser av innehållsvillkor för verksamhet på internet bör granskningsnämnden kunna besluta om sanktioner i form av offentliggörande och särskild avgift. Utredningen gör bedömningen att de villkor som föreslås gälla för sändningar och tillhandahållanden på internet även bör omfattas av granskningsnämndens årliga uppföljning av public service-uppdraget under innevarande tillståndsperiod.

Betänkandet har varit föremål för remissbehandling, och ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Regeringen beslutade den 26 januari 2023 att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till ändringar i radio- och tv-lagen. I lagrådsremissen föreslås att radio- och tv-lagen ändras så att regeringen får möjlighet att besluta om villkor för public service-företagens sändningar och tillhandahållanden av ljudradio- och tv-program genom tråd. Förslaget innebär att villkor kan ställas för radio- och tv-program som sänds eller tillhandahålls av SR, SVT och UR på internet. Villkoren föreslås få avse opartiskhet och saklighet, genmälen, beriktiganden samt reklam, andra annonser, sponsring och produktplacering. En förutsättning för att villkoren ska få ställas upp är att motsvarande villkor finns i företagets sändningstillstånd. Villkoren får inte gälla under längre tid än sändningstillståndet. Beslutet om villkor får vidare inte innehålla några andra villkor än dem som public service-företaget har godtagit. Granskningsnämnden föreslås få granska om public service-företagen följer de villkor som ställts upp, och ska även kunna vidta vissa åtgärder om villkoren inte följs. Sålunda föreslås att om granskningsnämnden finner att villkoren om opartiskhet, saklighet, genmälen och beriktiganden överträts, ska nämnden få besluta att public service-företagen ska offentliggöra nämndens beslut. Om villkoren om annonser, sponsrade program och produktplacering överträds föreslås allmän förvaltningsdomstol, efter ansökan av granskningsnämnden, kunna besluta om en särskild avgift.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2023.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Enligt Regeringskansliets propositionsförteckning för våren 2023 planerar regeringen att lämna en proposition i ämnet till riksdagen senast den 21 mars 2023 för riksdagsbehandling före sommaren.

Ett utvidgat självreglerande medieetiskt system

Den 1 januari 2020 infördes ett nytt, utvidgat självreglerande medieetiskt system. Allmänhetens Pressombudsman (PO) och Pressens Opinionsnämnd (PON) bytte namn till Allmänhetens Medieombudsman (MO) och Mediernas Etiknämnd (MEN).

Det nya systemet med MO och MEN ska värna den personliga integriteten och omfatta publiceringar på alla plattformar. För att värna mediernas oberoende har MO och MEN utformats som ett utvidgat och stärkt självregleringsorgan. Det utvidgade systemet ska föra vidare traditionen från PO och PON. Ambitionen med en vidgad självreglering är att skapa ett sammanhållet system för att skydda enskilda från publicitetsskada, inte minst

genom att värna den enskildes privatliv. Endast om den enskilde som anser sig drabbad ger sitt tydliga medgivande ska en anmälan prövas.

MO och MEN prövar alltså alla yttranden för de medier som omfattas av självregleringen oberoende av publiceringsplattform. Grundförutsättningen för att MO och MEN ska kunna pröva en publicering är att den faller under tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen eller sker i ett socialt medium där ett grundlagsskyddat massmedium bedriver verksamhet under sitt varumärke och avser yttranden som utgivaren godkänt. Därutöver krävs att publiceringen skett i ett massmedium som drivs av ett företag som är anslutet till någon av huvudmännen i Medieetikens Förvaltningsorgan, drivs av ett företag eller en enskild som är direktanslutet till det medieetiska systemet eller uppfyller kraven i tryckfrihetsförordningen för en periodisk skrift.

MEN har byggts upp som det tidigare självreglerande systemet med representanter för allmänheten och mediebranschen. Prövningen är kostnadsfri för den enskilda anmälaren. Samtliga medier som är anslutna till det självreglerande systemet ska lämna information om vilket organ den som känner sig förfördelad ska vända sig till för att få sin sak prövad.

Sedan 2020 ingår SR, SVT, UR och TV4-gruppen i det nya medieetiska systemet. Det betyder att allt som sänts i dessa kanaler och publicerats på deras webbplatser eller i andra kanaler under deras varumärke också kan anmälas till MO, förutsatt att anmälan rör frågan om en enskild har utsatts för en oförsvarlig publicitetsskada och den direkt berörde har gett sitt medgivande. Möjligheten i radio- och tv-lagen att förena sändningstillstånd med villkor om respekt för den enskildes privatliv finns visserligen kvar, men sedan den 1 januari 2021 är det alltså MO och MEN, och inte granskningsnämnden för radio och tv, som prövar frågor om intrång i privatlivet för sändningar i SR, SVT och UR. Sedan den 1 februari 2021 gäller detta även för C More och TV4:s kanaler.

Riksrevisionens granskning

Riksrevisionen har granskat granskningsnämnden för radio och tv:s granskning av public service. Resultatet av granskningen redovisades i november 2020 i Riksrevisionens rapport För förtroendets skull – granskningsnämndens granskning av public service (RiR 2020:26).

Riksrevisionens övergripande slutsats är att granskningsnämndens granskning fungerar på ett i stort sett ändamålsenligt sätt. Granskningen lever upp till höga krav på effektivitet och öppenhet. Den bidrar också till en god regelefterlevnad hos programföretagen. Riksrevisionen anser emellertid att det finns vissa brister i nämndens uppföljning av handläggningstider och att det finns behov av att utveckla motiveringarna av vissa beslut.

I rapporten lämnar Riksrevisionen följande rekommendationer till Myndigheten för press, radio och tv:

- Ta fram en plan med en tydlig beskrivning av mål och medel för att korta granskningsnämndens handläggningstider.

- Utveckla motiveringarna i de beslut som fattas av en ordförande, utan nämndsammantråde, för att öka förståelsen för nämndens beslut hos anmälare och allmänhet.
- Uppdatera praxissamlingarna oftare, för att göra det lättare för programföretagen att göra rätt.

Regeringen har i en skrivelse till riksdagen (skr. 2020/21:116) angett att den avser att följa Myndigheten för press, radio och tv:s arbete med de rekommendationer som Riksrevisionen har lämnat och att regeringen anser att rapporten är slutbehandlad. Skrivelsen har behandlats av konstitutionsutskottet, som i sitt ställningstagande anförde att utskottet förutsätter att regeringen följer myndighetens arbete med Riksrevisionens rekommendationer och föreslog att riksdagen skulle lägga skrivelsen till handlingarna och avslå en motion (bet. 2020/21:KU29). Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2020/21:355).

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid flera tillfällen tidigare behandlat motionsyrkanden om granskningsnämndens sammansättning och verksamhet (se bl.a. bet. 2013/14:KU28, bet. 2017/18:KU31, bet. 2018/19:KU29, bet. 2019/20:KU14 och bet. 2020/21:KU29).

Även under riksmötet 2021/22 behandlade utskottet motionsyrkanden om granskningsnämndens verksamhet och sammansättning (bet. 2021/22:KU33). I sitt ställningstagande anförde utskottet följande:

Granskningsnämndens sammansättning och verksamhet är reglerad i lag. I syfte att stärka granskningsnämndens oberoende gäller sedan den 1 december 2020 att den som är riksdagsledamot, statsråd eller anställd i Regeringskansliet inte får vara ledamot i granskningsnämnden. Granskningsnämnden har även getts tillsyn över sådana krav på produktplacering, sponsring och reklam som gäller för videodelningsplattformar. Vidare föreslås i proposition 2021/22:59 Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefriheten ändringar i YGL för att möjliggöra villkor för och granskning av public service-företagens programverksamhet på internet. Propositionen kommer att behandlas av utskottet under våren 2022.

Utskottet noterar även att Riksrevisionen i sin granskning har kommit till slutsatsen att granskningsnämndens granskning fungerar på ett i stort sett ändamålsenligt sätt.

Mot bakgrund av de nyligen genomförda och föreslagna förändringarna av granskningsnämndens verksamhet och sammansättning finner utskottet att det inte finns skäl för riksdagen att initiera ytterligare förändringar av regelverket i dessa avseenden. Motionerna avstyrks därmed.

I betänkandet lämnades tre reservationer (M, SD, L).

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att det sedan den 1 januari 2023 är möjligt för granskningsnämnden att granska även sådana program som har sänts genom tråd liksom efterlevnaden av sådana villkor för public service-företagens sändningar av program som kan uppställas med stöd av yttrandefrihetsgrundlagen.

Vidare noterar utskottet att en utredning har övervägt bl.a. frågan om huruvida det krävs någon ändring av granskningsnämndens uppdrag för att nämnden i efterhand ska kunna granska om public service-innehåll på internet uppfyller de programrelaterade villkor som ställts upp enligt bestämmelser i radio- och tv-lagen. Betänkandet har varit föremål för remissbehandling, och ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet. I en remiss till Lagrådet föreslås att radio- och tv-lagen ändras så att regeringen får möjlighet att besluta om villkor för public service-företagens sändningar och tillhandahållanden av ljudradio- och tv-program genom tråd. Granskningsnämnden föreslås få granska om public service-företagen följer de villkor som ställts upp. Nämnden föreslås även kunna vidta vissa åtgärder om villkoren inte följs.

Granskningsnämndens verksamhet kommer också att övervägas i den parlamentariska utredning om public service-uppdraget som regeringen nyligen har beslutat om.

Mot bakgrund av de nyligen genomförda förändringarna av granskningsnämndens verksamhet, det arbete som pågår inom Regeringskansliet och det pågående utredningsuppdraget är utskottet inte berett att vidta någon åtgärd med anledning av motionsyrkandena. De avstyrks därmed.

Pressetik och rättelser

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om pressetik och rättelser.
Jämför särskilt yttrande 4 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:984 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör säkerställa att det finns en bredd av mediala aktörer. Motionärerna anför att det är av yttersta vikt att medierapporteringen är mångfasetterad, nyanserad och saklig. För att förebygga en snäv medierapportering är det viktigt med en bredd av mediala aktörer som kan granska och sporra varandra till god saklig journalistik med många olika perspektiv.

I kommittémotion 2022/23:991 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD) yrkande 5 begärs ett tillkännagivande om att public service tydligare ska exponera rättelser. En modell när det gäller sändningar av program i public service skulle kunna vara att avsätta sändningstid för ett program med rättelser.

Gällande rätt

Enligt 1 kap. 1 § TF innebär tryckfriheten bl.a. en rätt för var och en att ge ut skrifter utan att en myndighet eller något annat allmänt organ hindrar detta i förväg. Enligt 5 kap. 4 § TF ska utgivare av en periodisk skrift ha befogenhet att utöva tillsyn över skriftens utgivning och bestämma över dess innehåll så att ingenting får föras in i den mot hans eller hennes vilja.

Den som sänder program avgör självständigt enligt 3 kap. 6 § YGL vad som ska förekomma i programmen. Med program avses innehållet i bl.a. ljudradio och tv som sänds med hjälp av elektromagnetiska vågor (1 kap. 2 §). Yttrandefrihetsgrundlagen är tillämplig bl.a. på sändningar av program som är riktade till allmänheten och som är avsedda att tas emot med tekniska hjälpmedel (1 kap. 3 §).

Varje program och teknisk upptagning ska ha en utgivare (4 kap. 1 § YGL). Utgivaren ska enligt 4 kap. 3 § YGL ha befogenhet att utöva tillsyn över framställningens offentlighöörande och att bestämma över dess innehåll så att ingenting får föras in i den mot hans eller hennes vilja.

Enligt 5 kap. 4 § radio- och tv-lagen (2010:696) ska uppgifter som har förekommit i ett program i tv-sändning, som inte är reklam och som sänts på något annat sätt än genom tråd, beriktigas när det är befogat. Även uppgifter som har förekommit i ett program i tv-sändning som inte är reklam och som sänts genom tråd bör beriktigas när det är befogat.

Sändningstillstånd får enligt 4 kap. 8 § radio- och tv-lagen förenas med villkor som innebär att sändningsrätten ska utövas opartiskt och sakligt och med beaktande av att en vidsträckt yttrandefrihet och informationsfrihet ska råda i tv. Ett sändningstillstånd får enligt 4 kap. 9 § därutöver förenas med villkor om skyldighet bl.a. att ta hänsyn till televisionens särskilda genomslagskraft, att sända genmälen och att respektera den enskildes privatliv. Motsvarande lista på villkor för tillstånd att sända ljudradio finns i 11 kap. 3 § radio- och tv-lagen.

Sändningstillstånden för Sveriges Television AB (SVT), Sveriges Radio AB (SR) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) innebär bl.a. att sändningsrätten ska utövas opartiskt och sakligt och med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda. SVT, SR och UR är också skyldiga att ge den som har ett befogat anspråk på att bemöta ett påstående tillfälle till genmäle. Enligt sändningstillstånden måste SVT, SR, UR och de digitala markbundna tv-kanalerna vidare ta hänsyn till mediets särskilda genomslagskraft när det gäller programmens ämnen och utformning samt tiden för sändning av programmen.

Enligt 7 kap. 5 § YGL får det i lag meddelas föreskrifter om att en nämnd vars sammansättning är bestämd i lag och vars ordförande ska vara eller ha varit ordinarie domare ska granska om program som någon har sänt står i överensstämmelse med de föreskrifter eller andra villkor som gäller för sändningarna. En sådan nämnd får endast uttala sin mening och förelägga den sändande att följa föreskrifterna eller villkoren. I lagen får det föreskrivas att föreläggande av nämnden får förenas med vite. Frågor om ansvar för

yttrandefrihetsbrott och utdömande av vite prövas alltid av domstol enligt 3 kap. 7 § YGL.

Granskningsnämnden för radio och tv är, som nämnts, inrättad med stöd av yttrandefrihetsgrundlagen och är ett särskilt beslutsorgan inom Myndigheten för press, radio och tv. Bestämmelser om nämndens sammansättning och beslutsförhet finns i 16 kap. 14 § radio- och tv-lagen. Granskningsnämnden består av en ordförande och sex andra ledamöter.

Granskningsnämnden för radio och tv övervakar genom granskning i efterhand om program som har sänts står i överensstämmelse med radio- och tv-lagen och de programrelaterade villkor som kan gälla för tjänsterna (16 kap. 2 § radio- och tv-lagen).

Granskningsnämnden granskar program efter anmälan eller på eget initiativ. Nämnden får besluta att den som sänder radio eller tv på lämpligt sätt ska offentliggöra nämndens beslut när nämnden har funnit att någon har brutit mot villkor om att sända genmälen eller mot bestämmelsen om beriktigande. Beslutet, som får innefatta ett föreläggande vid vite, får dock inte innebära att offentliggörandet måste ske i den sändandes program.

Bakgrund

I september 2019 bildades Medieetikens Förvaltningsorgan av dels de tidigare aktörerna bakom Pressens Samarbetsnämnd, dels public service-företagen och TV4-gruppen. Syftet var att lägga grunden för ett nytt medieetiskt självregleringssystem som utöver tryckta medier även skulle omfatta radio och tv. Den 1 januari 2020 bytte Allmänhetens Pressombudsman (PO) och Pressens Opinionsnämnd (PON) namn till Allmänhetens Medieombudsman (MO) och Mediernas Etiknämnd (MEN) med Medieetikens Förvaltningsorgan som ny huvudman.

MO och MEN ska pröva alla publiceringar för de medier som omfattas av självregleringen, oberoende av publiceringsplattform. Även radio- och tv-sändningar och webbpubliceringar, som tidigare inte kunde prövas, omfattas.

Grundförutsättningen för en medieetisk prövning av MO och MEN är att en publicering faller in under tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen, eller sker i ett socialt medium där ett grundlagsskyddat massmedium bedriver verksamhet under sitt varumärke och det avser yttranden som utgivaren kan kontrollera. Sedan den 1 januari 2021 är det MO och MEN som prövar frågan om intrång i privatlivet för sändningar i SR, SVT och UR. Sedan den 1 februari 2021 gäller detta även för C More och TV4:s kanaler.

Anmälningar till MO och MEN prövas gentemot de publicitetsregler som har beslutats av Medieetikens Förvaltningsorgan (Publicitetsregler – etik för press, radio och tv). Av publicitetsreglernas första punkt framgår att massmediernas roll i samhället samt allmänhetens förtroende för dessa medier kräver en korrekt och allsidig nyhetsförmedling. Enligt publicitetsreglernas femte punkt ska en felaktig sakuppgift rättas när det är påkallat. Den som gör

anspråk på att bemöta ett påstående ska, om det är befogat, ges tillfälle till genmäle. Rättelser och genmälen ska i lämplig form publiceras utan dröjsmål och på ett sådant sätt att de kan uppmärksammas av dem som har fått del av de ursprungliga uppgifterna.

Pågående arbete

Långsiktiga villkor för ett hållfast och oberoende public service

Regeringen beslutade den 23 februari 2023 att tillsätta en parlamentarisk utredning som ska föreslå hur public service-uppdraget ska regleras från och med 2026 samt vad som ska ingå i uppdraget under tillståndsperioden 2026–2033 (dir. 2023:27). Förslagen ska syfta till att skapa goda förutsättningar för public service-verksamheten och upprätthålla och värna dess oberoende. Kommittén ska bl.a.

- föreslå en ändamålsenlig reglering av public service-uppdraget,
- med utgångspunkt i befintliga analyser, utredningar och rapporter beskriva public service-företagens unika roll på mediemarknaden och deras betydelse för samhället och publiken,
- beskriva hur public service-verksamheten påverkar mångfalden och konkurrensen på mediemarknaden, liksom hur den påverkas av teknikutvecklingen och allmänhetens förändrade medievanor,
- med utgångspunkt i beskrivningen av public service-företagens roll och betydelse för mångfalden och konkurrensen på mediemarknaden föreslå hur innehållsuppdraget ska utformas för nästa tillståndsperiod med fokus på folkbildning och journalistik för hela landet,
- analysera hur samverkan mellan public service och kvalitativa nyhetsmedier fungerar i praktiken och hur hänsyn tas till andra aktörers konkurrensförutsättningar, liksom hur system för samverkan fungerar i andra länder,
- analysera och vid behov lämna förslag på hur samverkan mellan public service och kommersiella kvalitativa nyhetsmedier kan utvecklas, i syfte att stärka regional och lokala kvalitativ nyhets- och samhällsjournalistik, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

I direktiven konstaterar regeringen bl.a. att public service-företagens verksamhet är en del av mångfalden och konkurrensen på mediemarknaden och påverkas liksom övriga medier av teknikutvecklingen och allmänhetens förändrade medievanor. Enligt regeringen utgör en beskrivning av public service-företagens unika roll och betydelse för samhället och publiken, liksom hur företagen påverkar mångfalden och konkurrensen på mediemarknaden, en viktig grund för hur uppdraget ska se ut under nästa tillståndsperiod. Regeringen anför även att det är viktigt att public service även i framtiden kan leverera en högkvalitativ, mångsidig och opartisk nyhets- och samhälls-

journalistik i hela landet. Tillgången till saklig och oberoende nyhetsrapportering och information är enligt regeringen av särskild vikt när samhället utsätts för kriser och oförutsedda händelser samt för samhällets förmåga att hantera t.ex. otillbörlig informationspåverkan, och även i detta arbete har public service en betydande roll. Regeringen anför också att liksom för mediemarknaden som helhet är en kombination av en oberoende public service-verksamhet och en mångfald av kvalitativa kommersiella nyhetsmedier grunden för en välfungerande mediemångfald och välinformerade medborgare. Enligt regeringen har public service-företagen genom sin unika roll på mediemarknaden möjlighet att påverka marknads utformning och kan därför bidra till en fortsatt ökning av mångfalden av kvalitativ journalistik i hela landet.

Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2024.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid flera tillfällen tidigare behandlat motioner om bl.a. presstetik och rättelser (se bl.a. bet. 2015/16:KU18, bet. 2017/18:KU31, bet. 2018/19:KU29, bet. 2019/20:KU14 och bet. 2021/22:KU33).

Under riksmötet 2021/22 fann utskottet inte skäl att föreslå någon åtgärd med anledning av motionsyrkanden om rättelser i samband med felaktigheter i pressen eller med anledning av övriga motionsyrkanden. Motionsyrkandena avstyrktes. I betänkandet lämnades två reservationer (SD, MP).

Utskottets ställningstagande

Mot bakgrund av den parlamentariska utredning om public service-uppdraget som regeringen nyligen har beslutat om är utskottet inte berett att vidta någon åtgärd med anledning av motionsyrkandena. De avstyrks därmed.

Statens stöd till medierna

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om mediestöden och om en parlamentarisk utredning om framtidens mediestöd.

Jämför reservation 9 (S), 10 (C), 11 (MP) och 12 (S).

Motionerna

Mediestöden

I partimotion 2022/23:1672 yrkande 38 av Annie Lööf m.fl. (C) respektive kommittémotion 2022/23:862 yrkande 1 av Catarina Deremar m.fl. (C) framhåller motionärerna behovet av att utveckla mediestödet för att på längre

sikt säkra tillgången till allsidig och oberoende nyhetsbevakning och opinionsbildning i hela landet. Motionärerna framhåller att en fri press är en förutsättning i en demokrati och att det är viktigt att förbättra situationen i områden där nyhetsbevakning saknas eller är begränsad.

Märta Stenevi m.fl. (MP) efterlyser i partimotion 2022/23:181 yrkande 14 ett tillkännagivande om att säkerställa mediemångfald på lokal och nationell nivå. Motionärerna är positiva till Mediestödsutredningens förslag om att utgångspunkten för utformningen av det nya mediestödet är att det ska finnas nyhetsmedier i hela landet. Samtidigt är de oroade för att mediemångfalden på nationell nivå kan komma att tappa mark eftersom mindre företag riskerar att möta en tuff ekonomisk situation. Motionärerna vill att det snarast ska tillsättas en utredning med uppdrag att se över stödet till tidskrifter. Därutöver anser motionärerna att ett undantag från mervärdesskatt för tidningar och tidskrifter vore ett välbehövligt komplement till mediestödet.

I kommittémotion 2022/23:2054 yrkande 23 begär Lawen Redar m.fl. (S) att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om medier. Motionärerna hänvisar till Mediestödsutredningens förslag till nytt mediestöd och framhåller att de i stort delar utredningens förslag som syftar till att ge ett teknikneutralt mediestöd som ska bidra till att det finns nyhetsmedier i hela landet.

Elin Söderberg m.fl. (MP) efterlyser i kommittémotion 2022/23:2171 yrkande 21 ett tillkännagivande om att modernisera och utöka mediestödet för att skapa bättre förutsättningar för oberoende granskande journalistik och en mångfald av medier över hela landet. En grundläggande förutsättning för demokratin är enligt motionärerna att hela befolkningen har goda förutsättningar att delta i samhällsdebatten och följa samhällets och politikens utveckling på lokal, regional och nationell nivå.

En parlamentarisk utredning om framtidens mediestöd

Lawen Redar m.fl. (S) efterlyser i kommittémotion 2022/23:2054 yrkande 24 en parlamentarisk utredning om framtidens mediepolitik. Även Ida Karkiainen m.fl. (S) vill i kommittémotion 2022/23:2166 yrkande 12 att det ska tillsättas en sådan utredning. Enligt motionärerna är Mediestödsutredningens förslag till ett nytt mediestöd i allt väsentligt väl avvägt. Samtidigt framhåller de att medielandskapet förändras hastigt och drastiskt och att de därför för framtiden vill se en bred parlamentarisk utredning om mediepolitiken.

Gällande rätt

Det finns framför allt två former av ekonomiskt stöd från staten som allmänna nyhetsmedier kan söka – presstöd och mediestöd.

Presstödet

Presstödet har funnits sedan början av 1970-talet och regleras i presstödsförordningen (1990:524). Förordningen är tidsbegränsad och gäller t.o.m. den 31 december 2023. Stödformen har granskats och godkänts av Europeiska kommissionen (kommissionen).

Stödformen riktar sig till företag som ger ut dagstidningar med betalande prenumeranter. Tidningsföretag kan beviljas presstöd för dagstidningar som ges ut både i tryckt och i digital form. Det krävs dock att dagstidningen uppfyller ett antal kriterier som anges i presstödsförordningen. Presstödet är ett rättighetsstöd. Det innebär att stöd beviljas om en dagstidning uppfyller de kriterier som gäller för att få stödet.

Presstödet lämnas i form av driftsstöd och distributionsstöd. Driftsstödet, som består av allmänt driftsstöd och begränsat driftsstöd, är ett direkt stöd till vissa dagstidningars produktion. Grundläggande villkor för att en dagstidning ska vara berättigad till allmänt driftsstöd är bl.a. att den ska ha en abonnerad upplaga på minst 1 500 exemplar, att dess totalupplaga till övervägande del ska vara abonnerad och att täckningsgraden inte får överstiga 30 procent. Begränsat driftsstöd kan bl.a. lämnas till dagstidningar med ett redaktionellt innehåll av viss omfattning på något eller några av språken finska, samiska eller meänkieli. Distributionsstödet ska fungera som en stimulans för att motivera större tidningsföretag att medverka i en samdistribution med mindre tidningar.

Mediestödsnämnden vid Myndigheten för press, radio och tv prövar frågor om presstödet. Nämnden får vid tillämpningen av presstödsförordningen inte ta hänsyn till vare sig tidningens politiska inställning eller dess ställningstagande i enskilda frågor.

Mediestödet

Sedan februari 2019 finns ett mediestöd till juridiska personer som ger ut allmänna nyhetsmedier. Mediestödet regleras i mediestödsförordningen (2018:2053), vilken är tidsbegränsad och gäller t.o.m. utgången av 2023. Stödformen har granskats och godkänts av kommissionen.

Syftet med mediestödet är att stärka demokratin genom att främja allmänhetens tillgång till oberoende nyhetsförmedling i hela landet via en mångfald av allmänna nyhetsmedier med redaktionellt innehåll av hög kvalitet (2 § mediestödsförordningen). Med allmänt nyhetsmedium avses enligt mediestödsförordningen ett medium som har till sin primära uppgift att bedriva nyhetsbevakning och som också har ett redaktionellt innehåll bestående av regelbunden och allsidig nyhetsförmedling som ger uttryck för ett brett utbud av ämnen och perspektiv samt granskning av skeenden som är grundläggande för demokratin. I mediestödsförordningen anges de allmänna förutsättningarna för mediestöd. En sådan förutsättning är att de allmänna nyhetsmedierna ska följa god medieetisk sed.

Mediestöd lämnas för redaktionell verksamhet (redaktionsstöd), lokal journalistik samt innovation och utveckling. Stödet lämnas i mån av tillgång på medel.

Redaktionsstöd är en form av mediestöd som infördes 2020. Stödet får ges till allmänna nyhetsmedier som har behov av ekonomiskt stöd för sin redaktionella verksamhet.

Stöd för lokal journalistik (det s.k. vita fläckar-stödet) får lämnas till allmänna nyhetsmedier för insatser för journalistisk bevakning av områden med svag bevakning. Huruvida ett område har svag journalistisk bevakning ska enligt mediestödsförordningen bedömas utifrån i vilken omfattning området bevakas av allmänna nyhetsmedier samt utifrån områdets geografiska och befolkningsmässiga förutsättningar för journalistisk bevakning. Med ett område avses en kommun eller en del av en eller flera närliggande kommuner.

Innovations- och utvecklingsstöd får lämnas till allmänna nyhetsmedier för insatser eller förstudier som avser

- utveckling av redaktionellt innehåll i digitala kanaler
- innovationer och utveckling när det gäller digital publicering och spridning av det allmänna nyhetsmediets innehåll eller
- utveckling av digitala affärsmodeller.

Mediestödsnämnden prövar ansökningar om mediestöd och beslutar om en sökande har rätt till stöd.

Pågående arbete

I oktober 2021 gav Kulturdepartementet en utredare i uppdrag att biträda departementet med att föreslå hur stödet till nyhetsmedier kan förbättras framför allt genom förändringar i press- och mediestödssystemet för att anpassa stöden till det moderna medielandskapet. I uppdraget ingick att utvärdera de befintliga stödformerna till medierna och lämna förslag till hur dessa stödformer ska utformas, inklusive vilka kriterier som ska ligga till grund för fördelningen av stöd. Utredaren skulle även föreslå hur en övergång till ett förändrat system ska genomföras. Enligt uppdraget skulle de föreslagna ändringarna ha en bred politisk förankring och efter godkännande av kommissionen kunna träda i kraft senast den 1 januari 2024. Uppdraget skulle redovisas i form av en promemoria i departementsserien senast i juni 2022.

Utredningen, som antog namnet Mediestödsutredningen, överlämnade i slutet av juni 2022 departementspromemorian Ett hållbart mediestöd för hela landet (Ds 2022:14) till det ansvariga statsrådet.

I departementspromemorian redogör Mediestödsutredningen bl.a. för sina utgångspunkter för lämnade förslag om hur statens stöd till nyhetsmedier bör utformas i framtiden. Utredningen framhåller att den s.k. täckningstalsteorin, vilken har använts som motiv för driftsstödet, har blivit mindre relevant och att de lokala första- och andratidningarna i konkurrensen om reklamintäkterna i grunden har samma svårigheter att finansiera sin verksamhet. Det går därför

inte längre att motivera ett statligt stöd som endast går till vissa lokala aktörer baserat på upplaga och täckningstal. Därtill kommer att eftersom driftsstödet är rättighetsbaserat innebär stödformen tydliga statsfinansiella risker. Samtidigt menar Mediestödsutredningen att det, mot bakgrund av mediebranschens utmaningar, under lång tid framöver kommer att behövas ett mediestöd som stärker demokratin genom att främja allmänhetens tillgång till oberoende nyhetsförmedling i hela landet. Målsättningarna om lokal närvaro och extern mångfald har emellertid enligt utredningen alltmer kommit i konflikt med varandra. I detta vägval bör huvuduppgiften vara att så långt som möjligt säkra att det finns åtminstone en lokal nyhetsaktör i varje kommun med tillräcklig ekonomisk bärkraft för att ta sig igenom den digitala omvandlingen. Mångfaldsmålet har dock enligt utredningen inte helt spelat ut sin roll eftersom det fortfarande finns flera grupper i samhället som är underförsörjda med kvalitetsjournalistik. Det är därför rimligt att ett framtida mediestöd fokuserar på att stimulera anställning av personal som utför journalistiska arbetsuppgifter. Det är också ett led i att göra stödet mer teknikneutralt utan att det bidrar till att bevara föråldrade produktions- och distributionssystem. Samtidigt är det svårt att få ekonomisk bärkraft i journalistiska satsningar på landsbygden, i glesbygd samt i storstädernas förorter. Att främja insatser i svagt bevakade områden bör därför enligt utredningen vara ett viktigt inslag även i framtidens mediestöd.

När det gäller grunderna för det nya mediestödet föreslår Mediestödsutredningen att driftsstödet ska avvecklas och ersättas med ett nytt stöd för kostnader för redaktionell personal (allmänt redaktionsstöd) och att det nuvarande stödet för lokal journalistik ska integreras som en del av redaktionsstödet och benämnas utökat redaktionsstöd. Det föreslås även att det ska införas ett tillfälligt stöd i form av övergångsstöd för att säkerställa att driftsstödet avvecklas under ordnade former. Redaktionsstödet och övergångsstödet ska lämnas i mån av tillgång på medel. Utredningen föreslår vidare att distributionsstödet och varannandagsstödet ska föras in som delar av det nya mediestödet och att innovations- och utvecklingsstödet ska avvecklas.

Vidare föreslår utredningen att bestämmelsen om mediestödets syfte ska justeras. Enligt bestämmelsen ska syftet vara att stärka demokratin genom att främja allmänhetens tillgång till en oberoende lokal och regional nyhetsförmedling av hög kvalitet i hela landet och att bidra till en mångfald av allmänna nyhetsmedier av hög kvalitet när sådan mångfald är av särskild vikt. Det föreslås även en ändring av definitionen av allmänna nyhetsmedier, på så sätt att större betoning läggs på fortlöpande nyhetsförmedling av betydelse för demokratin. Det förtydligas också att begreppet inte bör inkludera medier som till övervägande del är inriktade på avgränsade intresseområden eller delar av samhället.

Det föreslås dessutom att det ska införas ett demokrativillkor som innebär att mediestöd endast får lämnas till medier som har en publicistisk verksamhet som inte står i strid med grunderna för det demokratiska styrelseskicket och respekten för alla människors lika värde och den enskilda människans frihet,

integritet och värdighet. Genom införandet av demokrativillkoret föreslås att det nuvarande kriteriet om att följa god medieetisk sed ska tas bort.

Enligt utredningen ska mediestödets syfte och grundläggande förutsättningar regleras i en ny lag om mediestöd. Det föreslås även en ny förordning om mediestöd med kompletterande bestämmelser.

Mediestickeutredningen behandlar även frågan om huruvida mediesticket bör utvidgas till att omfatta tidskrifter. Enligt utredningen är en sådan utvidgning inte lämplig, men man framhåller samtidigt att frågan om ett tidskriftsstöd bör utredas närmare och med inriktningen att det bör handla om ett särskilt stöd till tidskrifter. I denna del framhålls att ett tidskriftsstöd kräver ett särskilt anslag och att det måste vara selektivt på ett helt annat sätt än det allmänt inriktade mediesticket. Stödformen kräver också en annan beslutsordning och sannolikt också en annan myndighetshemvist än mediesticket. En kommande utredning skulle exempelvis kunna undersöka möjligheterna att bredda det nuvarande stödet till kulturtidskrifter som administreras av Statens kulturråd.

Av departementspromemorian framgår slutligen att det inom Finansdepartementet har tagits fram ett beredningsunderlag om kvalificerat mervärdesskatteundantag för tidningar. I promemorian finns en redogörelse för departementets utredning och analys. Enligt Finansdepartementet är det inte lämpligt att sänka mervärdesskatten för omsättning av allmänna nyhetstidningar. Som skäl för denna bedömning framhålls bl.a. att ett sådant undantag är ett mindre effektivt mediepolitiskt verktyg än press- och mediesticket eftersom det framför allt gynnar stora tidningar med betydande upplaga och hög omsättning, som får en större del av stödet än mindre tidningar. Ett mervärdesskatteundantag är vidare kostsamt och innebär ett avsteg från mervärdesskattens primära syfte att fungera som en fiskal skatt med så liten påverkan på ekonomin som möjligt. Dessutom ökar risken för gränsdragnings- och konkurrensproblem eftersom jämförbara produkter som i dag har samma reducerade skattesats oavsett distributionsform skulle behandlas olika.

Departementspromemorian har remitterats och bereds för närvarande i Regeringskansliet. I regeringens förteckning över planerade propositioner anges att regeringen avser att lämna propositionen Mediesticke till riksdagen i juni 2023.

Tidigare riksdagsbehandling

Konstitutionsutskottet har vid flera tillfällen behandlat motioner om statens stöd till medierna. Senast våren 2022 behandlade utskottet några motionsyrkanden om mediesticken (bet. 2021/22:KU33 s. 61 f.). I sitt ställningstagande vidhöll utskottet sina tidigare ställningstaganden om behovet av ett statligt stöd till medierna och avstyrkte ett motionsyrkande om att avskaffa presstodet. Samtidigt underströk utskottet vikten av att stöden till medierna anpassas till utvecklingen av och förändringarna på mediemarknaden. Utskottet

konstaterade att en utredare nyligen hade fått i uppdrag att utvärdera de befintliga stödformerna till medierna och att lämna förslag till hur stöden till medierna skulle utformas framöver och vilka kriterier som skulle ligga till grund för fördelningen av stöden. Härmed fick enligt utskottet motionsyrkandena om en översyn av stöden till medierna anses tillgodosedda och yrkandena avstyrktes. I betänkandet lämnades en reservation (M) och två särskilda yttranden (SD, L).

Utskottets ställningstagande

Som utskottet tidigare har framhållit kommer det även framöver att finnas behov av ett statligt stöd till medierna. Samtidigt är det viktigt att detta stöd anpassas till utvecklingen av och förändringarna på mediemarknaden. Utskottet konstaterar att Mediestödsutredningen har haft i uppdrag att utvärdera de befintliga stödformerna till medierna och att lämna förslag till hur mediestöden ska utformas framöver, inklusive vilka kriterier som ska ligga till grund för fördelningen av stöden. Mediestödsutredningens förslag bereds för närvarande i Regeringskansliet. Resultatet av beredningen bör inte föregripas och utskottet avstyrker därför motionsyrkandena om mediestöden. Därutöver finner utskottet i dagsläget inte skäl att ta initiativ till en parlamentarisk utredning om framtidens mediestöd och avstyrker därför motionsyrkandena om en sådan utredning.

Reservationer

1. Stärkt skydd för journalister, förtroendevalda och konstnärer, punkt 1 (S)

av Ida Karkiainen (S), Mirja Räihä (S), Per-Arne Håkansson (S), Amalia Rud Pedersen (S) och Peter Hedberg (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:2166 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 2 och
bifaller delvis motionerna

2022/23:181 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 6,
2022/23:862 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 6,
2022/23:1673 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 21,
2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 72 och
2022/23:2277 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 5.

Ställningstagande

Hot och hat mot journalister, opinionsbildare, politiker och kulturarbetare är ett kraftigt och snabbt växande hot mot vår demokrati. Fyra av tio journalister uppgav redan före valrörelsen 2022 att de avstått från att rapportera om ett ämne för att undvika att utsättas för hot och hat. Liknande tendenser kan ses bland politiskt engagerade, kulturarbetare och företrädare för det civila samhället. Utvecklingen påverkar med säkerhet allmänhetens vilja att engagera sig och fullt ut nyttja sin yttrandefrihet. Politiska krafter i Sverige – inte minst trollfabriker och propagandacentraler på den extrema högerkanten – underblåser den här utvecklingen. Det är oacceptabelt. De stora digitala plattformarna med användargenererat innehåll har blivit viktiga förmedlare av det fria ordet och en del av det demokratiska samtalet. Samtidigt måste det gå att ställa krav på företagen att deras plattformar inte blir frizoner för hot och hat. En ny strategi mot hot och hat behöver tas fram.

2. Stärkt skydd för journalister, förtroendevalda och konstnärer, punkt 1 (C)

av Malin Björk (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:862 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 6 och

2022/23:1673 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 21 och

bifaller delvis motionerna

2022/23:181 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 6,

2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 72,

2022/23:2166 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 2 och

2022/23:2277 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 5.

Ställningstagande

Hot mot journalister blir ett hot mot såväl det fria ordet som demokratin i bredare bemärkelse och kan aldrig accepteras. Det är därför viktigt med uppföljning av regeringens handlingsplan mot hot och hat mot journalister, förtroendevalda och konstnärer och att den kan kompletteras efter behov.

3. Stärkt skydd för journalister, förtroendevalda och konstnärer, punkt 1 (MP)

av Jan Riise (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:181 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 6 och

2022/23:2277 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 5 och

bifaller delvis motionerna

2022/23:862 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 6,

2022/23:1673 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 21,

2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 72 och

2022/23:2166 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 2.

Ställningstagande

Det är av stor betydelse att undanröja problem som har med diskriminering och hot att göra, eftersom det påverkar människors möjligheter till politiskt engagemang. Hot, hat och våld mot förtroendevalda får omedelbara konsekvenser för individen, men hotar också det demokratiska systemet i stort. Tyvärr är det vanligt förekommande i Sverige. I Politikernas trygghetsundersökning (PTU) rapporterade Brottsförebyggande rådet (Brå) att var fjärde politiker utsattes för trakasserier, hot eller våld under 2020. 26 procent av politikerna uppger att de har påverkats i sitt förtroendeuppdrag på grund av utsatthet eller oro för att utsättas. Kvinnor uppger i högre utsträckning än män att deras uppdrag har påverkats. Hot och hat är också ett stort hinder för journalister, föreningslivet och enskilda opinionsbildare som undviker att göra sin röst hörd på grund av risken att utsättas. En jämn könsfördelning och fler kvinnor på beslutsfattande positioner är en viktig förutsättning, men inte tillräckligt. Det är också viktigt att belysa villkoren för kvinnor att ta sig till och befinna sig på beslutsfattande positioner. Det behövs ett samlat strategiskt arbete som kombinerar ett stärkt rättsväsen och stöd till det civila samhället med satsningar på medie- och informationskunskap, insatser mot desinformation samt krav på de globala plattformsföretagen. Handlingsplanen Till det fria ordets försvar bör uppdateras och i samband med uppdateringen behöver den aktuella hotbilden mot civilsamhället kartläggas och konkreta åtgärder tas fram för att värna och vidga det demokratiska utrymmet.

4. Stöd till medieföretag för investeringar i säkerhetsåtgärder, punkt 2 (C)

av Malin Björk (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2022/23:862 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 7 och
2022/23:1882 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 8.

Ställningstagande

Det bör införas ett offentligt stöd, likt det som finns för trossamfund, som nyhetsredaktioner och andra inom medierna kan använda för att investera i säkerhetsåtgärder i fråga om såväl fysisk säkerhet som säkerhetsutbildningar och it-säkerhet. Det är inte minst viktigt för små företag som saknar de stora mediehusens resurser och kunskap.

5. Utöka meddelarskyddet, punkt 3 (MP)

av Jan Riise (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:181 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 7.

Ställningstagande

Det är rimligt att all verksamhet som finansieras av skattemedel omfattas av samma krav. Meddelarskydd bör därför införas också för anställda i statliga bolag och för anställda i företag som utför tjänster som har upphandlats av statliga myndigheter.

6. Yttrandefrihet på internet och reglering av techjättarna, punkt 5 (C)

av Malin Björk (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C) yrkande 7 och
avslår motionerna
2022/23:294 av Jan Ericson (M),
2022/23:984 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD) yrkande 2 och
2022/23:2262 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 7.

Ställningstagande

I dag förs en stor del av de demokratiska samtalen på arenor som kontrolleras av några få plattformsföretag som har stor påverkan på hur åsiktsbildningen tar sig uttryck genom bl.a. innehållsmoderering. Samtidigt är det genom sociala plattformar som Facebook, Youtube och Twitter som mycket av desinformation, propaganda och näthat sprids. Den påverkan som plattformarna och olika former av digital teknik har på samhället väcker dessutom flera komplexa rättighets- och integritetsfrågor. Likaså är det ur ett demokratiperspektiv problematiskt när åsiktsbildningen i viss utsträckning

förs på plattformar som kontrolleras av individer och stater som inte står bakom grundläggande demokratiska principer.

Just nu pågår en diskussion inom EU om hur de digitala plattformarna kan regleras, men det finns stora svårigheter att utforma en reglering som är förenlig med yttrandefriheten och som är tillämpbar, ändamålsenlig och anpassningsbar i förhållande till medieformat och affärsmodeller. De olika demokratiutmaningar som de sociala plattformarna gett upphov till är dock genomgripande. Det bör tillsättas en utredning för att analysera hur demokratin påverkas av globala plattformsföretag och om det finns behov att utveckla lagstiftningen för att stärka skyddet för demokratin.

7. Granskningsfunktion för utländska direktinvesteringar i svenska medieföretag, punkt 6 (C)

av Malin Björk (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2022/23:849 av Kerstin Lundgren m.fl. (C) yrkande 27 och
2022/23:862 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 2.

Ställningstagande

Det är sedan tidigare känt att andra länder har strategiska intressen av att påverka svensk debatt och på sikt vårt lands handlingsfrihet. För att inte öppna dörrarna på vid gavel vore det därför betydelsefullt att höja trösklarna på ett lämpligt sätt, med respekt för grundlagarna. EU-kommissionens regelverk för granskning av utländska direktinvesteringar som kan påverka säkerhet eller allmän ordning ger utrymme för en nationell granskningsfunktion att också granska investeringar som rör förmågan att kontrollera information och mediers frihet och mångfald. Givet det säkerhetspolitiska läget bör regeringen därför skyndsamt inrätta en säkerhetspolitisk granskningsfunktion också för utländska direktinvesteringar i svenska medieföretag – inte i syfte att stoppa utländskt ägande i svenska medier, utan i syfte att stå bättre rustade mot verksamhet som kan utgöra ett hot mot svensk demokrati, exempelvis om utländska direktinvesteringar riskerar att påverka möjligheten till fria och oberoende medier i hela Sverige. Regeringen behöver återkomma till riksdagen med information om hur man avser att gå vidare med detta.

8. Begränsa sökbarheten när det gäller vissa personuppgifter, punkt 7 (S, V, MP)

av Ida Karkiainen (S), Mirja Räihä (S), Per-Arne Håkansson (S), Amalia Rud Pedersen (S), Jessica Wetterling (V), Jan Riise (MP) och Peter Hedberg (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:2166 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 9.

Ställningstagande

Det finns databaser som är tillgängliga via internet och som publicerar omfattande och känsliga personuppgifter om enskilda, t.ex. uppgifter om förekomst i brottsregister eller psykisk tvångsvård. Webbplatserna utgör allvarliga ingrepp i enskildas personliga integritet och kan användas av kriminella för att kartlägga individer. Innehållet på de aktuella webbplatserna skyddas av grundlag, oftast genom att de har ett s.k. utgivningsbevis för verksamheten. Sverige har fått kritik av EU-kommissionen på grund av dessa webbplatser, vilket i förlängningen kan leda till vite. Den föregående regeringen agerade för att skapa en bättre balans mellan integritetsskyddet och yttrandefriheten genom att föreslå begränsningar i grundlagsskyddet för de mest integritetskänsliga söktjänsterna, men det förslaget stoppades i riksdagen. Vi förutsätter att regeringen agerar så att den personliga integriteten kan upprätthållas och vill därför att det tas fram en ny lagstiftning som kommer till rätta med problemet.

9. Mediestöden, punkt 11 (S)

av Ida Karkiainen (S), Mirja Räihä (S), Per-Arne Håkansson (S), Amalia Rud Pedersen (S) och Peter Hedberg (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 23 och
bifaller delvis motionerna

2022/23:181 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 14,
2022/23:862 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 1,
2022/23:1672 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 38 och
2022/23:2171 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 21.

Ställningstagande

Att kunna ta del av fri och oberoende journalistik är en förutsättning för att kunna delta i det demokratiska samtalet och bilda sig en välgrundad uppfattning. En stark, självständig och livskraftig mediesektor i hela landet är kort sagt en grundbult i vår demokrati.

Dagens presstödet infördes på 1970-talet och behöver reformeras för att möta de utmaningar som branschen står inför. Mediestödsutredningen har haft i uppdrag att reformera press- och mediestöden. Vi delar i stort utredningens förslag. Förslagen innebär i korthet att det upplagebaserade driftsstödet avvecklas och ersätts med ett nytt redaktionsstöd som baseras på kostnader för redaktionell personal, vilket ger ett ökat fokus på journalistiken. En central komponent är att det s.k. vita fläckar-stödet förs in i redaktionsstödet och ges ökad vikt för att det ska finnas nyhetsmedier över hela landet som bas för den lokala och regionala demokratin. Enligt förslaget ska redaktionsstödet vara teknikneutralt och regleras i lag. Det införs också ett demokrativillkor. Vi anser att förslagen i allt väsentligt är väl avvägda och att de behöver finnas på plats den 1 januari 2024 för att Sverige inte ska stå utan mediestöd när nuvarande stöd löper ut.

Regeringen bör verka för redovisade förändringar av stödet till medierna.

10. Mediestöden, punkt 11 (C)

av Malin Björk (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:862 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 1 och
2022/23:1672 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 38 och
bifaller delvis motionerna
2022/23:181 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 14,
2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 23 och
2022/23:2171 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 21.

Ställningstagande

En fri press är en förutsättning i en demokrati, och det är viktigt att förbättra situationen i områden där nyhetsbevakning saknas eller är begränsad. Stödet till medierna behöver utvecklas för att på längre sikt säkra tillgången till allsidig och oberoende nyhetsbevakning och opinionsbildning i hela landet.

Regeringen bör verka för sådana förändringar som föreslås i yrkandena.

11. Mediestöden, punkt 11 (MP)

av Jan Riise (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:181 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 14 och

2022/23:2171 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 21 och

bifaller delvis motionerna

2022/23:862 av Catarina Deremar m.fl. (C) yrkande 1,

2022/23:1672 av Annie Löf m.fl. (C) yrkande 38 och

2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 23.

Ställningstagande

En grundläggande förutsättning för demokratin är att hela befolkningen har goda förutsättningar att delta i samhällsdebatten och att följa samhällets och politikens utveckling på lokal, regional och nationell nivå. Genom att modernisera och utöka mediestöden för att skapa bättre förutsättningar för oberoende granskande journalistik och en mångfald av medier över hela landet stärks även lands- och glesbygden. Jag är positiv till Mediestödsutredningens förslag om att utgångspunkten för utformningen av det nya mediestödet är att det ska finnas nyhetsmedier i hela landet. Samtidigt är det oroande att mediemångfalden på nationell nivå kan komma att tappa mark eftersom mindre företag riskerar att möta en tuff ekonomisk situation. Det är därför viktigt att säkerställa ett bra stöd till dessa medier och att det finns tillräckligt med medel för att övergången till ett nytt system ska fungera. Vidare bör det snarast tillsättas en utredning med uppdrag att se över stödet till tidskrifter. Därutöver vore ett undantag från mervärdesskatt för tidningar och tidskrifter ett välbehövligt komplement till mediestödet.

Mot bakgrund av det anförda bör regeringen verka för sådana förändringar som föreslås i yrkandena.

12. En parlamentarisk utredning om framtidens mediestöd, punkt 12 (S)

av Ida Karkiainen (S), Mirja Räihä (S), Per-Arne Håkansson (S), Amalia Rud Pedersen (S) och Peter Hedberg (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S) yrkande 24 och
2022/23:2166 av Ida Karkiainen m.fl. (S) yrkande 12.

Ställningstagande

Medielandskapet förändras hastigt och drastiskt. Vi vill därför att regeringen prioriterar utvecklingen på medieområdet och tillsätter en bred parlamentarisk utredning om framtidens mediestöd.

Särskilda yttranden

1. Yttrandefrihet på internet och reglering av techjättarna, punkt 5 (SD)

Matheus Enholm (SD) och Fredrik Lindahl (SD) anför:

Vi står bakom motionens intentioner men avstår från reservation på området med hänvisning till att frågan omfattas av Tidöavtalet.

2. Evenemangslista, punkt 8 (SD)

Matheus Enholm (SD) och Fredrik Lindahl (SD) anför:

Vi står bakom motionens intentioner men avstår från reservation på området med hänvisning till att frågorna omfattas av Tidöavtalet, samt att frågorna kommer att behandlas i den public service-utredning som ska genomföras.

3. Granskningsnämnden för radio och tv, punkt 9 (SD)

Matheus Enholm (SD) och Fredrik Lindahl (SD) anför:

Vi står bakom motionens intentioner men avstår från reservation på området med hänvisning till att frågorna omfattas av Tidöavtalet, samt att frågorna kommer att behandlas i den public service-utredning som ska genomföras.

4. Pressetik och rättelser, punkt 10 (SD)

Matheus Enholm (SD) och Fredrik Lindahl (SD) anför:

Vi står bakom motionens intentioner men avstår från reservation på området med hänvisning till att frågorna omfattas av Tidöavtalet, samt att frågorna kommer att behandlas i den public service-utredning som ska genomföras.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2022/23

2022/23:181 av Märta Stenevi m.fl. (MP):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stoppa hot och hat och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka arbetet med öppenhet och utöka meddelarskyddet och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa mediemångfald på lokal och nationell nivå och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:294 av Jan Ericson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda yttrandefriheten i sociala medier och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:599 av Marlène Lund Kopparklint (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över förutsättningarna för att utreda hur man kan införa identifieringskrav på icke-kommersiella plattformar som har pornografiskt och våldsamt innehåll alternativt blockera dem och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:849 av Kerstin Lundgren m.fl. (C):

27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en säkerhetspolitisk granskningsfunktion för utländska direktinvesteringar i svenska medieföretag och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:862 av Catarina Deremar m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att utveckla mediestödet för att på längre sikt säkra tillgången till allsidig och oberoende nyhetsbevakning och opinionsbildning i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en säkerhetspolitisk granskningsfunktion för utländska direktinvesteringar i svenska medieföretag och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp insatser mot hot mot journalister och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om offentligt stöd för mindre medieföretags investeringar i säkerhetsåtgärder och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:984 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att det ska finnas en bredd av mediala aktörer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för initierandet av en dialog mellan de globala medieaktörerna för att säkerställa att det fria ordet inte tystas godtyckligt på de stora digitala plattformarna, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att upprätta en evenemangslista innehållande stora sportevenemang och klassiska svenska paradgrenar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:991 av Leonid Yurkovskiy m.fl. (SD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om saklighetsprövningar och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att public service tydligare ska exponera rättelser och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1510 av Larry Söder (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda granskningsnämndens framtida arbetssätt och hur ledamöter i nämnden ska utses och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1672 av Annie Lööf m.fl. (C):

38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att utveckla mediestödet för att på längre sikt säkra tillgången till allsidig och oberoende nyhetsbevakning och opinionsbildning i hela landet och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1673 av Annie Lööf m.fl. (C):

21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp insatser mot hot mot journalister och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1679 av Helena Vilhelmsson m.fl. (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utredare bör tillsättas för att med tydligt mandat se över lagstiftningen för att begränsa spridningen av våldsamt pornografiskt material på nätet och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1881 av Malin Björk m.fl. (C):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur demokratin påverkas av globala plattformsföretag, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:1882 av Malin Björk m.fl. (C):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om offentligt stöd för mindre medieföretags investeringar i säkerhetsåtgärder och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2054 av Lawen Redar m.fl. (S):

23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om medier och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en parlamentarisk utredning för framtidens mediepolitik och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S):

72. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om översyn av lagstiftning om hat och hot och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2166 av Ida Karkiainen m.fl. (S):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en ny strategi mot hat och hot bör tas fram och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa möjligheten att göra mycket känsliga personuppgifter sökbara och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en parlamentarisk utredning för framtidens mediepolitik och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2171 av Elin Söderberg m.fl. (MP):

21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att modernisera och utöka mediestödet för att skapa bättre förutsättningar

för oberoende, granskande journalistik och en mångfald av medier över hela landet och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2262 av Emma Berginger m.fl. (MP):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samarbeta inom EU och med andra stora demokratier för att kunna sätta gemensam press på de sociala mediejättarna så att de inte tillåter att desinformation sprids på deras plattformar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:2277 av Märta Stenevi m.fl. (MP):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att motverka diskriminering, hot och hat mot förtroendevalda och tillkännager detta för regeringen.